

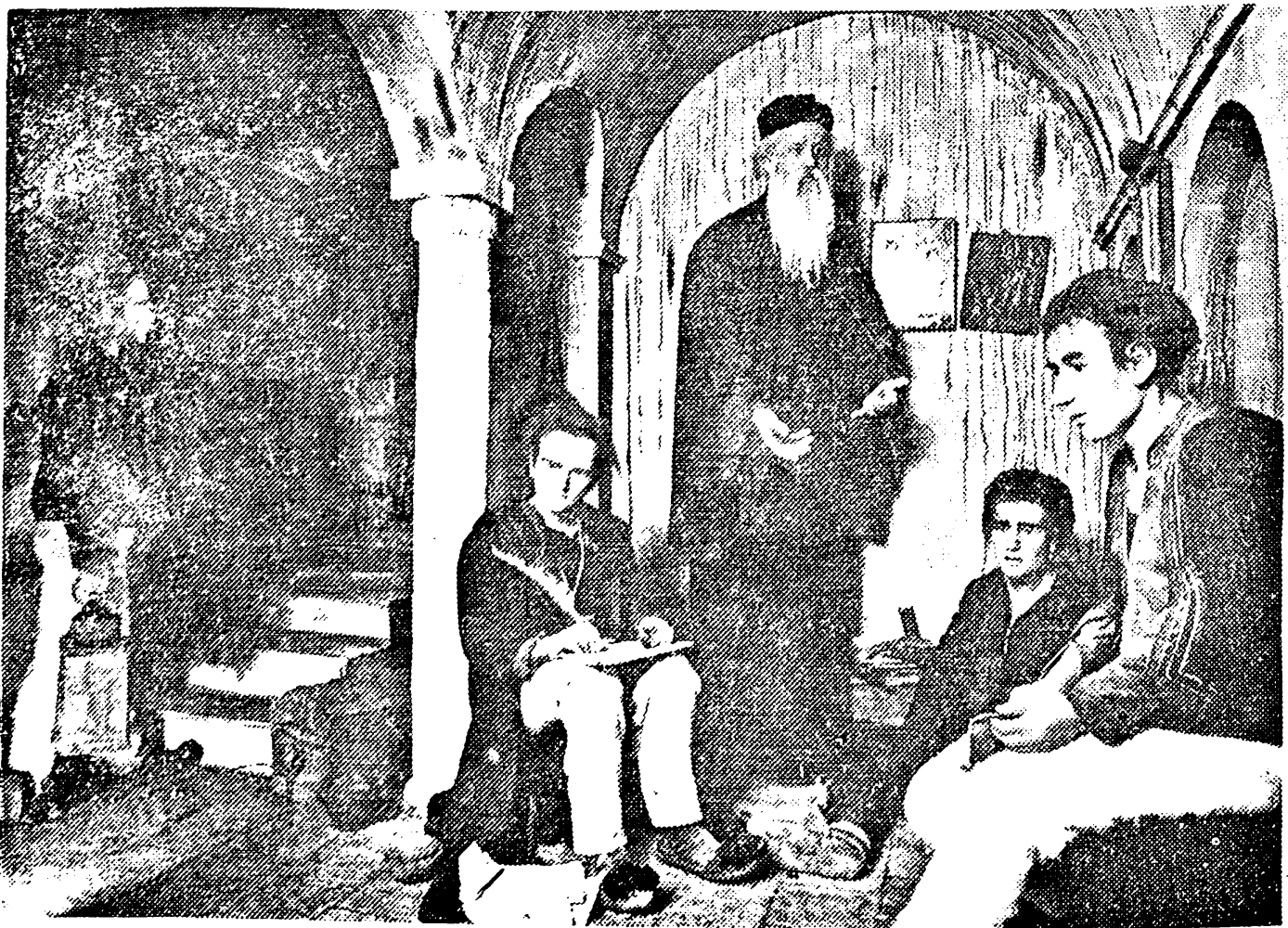
"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΣΤ' ΤΕΥΧΟΣ 37

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1979

Γραφεία: Ὁδὸς Μαυρομιχάλη 7—Τ. 143
Τηλ. 36.34.152 — 65.11.669

ΑΘΗΝΑΙ 1979

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ)
1934

Ἐπίτιμος Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Ἐπίτιμος Καθηγητής
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

ΔΙΑΤΕΛΕΣΙΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ
Ὁ ἀπὸ Ἰωαννίνων Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ. ΠΑΛΗΣ
Στρατηγός

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Μ. ΜΕΛΑΣ
Στρατηγός

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
Ἀκαδημαϊκός

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ
Ἀκαδημαϊκός

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΒΑΡΕΤΟΣ
Δικηγόρος - Δημοσιογράφος

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΟΜΙΤΑΤΟ)
1906

ΠΑΝΑΓ. ΔΑΓΚΛΗΣ
Ἐπιτελεῖται
Ἐπιτελεῖται
Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ

Σ. ΣΠΥΡΟΜΙΛΙΟΣ

Ἀρχηγός Χειμάρρας

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ἀνθυπίαρχος

ΧΑΡ. ΛΙΑΜΠΕΣ

Ἀνθυποπλοίαρχος

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Λόγιος

ΜΙΑΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Ἐπιτελεῖται Πανεπιστημίου

ΧΡ. ΧΡΟΝΗΣ

Ἐπιτελεῖται Οικονομικός

ΠΕΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

Δικηγόρος

ΧΡ. ΜΑΛΑΜΟΣ

Ταγματάρχης Μηχανικός

ΓΕΩΡΓ. ΓΑΓΑΡΗΣ

Δημοσιογράφος

ΑΥΓ. ΑΒΕΡΩΦ

Πολιτευτής

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ,
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ὁδὸς Μαυρομιχάλη 7
Τ. 143 — Τηλ. 36.34.152

Ἐπεύθυνος σύμφωνα με τὸ Νόμο:

ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ἁγία Παρασκευὴ Ἀττικῆς - Τερψιθέας 64
Τηλ. 65.11.669

Τυπογραφεῖον:

Γ. ΜΠΡΟΥΖΙΩΤΗΣ — Γ. ΚΑΤΣΑΡΟΣ

Κωλέττη 4 — Τηλ. 36.03.820

Τυπώνεται σὲ 3.000 ἀντίτυπα καὶ ἀποστέλλεται
στὰ Μέλη καὶ τοὺς Ἀκροατὰς ἀντὶ δρ. 10.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
Πρόσκληση πρὸς ἑμμελὴ	1
Ἄθ. Γκρόζα: Ἀναμνήσεις ἀπὸ τῆν Ἑ- ποποιία τοῦ '40	2
Καλπάκι - Πίνδος	13
Τμὴ στὸν ἥρωα Χ. Ζωῖδη	20
Κ. Πανταζῆ: Μαρδοχαῖος Φριζῆς	23
Σ. Δ. Λαμπρίδης: Κοινοτικὸς Κώδικας Ἐπάνω Σουδενῶν	26
Ἄλεξ. Χ. Μαμιμοπούλου: Δημογεροντία	32
Ἄλεξ. Χ. Μαμιμοπούλου: Ἐπίσκεψη τῶν Ὀλυμπίων	38
Ν. Τσουμάνης	49
Ἐσωτερικὴ Ζωὴ καὶ Κίνησις	41

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Κρυφὸ Σχολεῖο. Ἀπὸ τὸ μοναδικὸ στὴν
Ἑλλάδα Μουσεῖο κερίνων ὁμοιωμάτων
τοῦ Γλύπτη Βρέλλη στὸ χωριὸ Μουζα-
καῖοι Ἰωαννίνων.

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΣΤ' ΤΕΥΧΟΣ 37

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1979

Γραφεία: 'Οδός Μαυρομιχάλη 7—Τ. 143
Τηλ. 36.34.152 — 65.11.669

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΙΔΡΥΣΙΣ 1906 · ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ 1934
ΕΙΣΔΟΧΗ "ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ" 1976
ΟΔΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7 - ΑΘΗΝΑΙ Τ. 143
ΤΗΛ. 3634.152 - 6511.669

ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία» ὀργανώνει τὴν 7ην Νοεμβρίου 1979, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 7.30' μ.μ., εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, Ἐλευθερίου Βενιζέλου 22 - Ὀμήρου, τὴν πρώτην κατὰ σειράν πνευματικὴν ἐκδήλωσιν τῆς περιόδου 1979—80.

Κατ' αὐτὴν μετ' εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου θὰ ὁμιλήσῃ ὁ κ. Δημήτριος Δαθάλας, Δικηγόρος, μὲ θέμα: Μιὰ σκιαγραφία τοῦ Ἀληπάσᾶ καὶ τοῦ Κράτους του.

Παρακαλοῦμεν ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ τιμήσετε τὴν Ἡπειρωτικὴν ἐκδήλωσιν μὲ τὴν παρουσίαν σας.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ.

Ὁ Πρόεδρος
ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
ΣΤΑΘ. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΠΟΙΪΑ ΤΟΥ '40

ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΣΤΑΙ ΑΦΗΓΟΥΝΤΑΙ

'Από την 'Αθήνα στη Μπαλντούμα και στα Σουδενά

Πολλές φορές πέφτοντας να κοιμηθώ το βράδυ, με το νοῦ μου αναπολώ στο κρεβάτι μου τὰ ἀληθινότητα γεγονότα τοῦ πολέμου 1940—41. Αὐτὰ ἐπὶ ἐξάμηνο περίπου συνεκλόνησαν βαθειά τὴν ψυχὴ μου. Ὁ νοῦς μου ἀπ' αὐτὰ διερευνώντας τα βγάζει διάφορα συμπεράσματα καὶ κρίσεις.

Τὴν ἡμέρα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, τὴ χαρραγὴ τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 ἤμουν ἐπιστρατευμένος γιὰ ἐκπαίδευση ἀπὸ μῆνες προϋτέρα σὰν ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς στὸ Α' Σύνταγμα Βαρῆος Πυροβολικοῦ, στὸ Γουδί τῶν Ἀθηνῶν.

Πρωτὴ τῆς ἡμέρας αὐτῆς πηγαίνοντας στ' αὐτοκίνητο, ποὺ ἔρχονταν νὰ μὲ πάρῃ, ρωτήθηκα ἀπὸ μιὰ γυναῖκα σ' ἓνα μπαλκόνι: «Γιατί σφυρίζεις ἔτσι ἢ σειρήνα; Τί γίνεται;» Τῆς ἀπάντησα: «Πόλεμος, κυρά μου, μετὴν Ἰταλία, τί ἄλλο!»

Στοὺς στρατῶνες τοῦ Γουδιοῦ διατάχθηκα νὰ φορτώσω ἀπὸ τὶς ἀποθήκες ἐπιστρατευσεως, ποὺ ἀνοίξαν, ὕλικὸ νὰ ντύσω ἄνδρες Πυροβολικοῦ διαφόρων συνταγμάτων στὸ δάσος τῆς Ἀγίας Παρσκευῆς Ἀττικῆς καὶ νὰ τοὺς σταίλω ἐσπευσμένως στὰ Ἑλληνο - Ἀλβανικὰ σύνορα, σιδηροδρομικῶς ἢ καὶ μ' ἄλλα μεταφορικὰ μέσα. Σὲ λίγες μέρες ἐτοίμασα περὶ τοῦς 1000 ἄνδρες καὶ τοὺς ἔστειλα.

Στὸ μεταξὺ συγχρόνως φάλαγγες πεζι-

κοῦ, ὑπὸ τὶς ἐπευφημίες τοῦ συγκεντρωμένου λαοῦ στοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ἐφευγαν γιὰ ἐκεῖ ὅπου τὸ καθήκον τῆς Πατριδῆς τοὺς καλοῦσε. Συλλογιόμουνα: «Τί θὰ κάνουν οἱ μικρὲς μας αὐτὲς φάλαγγες μπροστὰ στὰ 9 ἑκατομμύρια λόγχεις τοῦ Μουσολίνι! Τί θὰ γίνῃ Θεέ μου, τί ἀνισότητα ἀσύγκριτη θὰ εἶναι ὁ πόλεμος αὐτός, ποὺ ἀρχίζει! Ἐδῶ ἔσβυσαν καὶ σβύνουν πολὺ μεγαλύτερα κράτη τῆς Εὐρώπης μπροστὰ στίς βαρειές δυνάμεις τοῦ Ἄξονα!»

Ἐτοιμάστηκε τώρα κατὰ πρῶτον καὶ τὸ Α' Σύνταγμα μου Βαρῆος Πυροβολικοῦ πάνω σὲ τραῖνο καὶ ἔφυγε νύχτα γιὰ τὴ Λάρισσα. Πουθενὰ δὲν μᾶς ἐνόησαν ἰταλικά ἀεροπλάνα. Ἡ Λάρισσα εἶχε ἐπιδαρδιστῆ τὶς προηγούμενες μέρες σκληρά. Ἀπ' ἐδῶ τὸ ἀπόγευμα τραβήξαμε διὰ τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας καὶ φτάσαμε πέρα ἀπὸ τὴ Καλαμπάκα στὸ βουνὸ τῆς Κατάρρας, ὅπου ἀνάμεσα σὲ ξερριζωμένα δένδρα ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ ἀεροπορία, στρατοπεδεύσαμε.

'Από τὴν ἄρυνα στὴν ἀντεπίθεση

Ἐσκυθήσαμε τὴν ἄλλη μέρα καὶ διακρίναμε ψηλὰ γραλλιστερὰ ἰταλικά ἀεροπλάνα. Τὴ χαρραγὴ βαθειά φθάσαμε στὴ Μπαλδούμα καὶ ἀντικρύσαμε τὰ Γιάννενα, ἐνῶ σ' ὅλη τὴ γραμμὴ τοῦ Καλπακιοῦ χαλοῦσε ὁ κάσμος ἀπὸ τὰ κανόνια καὶ τὰ πολυβόλα ποὺ κροτοῦσαν πυκνά. Ὅσο νὰ φέξῃ, καλὰ φθάσαμε στὸν προορισμὸ μας καὶ σταθερεύσαμε κάτω στὸν κάμπο τῶν

Πάνω Σουδενών του Ζαχορίου, όπου είχε τοποθετηθή και Βαρέ Αντιαεροπορικό Κρούμα με τους σωλήνες των πυροβόλων των προς τα πάνω, από κείνα που είχε φέρει ο Μεταξάς από τη Γερμανία, ενώ τα δικά μας ήταν Σνάϊνερ από τη Γαλλία, που είχε φέρει ο Πάγκαλος ο καυμένος μετά τη Μικρασιατική καταστροφή και τη στερέωση του μετώπου του Έβρου. Ήταν πια ή 14 Νοεμβρίου 1940 ημέρα της μεγάλης επίθεσης, μετά τη συντριβή των Ιταλών στο ύψωμα της Γκραμπάλας μέσα σε θύελλα ραγδαίας έρροχής και ομίχλης. Αρχίσαμε κι εκεί να θάλωμε με τα 4 πυροβόλα μας. Αυστηρώς το ένα εξερράγη κοντά στο στόμιο και από θραύσματα επληρώθηκε θαρεια ένας λοχίας και 2—3 άλλοι άνδρες έλαφρά.

Έφταιγαν φαίνεται οι πυροσωλήνες πολωνικής προελεύσεως. Ο Λοχαγός της 8ης Πυροβολαρχίας Γερμανής Νικόλαος έτοιμασε το παρατηρητήριο του πάνω στο ύψωμα των Κάτω Σουδενών, ψηλά από το Καλπάκι, μερικά χιλιόμετρα μακριά από την Πυροβολαρχία μας. Ένα θράδυ τον αντικατέστησα εγώ και με τη διόπτρα αντίκρισα θαθεία στη ρίζα της Νεμέρτσικας το χωριό μου Παλαιόπυργο Πωγωνίου και είπα με το νου μου τί γίνεται: εκεί ο κόσμος μας, πότε θα πάμε!

Οι Ιταλοί κατεβαίνοντας από τη Γκραμπάλα και τον Αη Λιά των Δολιανών, άφησαν κι αυτά και πέρασαν το Γοριό και τους Αγίους σε δεύτερη γραμμή αντίστασης με κέντρο το χωριό Βήσσανη, έχοντας τα πολυβόλα τους στο ψηλό σχολείο της, είχαν σπουδαία δραπέτητα και θεριστική βολή, που μας σκότωσε ένα συνταγματάρχη μας του Πεζικού. Από τη Βήσσανη διά του θουνωά Κουτσόκρανου έκαναν σε μια νύχτα δρόμο πλατύ παρατάς-

σοντας σε γραμμές χιλιάδες άνδρες του μηχανικού τους, απ' όπου όπισθοχώρησαν προς τη Ρωνίτσα Δελδινακίου, που ήταν άριστο παρατηρητήριο.

Κατεθήκαμε κι έμεις προς το Καλπάκι νύχτα, να μη μας δλέπουν τα έχθρικά αεροπλάνα. Είδαμε στο φως του λίγου φεγγαριού αναποδογυρισμένα τάνγκς Ιταλικά. Προχωρώντας προς δυσμάς μυριζόμασταν πτώματα νεκρών διασκορπισμένων στον κάμπο του Καλαμά. Φτάσαμε κάτω από τα Δολιανά και σταθήκαμε σε θέση που ήταν προηγουμένα Ιταλική Πυροβολαρχία κι έβαλλε προς το Καλπάκι κατά τις πρώτες μέρες. Εκεί ηύραμε τσίγκινα θάρεια με θεκζίνα και κάλυκες οβίδων, που έγκυκατέλειψαν.

Απ' εδώ προχωρώντας από την παρακαμπτήριο όδο της γέφυρας των Αγίων, που είχε κοπή από μας στην αρχή του πολέμου, φτάσαμε παρά πέρα από τη λίμνη της Ζαροβίνας και δεξιά του δρόμου θάλαμε και έτοιμάσαμε τα κανόνια να ρίξουν προς το δασοσκεπές της Μπούνας του Τεριαχίου, όπου μάχονταν και αντίστέκονταν πεισματικά το λεγόμενο Ιταλικό τάγμα του θανάτου. Αεροπλάνα έχθρικά περνούσαν, αλλά δεν μας διέκριναν γιατί τα πάντα ήταν καμουφλαρισμένα με κομμένα κλαδιά. Αργότερα με μοτοσυκλέττα πήγα μπροστά προς το Χάνι Δελδινακίου για το παρατηρητήριο του Λοχαγού μας.

Ή Μπούνα φδέγεται - Πρός

Άρίνιστα

Τότε ογήκαν ξαφνικά από τη Ρωνίτσα δεξιά σμήνος Ιταλικών αεροπλάνων και μας έρριξαν μπόμπες στον κλειστό εκείνο χώρο. Πέσαμε όσοι τύχαμε εκεί σε όρυγμα όπου ήταν κιότια με χειροβομβίδες

γεμάτα πανωτά. Ἡ βόμβα ἔπεσε πολὺ κοντά μας καὶ μᾶς ἔρριξε χαλίγια πάνω μας. Σκοτώθηκε μόνο ἓνα μουλάρι. Στὴν πλαγιά τοῦ Κασσιδιάρη ἦταν μιὰ ἰταλική μοτοσυκλέττα μὲ δύο ἰταλοὺς νεκροὺς ἀπὸ ὀβίδα ἑλληνική. Παραπίσω στὸ πλάϊ τοῦ δρόμου Ἴταλὸς νεκρὸς εἶχε ψαχθῆ καὶ κοίτονταν. Ἀπ' ἐδῶ ξεκινώντας σταθμεύσαμε δεξιά τοῦ δρόμου πρὸς τὴν Κακαβιά καὶ καλυφτήκαμε, περιμένοντας διαταγές. Μετακινηθήκαμε καὶ μὲ ἑλικοειδῆ δρόμο πολὺ λασπερὸ φθάσαμε στὴν ἐκκλησιὰ τῆς Ἀρίνιστας καὶ ἐτοιμαζόμεσταν γιὰ βολὴ σὲ προφυλακτικὰ χαρακώματα. Τὰ γηραιὰ δένδρα τῆς ἐκκλησιᾶς μὲ τὰ πυκνὰ κλαδιὰ τους μᾶς ἐμπόδιζαν τὴ βολὴ καὶ ἀρχίσαμε νὰ τ' ἀνοίγωμε, ὅταν χαμηλῶσε ξαφνικὰ ἰταλικὸ ἀνιχνευτικὸ ἀεροπλάνο καὶ μᾶς πολυβόλησε σκληρὰ, χωρὶς ἀπώλειες εὐτυχῶς γιατί μπήκαμε σὲ χαρακώματα. Μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ ἀεροπλάνου εἰδοποιήθηκε ἀπ' αὐτὸ ἰταλικὴ πυροβολαρχία στὴν Κακαβιά καὶ ἀρχισε νὰ μᾶς βάλῃ. Τὴ δύσκολή μας κατάσταση ἀντιλήφτηκε ὁ λοχαγὸς τῆς Τῆς Πυροβολαρχίας τοῦ Συντάγματός μας, ποὺ κύτταζε ἀπὸ παρατηρητήριον πίσω μας ἀπὸ τὴ Ρωνίσσα, Ἀλεξόπουλος Ἡλίας, ἄριστος πυροβολητής. Τηλεφώνησε στὴν Πυροβολαρχία του τὰ στοιχεῖα τῆς ἰταλικῆς καὶ ἀρχισε νὰ τὴ χτυπᾷ μὲ εὐστοχὸ πῦρ καὶ τὴν ἀκίνητοποίησε.

Ἀπὸ τὴν Ἀρίνιστα προχωρήσαμε στὸ δρόμο πρὸς τὴν Κακαβιά, ἀλλὰ παραπέρα σταματήσαμε στὴ χαλασμένη γέφυρα τοῦ Χανιοῦ τοῦ Γκόλα, ὡς νὰ φκιαστῆ ἀπὸ τὸ μηχανικὸ μας, ποὺ δυστυχῶς δὲν φαίνονταν πρῶθενά. Ἔτσι συγκεντρωθήκαμε ἐκεῖ ὄχημα καὶ πεζοί, μέχρι καὶ στρατηγὸι περιμένοντας νὰρθοῦν μαραγκοὶ ἀπὸ τὰ γύρω χωριά μας μὲ ὄλιγὸ καὶ τὴν ἔφκιασαν ὅπως μπορούσαν ξύλινη, πάνω σὲ χον-

τροὺς πασσάλους σὰν ὀρθοστάτες τῆς μέτρα στὸ νερὸ τοῦ ξεροπόταμου. Ἡ μέρα ἐκείνη ἦταν εὐτυχῶς συννεφιασμένη μολυβιά καὶ δὲν μᾶς ἀντελήφθηκε ἡ ἐχθρική ἀεροπορία νὰ μᾶς συντρίψῃ κανόνια, αὐτοκίνητα καὶ προσωπικὸ. Ὅλοι διαμαρτύρονταν, ποῖος νὰ περάσῃ πρῶτος στὴν ὥρα αὐτὴ τοῦ κινδύνου. Ἐπὶ τέλους ἀρχίσαμε νὰ διαβαίνουμε διὰ τὰ βαρῆ ὄχημα. Ἀλλὰ ἡ γέφυρα θεμελιωμένη σὲ μαλακὴ βάση τοῦ νεροῦ κατάκαττε στὸ κατάστρωμά της καὶ ἐμεινε κρεμασμένο ἓνα βλητοφόρο μας (ὄχημα γεμάτο ὀβίδες) ἀπὸ τὴν πέρα ὄχθη. Ἀλλὰ μὲ χοντρὸ καλώδιο τῶν ἀνελευστηρίων τῶν παβέζι (ἐλευστηρίων τότε τῶν κανονιῶν μας) τραβήξαμε τὸ ὄχημα καὶ ἐπιδιορθώσαμε πάλι τὴ γέφυρα. Πετάσαμε ὅλοι σὲ φάλαγγα καὶ φθάσαμε καὶ σταματήσαμε πλευρικὰ στὶς καλύβες τῆς Κακαβιάς, ἐνῶ στὴ Μπούνα ὁ πόλεμος συνεχίζονταν καὶ ἔδινε χρόνον νὰ φύγουν τὰ ἰταλικά στρατεύματα ἀνεμόχλητα πρὸς Ἀργυρόκαστρο καὶ Τεπελένι, ὅπου ὀργανώθηκαν σὲ πῖθ ὄχυρά μέρη καὶ μᾶς περίμεναν. Στὴ Μπούνα, κοντὰ στὸ χωριὸ Ἀργυροχώρι οἱ Ἴταλοὶ ἔβαλλαν μὲ ἀφθονὰ πολυβόλα καὶ ὀβίους μὲ εὐστοχὸ πῦρ τὰ πεζικά μας τμήματα μόλις πλησιάζαν τὰ χαρακώματα καὶ συρματοπλέγματα τους.

Ἡ «νεκρὴ ἐβδομάδα» δίνει καιρὸ στοὺς Ἴταλοὺς ν' ἀγκιστρωθοῦν στὸ Τεπελένι

Οἱ ἀπώλειές μας, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰταλῶν ἦταν σοβαρές. Ἐδῶ σκοτώθηκε ἓνα χωρικό μου παιδί. Τότε τὸ πλεῦρισμα τῆς Μπούνας ἀπὸ τὸ Μαυρογιάννη ἀπὸ τὰ Βόρεια μὲ τμήμα πεζικοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν εὐστοχὴ βολὴ πυροβολικοῦ ποὺ ἀνοίξαμε, ἀναγκά-

ΧΑΡ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΣ

**Σεμνός αλλά
άλύγιστος.**

σαμε τους 'Ιταλούς ν' απαγκιστρωθούν από τη Μπούνα και να φύγουν προς τα πίσω δεξιά του Δρίνου, προς το Τεπελένι, όπου στα Τρία Αύγά, την Κλεισούρα και τα στενά θα συνεχίζονταν ο αγώνας τους, αφήνοντας πίσω τους σταματημένα όλα τα επιτιθέμενα τμήματά μας επί μια εβδομά-

δα, τη λεγόμενη «Νεκρή Έβδομάδα», που ο στρατός μας θα κυνηγούσε κατά πόδας τον πανικόβλητο ιταλικό στρατό, πέρα από το Τεπελένι, προς την Αύλώνα και την 'Αδριατική θάλασσα. Οι 'Ιταλοί φεύγοντας προς το Τεπελένι άφησαν στο 'Αργυρόκαστρο ύλικά άρκετά και στα πλευρά

του δρόμου, γιατί νόμιζαν ότι παρακολουθούνται από το στρατό μας. Απορούσαν τώρα, τί γίναμε έμεις κι έστειλαν πίσω να ιδη ένα τάνκς. Βλέποντας το δρόμο κενό ξαναγύρισαν τα φορτηγά τους αυτόκλινητα, και είχαν τέτοια τέλεια και νοικοκερεμένα διαφόρων μεγεθών, ενώ έμεις είχαμε τα μικρά των μπακάλικων των Αθηνών, και μάζεψαν όλο το ύλικό τους, που έγκατέλειψαν στον πανικό τους. Τη νεκρή εβδομάδα ο Μητροπολίτης μας Ίωαννίνων Σπυριδών, που έμεινε συνήθως στο καταφύγιο του Σκυλοσόφου στο βράχο του τζαμιού Άσλάν στα Γιάννενα, μαθαίνοντας, πως κενώθηκε τελείως το Άργυρόκαστρο, πήρε τα ιερά του άμφια κι έτρεξε εκεί να κάμη δοξολογία, θυμούμενος έτσι άλλες πολεμικές μέρες από το Βόρειο - Ήπειρωτικό άγώνα το 1914. Στην Κακαδιά είδα στην εκκλησία τάφους Ίταλών φρέσκους, αίματα σε κράνη και άφθονα έγκαταλελειμμένα πυρομαχικά τους.

Η Νεκρή Έβδομάδα αυτή πληρώθηκε άπ' έδω και πέρα πολύ άκριβά, με πολλά θύματα στο Τεπελένι και γύρω στο Δρίνο και τον Άωο που σμίγουν έδω, έχοντας σύμμαχο και το βαρύ χειμώνα με τα φοβερά κρυσπαγήματά του. Έδω πιά μπαίνοντας στο τρίτο μέρος του πολέμου έχομε να κάνομε πιά με πολύ πυκνωμένο έχθρό και πολεμικά μέσα. Πρέπει να προστεθή ότι και ή πολεμική πείρα των Ίταλών πλουτίστηκε από τη φονική διαδρομή Καλπακίου - Τελεπενιού. Γίνεται πιά πόλεμος θέσεων και χαρακωμάτων πιδ μονίμων, φόνων πυκνών και κρυσπαγήματων, που δεκάτιζε το στρατό μας και τους Ίταλούς κάθε μέρα. Τώρα έλειψε πιά περίπου και ο παράγων αίφνιδιασμός, ο τόσον γνώριμος στ' άνώμαλα έδάφη μας καθώς και οι έλιγμοί οι άπαραίτητοι, που φέρουν ρή-

γματα στην έχθρική παράταξη και πλούσιους καρπούς αποτελεσμάτων της νίκης.

Κλεισούρα - Τεπελένι, το Βερντέν του Β' παγκοσμίου πολέμου

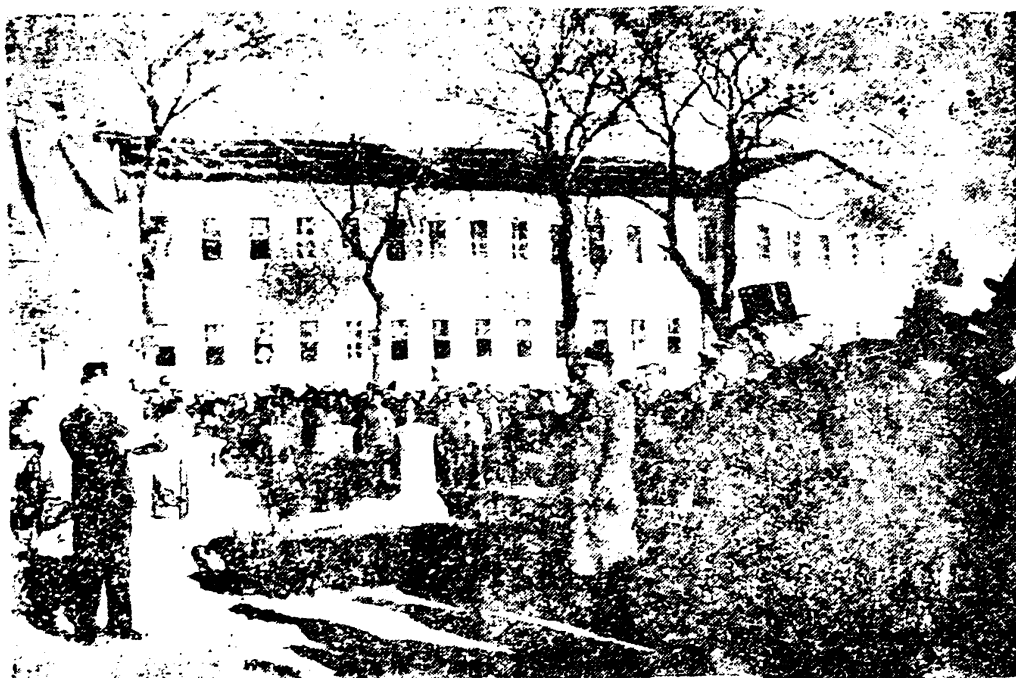
Στο Καλπάκι ο συνταγματάρχης Μαυρογιάννης με το στρατηγό της VIII Μεραρχίας Κατσιμήτρο είχαν οργανώσει με χαρακώματα και σκέπαστρα τις παρυφές τις ανατολικές του κάμπου του Καλαμά μέχρι τις πλαγιές του Κασιδιάρη με έργατες άπό τα γύρω χωριά. Τα όχυρωματικά έργα αυτά ήταν προσωρινά και όχι μόνιμα με χρήση όπλισμένου τσιμέντου. Έδώ στο Τεπελένι ειδικοί όχυρωτές και μηχανικοί Ίταλοί με χιλιάδες Μωαμεθανούς εργάτες Άλβανούς, όχύρωσαν όλα τα φυσικά όχυρά, όπως έγιναν στα περίγυρα του Βερδέν του Α' Παγκοσμίου πολέμου. Χιλιάδες Άλβανοί άγωγιάτες χωριάτες άγγαρεύτηκαν στον πόλεμο αυτό και μετέφεραν μέχρι το Καλπάκι τρόφιμα και πολεμοφόδια με τα οικιακά φορτηγά ζώα τους. Στα έλληνικά χωριά της περιοχής των πολεμικών επιχειρήσεων όπως τα Δολιανά κλπ. οι Άλβανοί αυτοί έπεδóθησαν σε λεπτομερειακό ξεψάξιμο όλων των σπιτιών και έπιστρέφοντας στην Άλβανία φέρτωναν ό,τι θεωρούσαν χρήσιμο άπό τα έγκαταλειφθέντα προσωρινώς έλληνικά σπείτια.

Οι δρόμοι της Δρυϊνουπόλεως άπό τους Ίταλούς εύθυγραμμίστηκαν και διεπλάτύνθηκαν και ο λιμένας των Άγίων Σαράντα έσυγχρονίστηκε άρκετά κατά το έτος της Ιταλικής κατοχής πιδ τοσ 40, με νέα κτίρια της αποθάρας, λέσχη κλπ. Οι Ίταλοί έπεστράτευσαν τους Άλβανούς σε ειδικά τάγματα πεζικού, άσχημένους σε κινητοποιήσεις σε όρεινά έδάφη, που έλαβον μέρος στον πόλεμο αυτό έναντίον μας.

Παραμονές
τῆς Ἰταλι-
κῆς ἐπιθέσεως.
Οἱ στρατῶ-
νες τῶν Ἰ-
ωαννίνων, ποὺ
δὲν ὑπάρχουν
σήμερα.

Σκέψεις γύρω ἀπὸ τὴν ἄμυνα τῆς VIII Μεραρχίας

Τί ὑλικές δυνάμεις διέθετε ὁ ἐχθρὸς μας τώρα μάλιστα στὸ Τεπελένι, πῶ κοντὰ στὶς θέσεις του στὴν Αὐλῶνα πρὸς Ἰταλία! Τί γὰ πρωτοθαυμάση κανεὶς στὸ ἔπος τοῦ Ἑλληνο - ἰταλικοῦ πολέμου, στὰ τόσα πολεμικά μας κατορθώματα μὲ τὸ ἀνεξάντλητο ἠθικὸ ὕψος τῆς Φυλῆς μας, ποὺ πῆρε τὸ ΟΧΙ τοῦ Μεταξᾶ τὸ τυπικὸ καὶ τὸ ΟΧΙ τοῦ Κατσιμήτρου, Μαυρογιάννη, Κωστάκη, Δαδάκη κλπ. τὸ οὐσιαστικὸ, γὰ μὴ κάνουν υποχώρηση πρὸς Μακρυνόρος, Κερθασαρά καὶ Μέτσοβο, ποὺ ποιὸς ξέρει ἂν δὲν θὰ γίνονταν καταστρεπτικὴ υποχώρηση, τύπου Μικρᾶς Ἀσίας ἐπονείδιστη; Στὰ ὑπόγεια τῆς Μεγάλης Βρετανίας τὸ Στρατηγεῖο μας, ἔπεσε σὲ μεγάλες φασαρίες, ἀλλάζοντας τὰ στρατηγικὰ σχέδια πάνω στὸ χάρτη. Τὸ μέτωπο εἶχε βρῆ ἰταλικούς στρατηγικούς χάρτες 1:50 ἀντὶ

1:75 στὸ Βασιλικὸ καὶ ἔχοντας τώρα αὐτοὺς βάδιζε πρὸς τὰ ἔμπρὸς σταθερὰ καὶ νικηφόρα.

Ἡ τόση ἐμμονὴ στὴ γραμμὴ Καλαπαικίου - Καλαμᾶ ὀφείλεται σ' αὐτοὺς τοὺς ἥρωες ἀξιωματικούς καὶ Ἠπειρώτες στρατιῶτες κυρίως, ποὺ ἔπεσαν πολλοὶ ὑπὲρ θωμῶν καὶ ἐστιῶν. Ὁ ἔπεσαν χωριανοὶ μου στὶς μάχες μέχρι τὸ τέλος. Ἐλάχιστοι καμμιά 40αριά στρατιῶτες ξένου συντάγματος ὄχι τῆς 8ης Μεραρχίας, ποὺ θέλησαν γὰ φύγουν ἐγκαταλείποντας τὴ θέση τους στὴ Βροντισμένη Καλαμᾶ κατεδικάσθησαν πάραυτα ἀπὸ ἔκτακτο Στρατοδικεῖο καὶ ἐξετελέσθησαν ἔξω ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο Περιόλεπτου Ἰωαννίνων. Τοὺς πρόχειρους τάφους τους μοῦ ἔδειξαν τὸ 1943 σὲ ἐκδρομὴ πρὸς τὰ ἐκεῖ, μαθητὲς μου τοῦ Προτύπου Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας. Β ἤ μ α ὀ π ῖ σ ω ἔ σ ο ν θ ἄ ν α τ ο ς. Δὲν κῦτταζαν γὰ ρίξουν λίγες ντουφεκιές γιὰ τὴν τιμὴ τῶν ὀπλων οἱ γενναῖοι ἀξιωματικοὶ μας μόνιμοι, ἔφε-

δροι και άντρες και να όπισθοχωρήσουν σ' άλλη γραμμή άμύνης που τους ύπέδειξαν. Απεφάσισαν να ταφούν στο καμίνι του Καλπακιού και Τεπελενίου, παρά να έγκαταλείψουν τα ιερά της Πατρίδος έ-δάφη.

Άλλά ως επανέλθωμε στο δεύτερο μέρος του μεγάλου πανηγυριού του πολέμου με τις συνεχείς αδιάκοπες μάχες κατά πολύ, επαναλαμβάνομε, πολυπληθεστερών Ιταλών και ασύγκριτων ύλικών μέσων. Τεπελένι - Χειμάρα - Πόγραδετς μιá μεγάλη άλυστη αντίστασης και επίθεσης κατά Μεγάλης Δυναμείας και Μεγάλου Χειμώνα.

Περώνοντας την κύρια αυτόκινητιστική γραμμή Δρυϊνουπόλειως προς Άργυρόκαστρο φθάσαμε, μετά το τέλος της Νεκρής Έβδομάδας, στην πλατεία ξυλογέφυρα της Παλαιοκάστρας, κοντά στο Τεπελένι και στα νότιά του, την περάσαμε και βάλαμε την Πυροβολαρχία μας σε θέση βολής σε ασφαλγή άμυντική θέση και σε νεκρότερες γωνίες της τροχιάς του έχθρου έπωσθήκατε, αν και οι Ιταλικές όβίδες πάλι μās έφταναν. Μιá μάλιστα έπεσε στη σκηνή των Άξιωματικών και σκότωσε τον ύπηρέτη στρατιώτη τους, που έτυχε μέσα.

Τώρα προήχθηκα στο βαθμό του έφέδρου Ύπολοχαγού.

ΟΙ ΑΪΤΗΤΟΙ ΝΙΚΗΜΕΝΟΙ ΚΙ ΟΙ ΝΙΚΗΜΕΝΟΙ ΝΙΚΗΤΑΙ

Άρχές Μαρτίου, μετά από μεγάλες άποτυχίες των Ιταλών να μās εκτοπίσουν από τις θέσεις μας που μέναμε καρφωμένοι και τις χρησιμοποιούσαμε σαν όρμη-

τήρια επίθεσεων, έγινε ή μεγάλη επίθεση των Ιταλών επί παρουσία του Ίβου Μουσολίνι, που είχε αλλάξει άλλεπάλληλα τους στρατηγούς του, βρίζοντας θεούς και δαίμονας! Μεγάλες κυκλωτικές κινήσεις έγιναν πάνω στα χιονισμένα βουνά και λόφους του Τεπελενίου με καταιγιστικά πυρά άεροπλάνων και πυροβόλων, με όλική ιταλική δύναμη άνω του 1 εκατομμυρίου άνδρών. Πάσα επίθεση και έξορμηση των Ιταλών αποκρούστηκε με μεγάλες άπώλειές των, αλλά και δικές μας. Φάλαγγα ιταλική αίχμαλώτων, που πέρασε από μās με φοβερά τραύματα και ξεπαγιάσματα, έβγας στην πλάτη του άλλου με συνεκίνησαν βαθειά και σκέφτηκα τί θηρίο είναι ό άνθρωπος! Παιδιά είπα στους στρατιώτες μου μη γελάτε γι' αυτό το όραμα. Δώστε τους διτι μπορείτε αναφυκτικά και τσιγάρα. Με διερμηνέα μου Έβραιο από τη Θεσσαλονίκη παρηγόρησα το λοχαγό τους, που κατηφής και συντετριμμένος βάδιζε στη μοίρα τους. Η επίθεση του Μάρτη των Ιταλών μās άναψε τα κανόνια και τα άτομικά όπλα. Μιá άερομαχία στον κάμπο έρριξε ένα ιταλικό άεροπλάνο. Το στρατηγό Κατσιμήτρο τον επισκέφτηκα στο στρατηγείο του στο βράχο του Γαρδικίου, πάντα ήρεμο, σκεπτικό με τον ύπασπιστή του καθηγητή Άθανάσιο Παπαχαρίση. Πάντα άκαμπτοι. Στη Δερβιτσάνη, στο Στρατηγείο του Δεμέστιχα άντάμωσα τον αείμνηστο Κωστάκη να μεθ' τονίζη με συγκίνηση πως μιá όβίδα ιταλική άφτήρασε το λοχαγό του. Έκει είδα και τον αείμνηστο Μαυρογιάννη να με ρωτάη για το τιμήμα μου κατά των πολεμικών άερίων, των όποιων εύτυχώς δεν έγινε χρήςις από τους Ιταλούς, όπως τα χρησιμοποίησαν στην Άθηννα.

Ἡ Χιτλερική επίθεση καὶ τὸ δρᾶμα τῆς Ἑλλάδος σύγχρονο μὲ τὸ θεῖο δρᾶμα τὸ Πάσχα 1941

Ἄλλὰ νὰ τὸ τρίτο μέρος τῆς σύντομης ἱστορίας τοῦ Ἔπους τοῦ Ἑλληνο - ἰταλικοῦ πολέμου, ἡ ἐξοδος τῆς Γερμανίας πρὸν πόλεμο ἐναντίον μας, ποῦ δὲν ἔσπασαν πιά τὴν προσβολή τοῦ Ἄξονα πρὸν κόσμῳ ὁλόκληρο. Οἱ Γερμανοὶ τοῦ Χίτλερ θωρακισμένα τέρατα, καλυμμένα καὶ προστατευόμενα ἀπὸ χιλιάδες ἀεροπλάνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ Στούκας καθέτου ἐφορμήσεως ἐπετέθησαν στὴ γραμμὴ Μεταξᾶ διὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ Γιουγκοσλαβίας σπέρνοντας τὸ θάνατο, τὴ φωτιά καὶ τὸ σίδερο. Στὰ φρούριά μας ἔπαθαν μεγάλη συμφορά. Ἔτσι ἀπεδείχθη σφαλερὸ τὸ ἀήτητό του, ἂν καὶ στρατιώτης νὰ πατᾶ στὴ γῆ δὲν φαίνονταν. Ὅλα στὸ χάλυδα μέσα.

Ἀπὸ τὴν πρώτη διάβασή τους ἀπὸ τὴν ἀνωχύρωτη διάβαση τῆς Γιουγκοσλαβίας ἔχρναν παντοῦ φωτιά καὶ θάνατο σ' ὅλους τοὺς δρόμους, χωρὶά καὶ θάλασσα. Πλοῖα ἐφοδισμοῦ μας ἐυθίζονταν σὰν καρυδότσουφλα. Γέφυρες ἐσφραδίζονταν. Γεωργοὶ καλλιεργητῆς πολυβολιόγταν, ὅπως ὁ ἴδιος εἶδα κατὰ τὴν ὁπισθοχώρησι τῶν βαρέων τμημάτων μας ἀντίκρου ἀπὸ τὴ γέφυρα τῶν Ἀγίων, στὴ Σιταριά καὶ τὸν Παρακάλαιο. Τὸ Ἔθνος μας σείστηκε ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀπὸ τὴ μεγάλη καταστροφή. Ποτὲ δὲν ἔγινε τόσοσ χαλασμός τῶν πάντων σὲ τόσο λίγες μέρες, μετὰ τῆς 6 Ἀπριλοῦ 1941. Βόμβες μεγάλες ἔκαναν ἀλώνια ὁλόκληρα στὰ σημεῖα πτώσεως. Ὁ στρατὸς ἡμῶς ὁ δικός μας ἔμεινε σταθερός καὶ ἀκαμπτος κυττάζοντας τὰ τραγικὰ φαινόμενα, συζητώντας ἔντονα καὶ περι-

μένοντας τὴν κάθε ἐξέλιξη, ἐνῶ ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Κυβέρνησι ζαλισμένες τὸν ἀγνόησαν περίπου.

Πῆγα στὰ Γιάννενα γιὰ λάστιχα τῶν αὐτοκινήτων τοῦ λόχου μου. Γαζώνονταν ὁ δρόμος μὲ ἓνα νεκρὸ στὸ Καλπάκι. Πυρομαχικὰ καίονταν στοῦ Πασᾶ τῆ Βρύση. Στὸ Μπισδοῦνι πολυβοληθήκαμε ἀπὸ ἐχθρικά ἀεροπλάνα καὶ ἓνα φορτηγὸ ἀναψε. Στὸ δρόμο μου ἐπετέθησαν ἄλλα κάτω ἀπὸ τὰ Δολιανά, γιὰτὶ ἔδωνα στόχο καὶ ἔθικα ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο νὰ καλυφθῶ. Τὰ λυπηρὰ αὐτὰ γεγονότα τῆς Πατρίδας μας συνέπεσαν μὲ τὸ θεῖον Δρᾶμα τῶν Παθῶν τοῦ Χριστοῦ τοῦ 1941. Οἱ Γερμανοὶ σὲ μεγάλη φάλαγγα ἔφτασαν στὴν Κακαδιά καὶ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα οἱ Ἴταλοὶ τῶρα θαρραμένοι ἐπετίθεντο μὲ λύσσα κατὰ τῶν ὁπισθοχωρούντων κανονικὰ μὲ ὅλα τὰ ὅπλα στρατιωτῶν μας, ποῦ ἔδω καὶ καὶ στέκονταν καὶ ἔσπειραν τὸ θάνατο στοὺς ἐχθρούς μας, πιάνοντας καὶ αἰχμαλώτους τὴν τελευταία στιγμὴ. Ἰδανικὴ ὁπισθοχώρησι καὶ σύμπτυξι στὰ ἐδάφη μας! Ποῦ νὰ γίνονταν στὴν Μικρὰ Ἀσία ἡ ὁπισθοχώρησι τοῦ 1922 μὲ τέτοια τάξη καὶ περθερχία!

Ὁ Σπυρίδων καὶ ἡ ἀνακωχὴ τῶν στρατηγῶν

Οἱ πάντες διερωτῶνταν: Τί θὰ γίνῃ τώρα; Ὡς ποῦ θὰ φτάσῃ ἡ ἀτσάλινη ἀντοχὴ τοῦ στρατοῦ μας, μέσα σὲ τόσοσ τεχνικὴ ἀσύγκριτη ὑπεροπλία, ποῦ γονότισε προηγούμενα τὴ Γαλλία! Ποιός θὰ πάρῃ τὴν εὐθύνη στὴν κρίσιμη αὐτὴ ὥρα! Καὶ νὰ προβάλλει ἡ γιγαντιαία μορφή τοῦ Δεσπότη μας Σπυρίδωνα Βλάχου. Ἀπευθύνθηκε πρὸν Κατσιμήτρο καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγούς μας λέγοντας: «Ἐγὼ παίρνω τὴν εὐθύνη ὅλων σας γιὰ μ ε ι ἄ ἔ ν τ ε μ η σ υ ν θ η κ ο λ ὅ γ η σ η καὶ σωτηρία

της γενεάς του Μετώπου από την όμηρία και τα κρεματόρια της Γερμανίας». Μεγάλη ή τόλμη και ή απόφαση του Δεσπότη μας. Οι στρατηγοί όλου σύμφωνοι. Έτσι ο Σπυρίδων ο ίδιος αυτοπροσώπως πηγαίνει στο Γερμανό στρατηγό και συντάσσονται έτσι τα δύο πρωτόκολλα. Έτσι ο Σπυρίδων ο μεγάλος αυτός Ίεράρχης της Έκκλησίας και του Έθνους μας άνοίγει ήρωικά πρώτος τὸ δρόμο πρὸς τὸ μεγάλο επίλογο και τή λύση του δράματος. Αίωνία Σας ή μνήμη μεγάλοι μας ήρωες του Έθνους! Σώσατε 400 χιλιάδες τήν άφρόκρεμα της τότε Έλληνικής Νεότητας από θέβαια καταστροφή. Η μέγιστη αυτή Έθνική ύπηρεσία του Μητροπολίτη Σπυρίδωνα, γιατί δέν αναφέρεται διόλου στο τελευταίο άριστο βιβλίο του Άλεξ. Σ. Τσουνκανέλη «Χαράλαμπος Κατσιμήτρος πρόμαχος της Ηπείρου», ούτε και στο βιβλίο του Πανταζή: «Τά δύο όχι:» Γιατί στις προτομές του ήρώου Καλπακίου να μή μπή και ή προτομή του Σπυρίδωνα, πού είχε μεγάλη Έθνική Σταδιοδρομία; Το 1912 ως Μητροπολίτης Βελλᾶς και Κόνιτσας κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους καταδικάστηκε από τουρκικό Στρατοδικείο εις θάνατο και φυγαδεύτηκε μεταμφιεσμένος στο Λεσκοβίκο της Β. Ηπείρου από τόν Τούρκο Διοικητή της Κόνιτσας. Είχε μεγάλες ικανότητες πολιτικές και στρατιωτικές και στο Βορειο - Ηπειρωτικό άγώνα του 1914. Πηγαίνοντας για τήν έντιμη συνθηκολόγηση 7 φορές έκινδύνευσε από Γερμανικά άεροπλάνα, όπως μάς διηγόνταν στο σπίτι του ο άείμνηστος, ως Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, άργότερα. Μήπως δέν ίδρυσε στην Ήπειρο τὸ Ίεροδιδασκαλείο Βελλᾶς τὸ 1911, τήν Παيداγωγική Ακαδημία Ιωαννίνων, τή Βιβλιοθήκη, πού δέν έχει τώρα τή φωτογραφία του από στοιχειώδη εύγνωμοσύνη, κλπ. Άς πα-

ραμερίσουν επί τέλους οι πυγολαμπίδες, μπροστά στους ήλιους, τόσο στην Έκκλησία όσο και στο Έθνος μας!

ΟΊκαδε

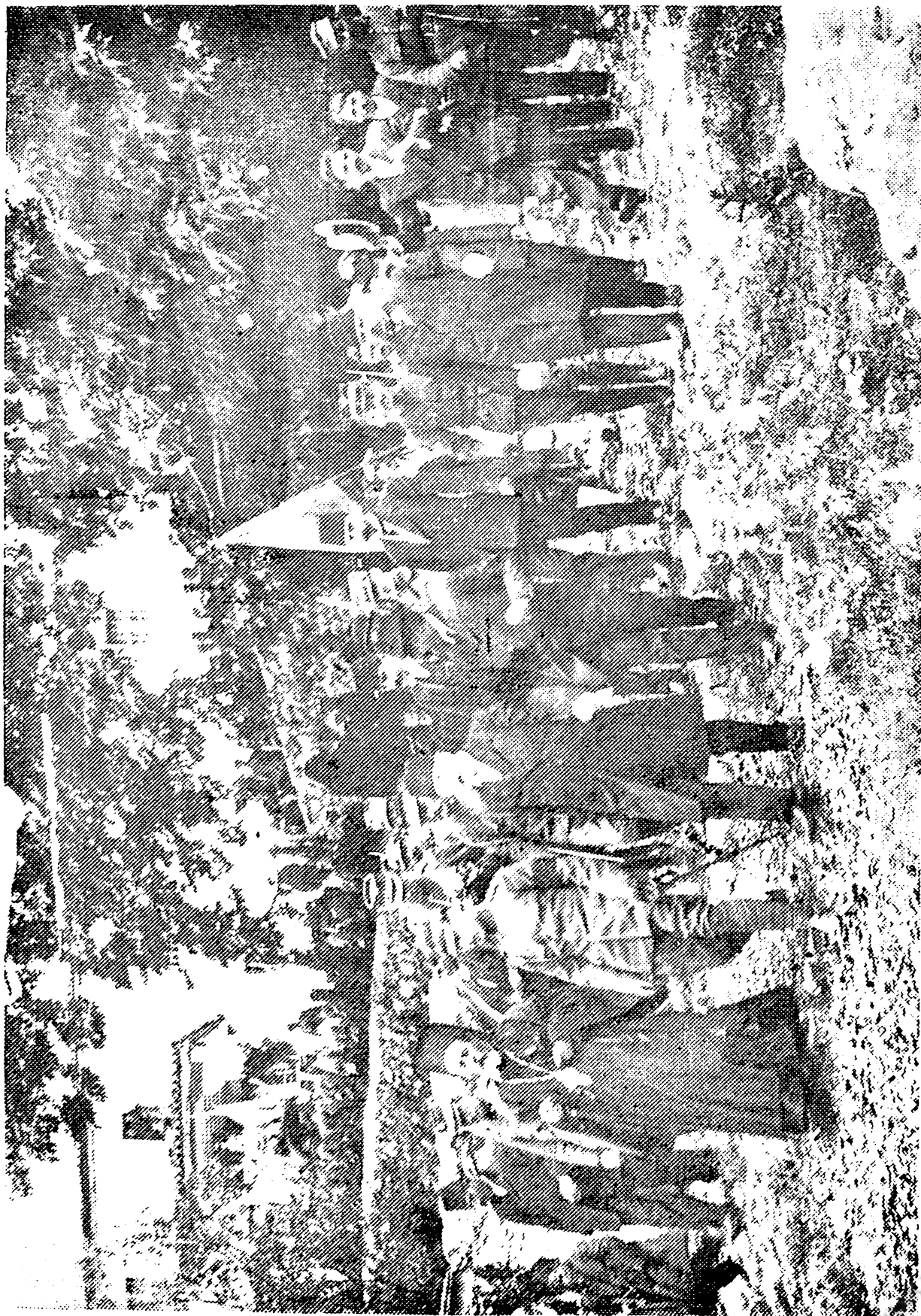
Μετά τήν έντιμη συνθηκολόγηση άρχισαμε κανονικά και συντεταγμένα τήν επισθοχώρηση όλου του Στρατού μας και τήν επιστροφή του καθενός εις τὸ σπίτι του, για να χρησιμεύση άργότερα για άλλες εθνικές θυσίες. Πόσοι όμως έμειναν θαμμένοι εκεί στη Βόρειο Ήπειρο και πόσοι άφησαν εκεί επάνω τὰ μέλη τους! Τώρα παρελαύνουν πρώτοι στις Έθνικές μας Έφορτές.

Όπισθοχωρώντας πρὸς τήν Αθήνα κάτω από τήν Αράχοβα δυσκολευτήκαμε πολύ, γιατί οι Άγγλοι όπισθοχωρώντας έκοψαν όλες τις όδικές γέφυρες και οι Γερμανοί προχωρώντας έκαναν παρακαμπτήριες διαβάσεις σε κατοφερή και ανώμαλα εδάφη, όπου με τριχιές δεμένα κατεβάσαμε κρατώντας τ' αυτοκίνητά μας. Πέρα σ' ένα Ισιωμα πήραμε άνάσα και πήγα ν' άνταμώνω τὸ Μαυρογιάννη. Με ρώτησε με άγωνία: «Ήρθες καλά με τὸ λόχο σου;» «Όλα έν τάξει άρχηγέ μας», τὸ απήτησα. Από τότε δέν τὸν ξανατάμωσα, ώσπου τελευταία πρὸ μηνῶν απέθανε και τὸ «Ήπειρωτικό Μέλλον» τὼν Αθηνῶν έγραψε τή βιογραφία του.

Συμπεράσματα

Άρκετοί νομίζουν ότι οι Ίταλοι νικήθηκαν γιατί ήταν δειλοί, μαλθακοί και δέν θέλησαν να πολεμήσουν. Λάθος μεγάλο. Οι Ίταλοι έχοντας άφθονα τὰ υλικά μέσα πολέμησαν ήρωικά όπου είχαν καλούς αξιωματικούς και φιλότιμους μαχητές, όπως στη Γκραμπάλα, παρ' όλίγο να μάς πλεуроκοπήσουν τὸ Καλπάκι και να αλλάξουν τήν τύχη του πολέμου, όπως στη Μπούνα

Ίστορική φωτογραφία από το Άρχειο Μπαμίχα - Μάνου Δόβα. Ο Γεώργιος ό Β΄ (διάδοχος τότε, 1913) στο ΔΕΛ-
θίνο. Διακρίνονται ο Στρατηγός Δαγκλής, ο Αρχιερατικός Έπίτροπος Παπανικόλας, ο φιλέλληνας ΜΕΜΕΤ - Άλλη
Πασάς Ντελίνας και άλλοι.

τὸ τάγμα τοῦ θανάτου πολέμησε ἥρωικά ὡς ὀπισθοφυλακὴ τῶν Ἰταλῶν πρὸς τὸ Τεπελένι. Αὐτὸ ἐξακρίβωσα ἐπισκεπτόμενος τὸ νεκροταφεῖο παραπέρα ἀπὸ τῆς Μπούνας τῶν θαμμένων Ἰταλῶν καὶ Ἑλλήνων, βλέποντας σ' ἓναν τάφο: «Συνταγματάρχης» Ἔτσι θὰ πῆ ὁ ἱστορικός, γιατί νικήθηκαν; Ἡ τόλμη μέχρι αὐτοθυσίας τοῦ Κατσιμήτρου, Μαυρογιάννη, Δαβάκη, Κωστάκη κ. λ.π., πὺ μεταδόθηκε σ' ὄλο τὸ στράτευμα ἔδωσε φωτιὰ καὶ ἐνθουσιασμὸ ἐπιθετικὸ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ μετώπου μας, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ Καλπάκι καὶ αἰφνιδίασε τοὺς ἐχθροὺς μας. Τὸ πυροβολικὸ μας, ἄν καὶ λίγο, μὲ τὸ εὐστοχὸ πῦρ του τοὺς πανικόβαλε καὶ τοὺς ἔρριξε τὸ ἠθικὸ, ἐνῶ ἐξύψωσε τῶν δικῶν μας. Ἐρχονταν πεπεισμένοι στὰ λόγια τοῦ Μουσολίνι πῶς ἔχουν 9 ἑκατομμύρια λόγχεις καὶ ἀνυπόμονοι πότε θὰ φθάσουν στὴν Ἀθήνα. Ἔτσι ρωτοῦσαν ἓνα χωριανὸ μου περνώντας: εἶναι μακριὰ ἢ Ἀθήνα; Αὐτὸς τοὺς εἶπε: «Ἀρκετὰ μακριὰ ἀκόμα, γιατί θὰ βρῆτε δυσκολία σ' αὐτὰ ἐκεῖ τὰ βουνά, δείχνοντας τὰ ὑψώματα τοῦ Καλπακίου.

Τόσο σκληρὰ δοκίμασαν τὸν πόλεμο μὲ μᾶς, ὥστε γυρίζοντας πίσω τῆς νύχτα ἀπὸ τὸ Καλπάκι: τίναζαν τὰ φορέματά τους λέγοντας: «Καλπάκι, Καλπάκι!»

Στὴ Γοραντζή τῆς Βορείου Ἡπείρου Ἰταλοὶ ἀξιωματικοὶ κατὰ τὴν ὑποχώρησή τους πρὸς τὸ Τεπελένι, δακρυσιμένοι χάιδευαν τὰ παιδάκια λέγοντας: «Ἐχουμε καὶ μεῖς πίκουλα», ἀμφιβάλλοντες ἄν θὰ ξαναγυρίσουν σ' αὐτὰ ζωντανοί. Οἱ Ἰταλοὶ ἀξιωματικοὶ φαίνεται δὲν εἶχαν ἐκπαιδευθῆ γιὰ μάχες σ' ἀνώμαλα ἐδάφη, ὅπου οἱ ἐλιγμοὶ καὶ ὁ αἰφνιδισμὸς παίζουν μεγάλο ρόλο. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἠθικὸ μας ἦταν πιὸ ἐξυψωμένο γιατί πολεμούσαμε γιὰ τὸ δικαίό μας περὶ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ἐνῶ αὐτοὶ ἔρχονταν ὡς κατακτητές.

Εἶχαν οἱ Ἰταλοὶ στρατηγικὸ σχέδιο καλὸ; — Μάλιστα πολὺ καλὸ. Ἀπὸ τὸ Βόρειο τμήμα τοῦ μετώπου τους βιάζαν γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, νοτιότερα ἀπὸ τὸν Ἄωο γιὰ τὸ Μέτσοβο, ἀπὸ τὸ Καλπάκι γιὰ τὰ Γιάννενα, ἀπὸ τὸ παραλιακὸ τῆς Θεσπρωτίας γιὰ Πρέβεζα, σὺν πραγματικὸ ριπίδιο μὲ ρήγματα τοῦ μετώπου μας.

Ὁ λαὸς στὴν πολεμικὴ περιοχὴ συνέτρεξε τὸ στρατό μας; — Μάλιστα ὅλα τὰ χωριά ἐπὶ ποδὸς πολέμου. Οἱ γυναῖκες τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Πίνδου μετέφεραν φορτωμένες πάνω σ' ἀνώμαλα ἐδάφη τρεφές καὶ πυρομαχικά, δίνοντας θάρρος.

Πῶς φέρθηκαν οἱ Ἰταλοὶ μὲ τοὺς Γερμανούς; — Ἀπαίσια. Οἱ Γερμανοὶ χωρὶς ἐπιμελητεῖα ἄρπαζαν ὅλα τὰ τρόφιμα καὶ ἔρριξαν τὴ χώρα μας σὲ πείνα ἐξοντωτικὴ τῆς φυλῆς, ἰδίως τὴν Ἀθήνα καὶ τίς πόλεις τῶν ἐπαρχιῶν. Πῆραν ἠιήρους καὶ ἔκαναν ἐκτελέσεις. Οἱ Ἰταλοὶ διπλωματικώτεροι ἔδιναν κάτι στὸ λαό, γιατί κύτταζαν νὰ προσαρτήσουν τὴν Ἐπτάνησο καὶ τὴν Ἡπειρο. Ἀλλὰ τὸ μίσος ἐναντίον μας ὡς νικητῶν ἔδειξαν μὲ τὴν καταδύθιση τοῦ πλοίου, πὺ πήγαινε ἠιήρους στὴν Ἰταλία τὸ Δαβάκη καὶ ἄλλους καὶ τοὺς ἐπνίξαν, ἄν καὶ ἀμφισβητεῖται, μήπως τορπιλίστηκε.

Εἶναι ἀκόμα τὸ μίσος τους αὐτό; — Νομίζουμε ὄχι. Πρὸ διετίας στὸ Σαλέρο τῆς Ἰταλίας πηγαίνοντας μὲ τὴ σύζυγό μου γιὰ Νεάπολι: μὲ ταξί, ὅταν εἶπαμε τοῦ ταξιτζή ὅτι εἶμαστε Ἑλληνας, χάρηκε καὶ εἶπε: «Μπόνο Γκρέκο». Τώρα στὸ πνεῦμα τῆς εἰρηνικῆς περιόδου χιλιάδες Ἑλληνας φοιτητὲς σπουδάζουν στὰ Ἰταλικά Πανεπιστήμια καὶ ἢ Ἰταλικὴ Κυβέρνηση, μᾶς βοηθεῖ: στὴν ΕΟΚ κλπ.

Τί διδάγματα θγαίνουν σήμερα ἀπὸ τὸ Ἔπος τοῦ Ἑλληνο - Ἰταλικῶ πολέμου; — Ὅτι ἢ θέση τῆς Ἑλλάδος, μεταξύ θα-

ΚΑΛΠΑΚΙ - ΠΙΝΔΟΣ

ΑΔΙΑΙΡΕΤΑ ΣΤΗ ΔΟΞΑ ΚΑΙ ΤΗ ΘΥΣΙΑ

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΙΝΑΙ ΚΡΗΠΙΔΑ ΤΟΥ ΕΠΟΥΣ ΤΟΥ '40

Ὁ Χαρ. Κατσιμητρος περι τοῦ Ἀγῶνος

Ἀναγνωρίζοντες πλήρως τοὺς ἡρωϊκοὺς καὶ νικηφόρους ἀγῶνας τῆ ΠΙΝΔΟΥ καὶ ἐκτιμῶντες τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν αὐτῶν, σεβόμενοι δὲ θαθέως τὰς θυσίας αὐτῶν, θὰ διατυπώσωμεν ἐνταῦθα γενικὰς τινας παρατηρήσεις, χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καὶ διὰ τὴν πρέπουσαν τοποθέτησιν πραγμάτων καὶ γεγονότων.

Ἐγγραφή καὶ ἐτονίσθη πολλάκις ὁ ἀγὼν τῆς ΠΙΝΔΟΥ καὶ ἐξήρθη δικαίως ἡ μεγίστη καὶ ἰδιάζουσα σημασία αὐτοῦ.

Ὁ ἀγὼν ὅμως οὗτος δὲν εἶναι μεμονω-

λασσῶν καὶ τριῶν Ἡπειρῶν, στὸ διάβα θύλων τῶν συκοινωνιῶν τῆς γῆς, ἐπιβάλλει σὲ σύρραξιν γὰ μὴ μείνωμε οὐδέτεροι. Πρέπει γὰ εἶμαστε ἐνωμένοι, ὄχι προδότες καὶ γλύφηδες τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ πάντα γὰ ἔχωμε σὰν ἄλλοι Σπαρτιάτες ἄριστο στρατὸ μὲ ἀφθονα σύγχρονα τεχνικὰ μέσα του, γιὰ νᾶμαστε φοβεροὶ στοὺς μελλοντικούς ἐχθρούς μας καὶ σεβαστοὶ εἰς τοὺς φίλους μας. Νὰ ἐπαγρυπνοῦμε πάντα μὲ τὸ ὄπλο στὸ χέρι μὲ ἠθικὸ ἐξυψωμένο γιατί κι αὐτὸ εἶναι ἡ μισὴ νίκη καὶ γὰτι παραπάνω, ἔπως τὸ δεῖξάμε στὸ Ἔπος 1940—41.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Κ. ΓΚΡΟΖΑΣ

Ἀθῆναι 11 Ἀπριλίου 1979

Φαναριωτῶν 14 (708) Τηλ. 6460.708

μένος καὶ ἀνεξάρτητος, ἀλλ' εἶναι συνδεδεμένος ἀρρήκτως πρὸς τὸν ἀμυντικὸν ἀγῶνα τῆς VIII Μεραρχίας ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΕΛΛΑΙΑΣ (ΚΑΛΠΑΚΙ) ΚΑΛΑΜΑΣ ποταμὸς, μεθ' οὗ ἀποτελεῖ κοινὸν καὶ ἐνιαῦον μέτωπον.

Πᾶσα δὲ εὐνοϊκὴ ἢ δυσμενὴς ἐκδοσις ἐκατέρου τούτων, θὰ εἶχε σοβαρώτατον ἀντίκτυπον καὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου.

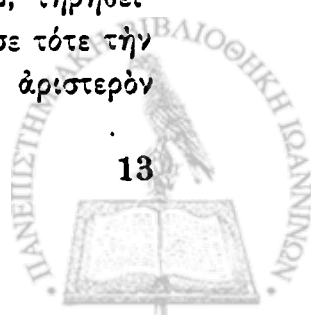
Συγκεκριμένως ἐν προκειμένῳ, δύναται γὰ λεχθῆ ἀδιστακτως, ὅτι ἡ γενομένη νικηφόρος ἀντεπίθεσις ἐν ΠΙΝΔΩ, ἐστηρίχθη πρωτίστως εἰς τὴν σταθερὰν ἀμυναν τῆς VIII Μεραρχίας ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ΕΛΛΑΙΑΣ, ἣτις ἀπετέλεσε τὸν πλευρικὸν ἄξονα καὶ στροφέα τῆς κινήσεως.

Διότι ἐὰν ἡ VIII Μεραρχία συνεπτύσσοτο, ὡς εἶχε διαταγὰς εἰς ΜΕΤΣΟΒΟΝ, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἐνέργεια τῆς ἀντεπίθεσεως, περιοριζομένης μόνον τῆς προσπαθείας εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ κόμβου ΜΕΤΣΟΒΟΥ.

Καὶ ἀντιθέτως, ἐὰν δὲν ἐγένετο ἡ ἀντεπίθεσις ἐν ΠΙΝΔΩ, ὁ ἐχθρὸς θὰ κατελάμβανε τὸ ΜΕΤΣΟΒΟΝ, ὅποτε θὰ ἀπεκόπτετο ἡ VIII Μεραρχία καὶ θὰ περιήρχετο αὕτη εἰς λίαν δεινὴν κατάστασιν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, προκύπτει τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα:

Ὅτι ἡ σταθερὰ ἀμυνα τῆς VIII Μεραρχίας ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ΕΛΛΑΙΑΣ, τηρηθεῖσα ἐκ πρωτοβουλίας αὐτῆς, ἔσωσε τότε τὴν κατάστασιν, διότι ἐστήριξε τὸ ἀριστερόν

πλευρὸν τῆς ὅλης παρατάξεως ΠΙΝΔΟΥ — ΕΛΛΙΑ καὶ παρέσχε τὸν ἀναγκαῖον χρόνον, ἵνα καταφθάσωσιν εἰς ΠΙΝΔΟΝ αἱ διατεθεῖσαι ἐκεῖ ἐν σπουδῇ ἐνισχύσεις.

Ὅστις ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξις καὶ ἐνισχυσις τῶν δυνάμεων ΠΙΝΔΟΥ καὶ ΕΛΛΙΑΣ εἰς ἓνα κοινόν, καὶ ἐνιαῖον ἀγῶνα, ὅστις ἐλάμπρυνε καὶ ἐδόξασε τὰ ἐλληνικά ὄπλα.

Ὁ Ἰ. Μεταξᾶς περὶ τοῦ Στρατοῦ τῆς Ἠπείρου

Ἐπίσης καὶ ὁ τότε Πρωθυπουργὸς ΙΩ. ΜΕΤΑΞΑΣ ὠμίλησε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς χώρας ἀπὸ ραδιοφώνου, εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

«Πρὸ 26 ἡμερῶν ὑπουργὸς καὶ δόλιος ἐχθρὸς μᾶς ἐπετέθη χωρὶς καιμῖαν ἀφορμὴν καὶ μὲ μόνον τὸν σκοπὸν νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ ὅ,τι πολυτιμότερον ἔχομεν καὶ ὅ,τι δίδει ἀξίαν εἰς τὴν ζωὴν μας, τὴν ἐθνικὴν μας ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν τιμὴν μας.

Ὅλη ἡ Ἑλλάς ἠγέρθη ὡς ἓνας ἄνθρωπος, ἠνωμένη εἰς ἓνα ἀδιάσπαστον σύνολον καὶ εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Βασιλέως ἰδραμεν εἰς τὰ ὄπλα.

Σκληροὶ ἀγῶνες ἤρχισαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ τὸ πρῶτον δάρος ἔπαιε εἰς τὸν Στρατὸν τῆς Ἠπείρου, τοῦ ὁποῦ ἡ σθεναρὰ ἀντίστασις ἐκάλυψε τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν πολεμικῶν μας δυνάμεων.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος Ἀλ. Παπάγος περὶ τῆς VIII Μεραρχίας Ἠπείρου ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

Ἡμερησία Διαταγὴ τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1941.

«Ποιοῦμαι εὐφημιον μνείαν τοῦ Διοικητοῦ τῆς VIII Μεραρχίας Ὑποστράτηγος ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ ΧΑΡ. διότι ὠργάνωσε ταύτην καὶ κατέστησε δι' ἰκανῆς καὶ σθένους Διοικήσεως ἐπὶ τοσοῦτον ἀξιόμαχον, ὥστε κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἡ Μεραρχία του ἀ ν τ ι μ ε τ ω π ῖ σ α σ α μ ὄ ν η τ ὸ ν ὕ γ κ ο ν α ὕ τ ο ὕ, ἀντέστη πεισιμόνως καὶ ἐνεργητικῶς καὶ ἐκάλυψεν ὅστω τὴν ἐπέμβασιν τῶν κυρίων ἡμῶν δυνάμεων.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος
ΑΛ. ΠΑΠΑΓΟΣ, Ἀντιστράτηγος»

Τὸ Ἀνώτατον Στρατιωτικὸν Συμβούλιον περὶ Κατοιμήτρου καὶ τῆς VIII Μεραρχίας

Τὸ Ἀνώτατον Στρατ. Συμβούλιον τὸ συγκροτηθὲν κατόπιν Διαταγῶν τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν διὰ τὴν σύνταξιν γενικῆς ἐκθέσεως τοῦ πολέμου 1940—41 ὡς ἑξῆς χαρακτηρίζει τὴν δράσιν τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τοῦ Διοικητοῦ αὐτῆς:

«Ὁ Διοικητὴς τῆς VIII Μεραρχίας Ὑποστράτηγος ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΣ ΧΑΡ. ἐπεδείξατο πάντοτε ἀσφαλῆς προσβλέψεις καὶ ἐπίκαιρον ἀναπροσαρμογὴν τῶν ἐλιγμῶν καὶ ἐνεργειῶν τῶν Μονάδων του πρὸς τὴν διαρκῶς ἐξελισσομένην πραγματικότητα.

Ἀπηλλαγμένος τελείως τῶν δογμάτων τοῦ στατικοῦ πολέμου θέσεων καὶ διεπόμενος

ἀπὸ τὰς ὑγιεῖς παλκιᾶς ἀρχὰς τοῦ Πολέμου κινήσεων, ὡς τοῦτο ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐπανειλημμένοι Διαταγαὶ τοῦ οὐχὶ διὰ τῆς ἐκ παθητικῆς ἀμύνης ἀποτελεματώσεως τῶν μονάδων του, ἀλλὰ διὰ τῆς σθεναρᾶς καὶ θαρραλέας προωθήσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ἔμπρὸς μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε νὰ παραμένῃ πάντοτε σχεδὸν ἀνευ ἐφεδρείας.

Ἐλιχθεὶς τέλος μετ' ἴσης ἐπιτυχίας τόσον κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιβουλῶν, ὅσον καὶ κατὰ τῶν πεπλανημένων καὶ ἀστόχων ἐπιτελικῶν σχεδίων τῶν ἡμετέρων, κατώρθωσεν ὥστε, παρ' ὅλον ὅτι ἐσεβάσθη καὶ ἐτήρησε πάντοτε τοὺς κανόνας τῆς πειθαρχίας, νὰ περιφρουρήσῃ καὶ νὰ περισώσει τὴν ἡρωϊκὴν καὶ πολυπαθῆ **ΗΠΕΙΡΟΝ** ἀπὸ πρόωρον καὶ ἀδικαιολόγητον παράδοσιν τῆς εἰς τὸν ἐχθρόν, γενόμενος οὕτω **ΛΕΙΟΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ**.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Αὐγούστου 1944

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου

Δ. ΚΑΘΕΝΙΩΤΗΣ, Ἀντιστράτηγος

Τὰ Μέλη

Γ. ΜΑΥΡΟΣΚΟΤΗΣ, Ἀντιστράτηγος

Χ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ, Ἀντιστράτηγος

Ὁ Εἰσηγητὴς

Δ. ΓΙΑΪΤΖΗΣ, Συν)ρχης Πεζικοῦ

Τὸ αὐτὸ Συμβούλιον εἰς ἄλλην σελίδα γράφει:

«Αἱ τακτικαὶ ἀποφάσεις τῆς VIII Μεραρχίας, δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι διδάγματα δὲ τὴν ἔδραν γενικῆς τακτικῆς τοῦ Σχολείου Πολέμου».

Ὁ Ἀντιστράτηγος Νεοκ. Γρηγοριάδης
περὶ τοῦ διλήμματος τῆς VIII
Μεραρχίας καὶ τοῦ Μεράρχου τῆς

Ὁ ἐν Ἀποστρ. Ἀντιστράτηγος κ. **ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΝΕΟΚ.** εἰς ἐκδοθὲν ὑπ' αὐ-

τοῦ σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος 1939—45 Τεῦχος Α' Ἑλληνοϊταλικὸς Πόλεμος» γράφει: τὰ ἐξῆς διὰ τὴν ὄρασιν τῆς VIII Μεραρχίας:

«Ἡ ἀντίστασις τῶν πρώτων προσδληθέντων τμημάτων τοῦ **ΔΑΒΑΚΗ**, τῆς Μεραρχίας τοῦ Στρατηγοῦ **ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ** καὶ ἄλλων, ἦτο ἀξιόθαύμαστος καὶ ἀποτελεσματικὴ.

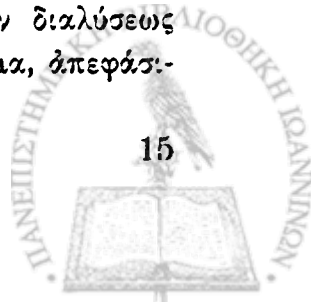
Εἰς τὸν τομέα **ΕΛΛΙΑΣ** ἤρχισαν ἐνεργεῖαι πρὸς ἐπίθεσιν, οἱ Ἴταλοὶ ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 28ης Ὀκτωβρίου διὰ τῆς 23ης Μεραρχίας Πεζικοῦ «**ΦΕΡΡΑΡΑ**» καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 101 τεθωρακισμένης Μεραρχίας Πεζ. «**ΚΕΝΤΑΥΡΩΝ**», αἵτινες ἠναγκάσθησαν εἰς βραδεῖαν προέλασιν ἀπὸ τὴν προϊούσαν ἀντίστασιν τῆς Ἑλληνικῆς προκαλύψεως καὶ ἔφθασαν τὴν 29ην ἰδίου μέχρι: τῆς γραμμῆς **ΕΛΛΙΑ-ΚΑΛΑΜΑΣ**, ἔπου ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀσχολοῦνται νὰ λάθωσιν ἐπαφὴν μετὰ τῶν δυνάμεων τῆς ἀμύνης — (VIII Μεραρχίας).

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθ. 13018) 31.10.40 ἀπόρρητον Διαταγὴν του διὰ τῆς ὁποίας διετάσσεται ἡ VIII Μεραρχία:

«Νὰ καλύψῃ τὰς πρὸς **ΜΕΤΣΟΒΟΝ** ἐδεύσεις ὡς κυρίαν τῆς προσπάθειαν καὶ τὰς πρὸς **ΑΙΤΩΛΟ—ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΝ** τοιαύτας εἰς δευτερεύουσαν προσπάθειαν.

Ὑπομινύσκειται εἰς τὴν Μεραρχίαν ὅτι δὲν πρέπει νὰ φθείρῃ τὰς δυνάμεις αὐτῆς ἐπὶ τῆς τοποθεσίας **ΕΛΛΙΑΣ — ΚΑΛΑΜΑΣ**.

Ὁ Μεράρχος Στρατηγὸς **ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΣ Χ.** ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ διατασσομένη ἄμεσος ὑποχώρησις ἀπὸ τοῦ τομέως ἐλοκλήρου, ἐνεῖχε τὸν κίνδυνον διαλύσεως καὶ ἀγωνιῶν διὰ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀπεφάσι-

σε τὴν τελευταίαν στιγμήν, τὴν νύκτα, γὰ μὴ υπογράψῃ Διαταγὴν πρὸς τὰς μονάδας του πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω Διαταγῆς τοῦ Γεν. Στρατηγείου καὶ διέταξε γὰ ἐκδοθῆ Διαταγὴ ἀντιστάσεως ἐπὶ τῆς κατεχομένης τοποθεσίας.

Ἡ Διαταγὴ ἀντιστάσεως ἀπεστάλη πρὸς τὰς μονάδας καὶ ἡ πρωτοβουλία τοῦ Στρατηγοῦ ἔσωσε τὴν περίστασιν εἰς τὴν ΗΠΕΙΡΟΝ μὲ γενικωτέραν ἐπίδρασιν».

Ὁ Ἀντιστράτηγος Σουλιώτης Μάρκος Δράκος

Ὁ Ἀντιστράτηγος κ. ΔΡΑΚΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Διοικητὴς τοῦ τμήματος Στρατιᾶς ΗΠΕΙΡΟΥ διὰ δημοσιεύματος εἰς Ἐφημερίδα «ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΛΑΟΣ» καὶ ἐμιλίᾳ αὐτοῦ τὴν 28 Ὀκτωβρίου 1949 ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, ὡς ἑξῆς ἐχαρακτήρισε τὴν ἐνέργειαν τῆς VIII Μεραρχίας:

«Ἡ ὑπέροχος πρωτοβουλία τοῦ Διοικητοῦ τῆς VIII Μεραρχίας Στρατηγοῦ ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ ΧΑΡ. γὰ μὴ ἐγκαταλείπῃ τὰ ΙΩΑΝΝΙΝΑ ὑπῆρξε χαρακτηριστικὸν γεγονός τὸ ὅποιον ἔσχε μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὸν ἀγῶνα».

Κρίσεις τοῦ Συμβουλίου τῶν

Ἀντιστρατῆγων γιὰ Ἠγήτορες

Τὸ ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον ΚΑΘΕΝΙΩΤΗΝ ΔΗΜ. Συμβούλιον ἐκ τῶν Ἀντιστρατῆγων ΜΑΥΡΟΣΚΩΤΗ Γ. καὶ κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ ΧΑΡ. ἐν τῇ γενικῇ αὐτοῦ ἐκθέσει τοῦ πολέμου 1940—41, περιγράφει λεπτομερῶς τοὺς ἀγῶνας τῆς ΠΙΝΔΟΥ καὶ ἑξάγει τὴν δράσιν πολλῶν ἡγήτορων διακρίθόντων κατ' αὐτούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοὺς κάτωθι:

Συν)χης Ἴππικοῦ ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ ΣΩΚΡ.

«Διὰ τὴν ἐκδασιν τοῦ σκληροῦ καὶ ἀ-

νίσου ἀγῶνος τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ παρὰ τὸ ΔΙΣΤΡΑΤΟΝ, ὑπῆρξεν εὐτύχημα ὅτι ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς εὐρέθη ἀνώτερος ἡγήτωρ τῶν προσόντων τοῦ Συν)ρχου ΔΗΜΑΡΑΤΟΥ ΣΩΚΡ. εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁποίου καὶ τὴν σκέψιν ἐπρυτάνευσε καθ' ὅλας τὰς φάσεις τοῦ ἀγῶνος, ἡ ἐπιθετικὴ καὶ μόνον θέλησις».

Ἄντ)ρχης ΦΡΙΖΗΣ Μ.

«Ἀντισυνταγματάρχης ΦΡΙΖΗΣ ΜΑΡ. Διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος ΛΩΟΥ, ὁ ἄξιος οὗτος ἡγήτωρ καὶ γενναῖος ἀνὴρ, ἐμετέπειτα ὑπὲρ Πατρίδος πεσὼν, λαβὼν τὴν ὑπ' ἀριθ. 82 τῆς 3 Νοεμβρίου 1940 διαταγὴν τῆς VIII Μεραρχίας, εἰς τὴν ὑπήγετο, ὅπως διέλθῃ Βορείως τοῦ ΛΩΟΥ ποταμοῦ, ἐπραξέ τούτο μετὰ παραδειγματικῆς δραστηριότητος καὶ πρωτοβουλίας καὶ ἐκινήθη πρὸς ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ, πλήξας τὸ πλευρὸν καὶ τὰ νῶτα τοῦ πρὸς Ἀνατολὰς κινουμένου ἐχθροῦ καὶ ἀπέκοψε τὴν ὁδὸν ἀνεφοδιασμοῦ αὐτοῦ».

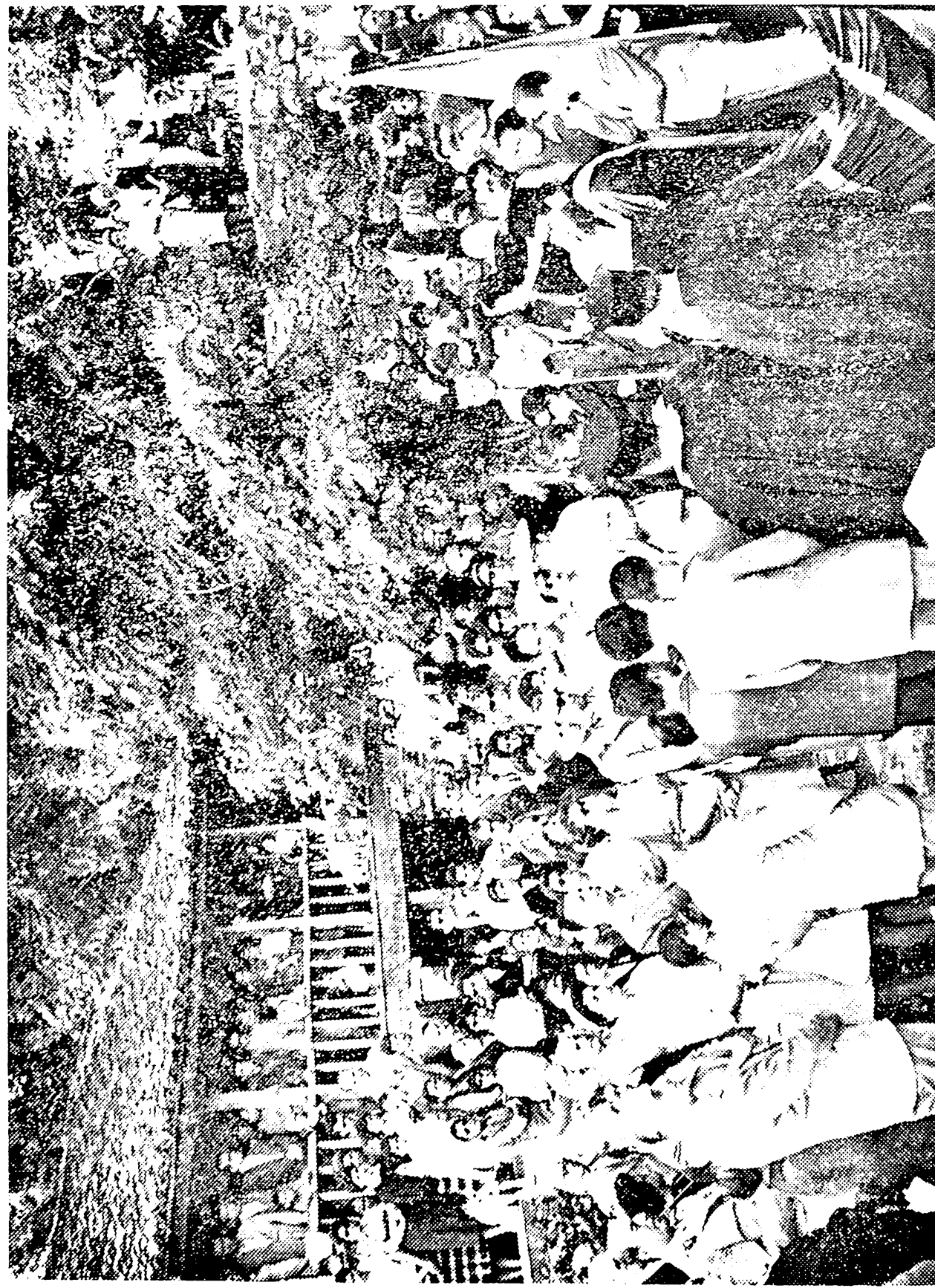
Ταχ)ρχης Πεζικοῦ ΚΑΡΑΒΙΑΣ ΙΩ.

«Ὁ Ταχ)ρχης ΚΑΡΑΒΙΑΣ ΙΩ. μεταθᾶς εἰς τὸ ἀπόσπασμα ΠΙΝΔΟΥ ὡς σύνδεσμος τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. προσφέρεται αὐθρομήτως καὶ ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν διλογίας κατὰ τὴν ἀντεπίθεσιν.

Μετὰ δὲ τὸν τραυματισμὸν τοῦ Συν)ρχου ΔΑΒΑΚΗ Κ. ἀναλαμβάνει οὗτος τὴν διοίκησιν τῶν τμημάτων ἐπιθέσεως καὶ τυνεχίζων ταύτην ὀρμητικώτατα κατέλαβεν ἅπαντας τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

Τοιαύτη ἡ ἐπιδειχθεῖσα ἀντίληψις ἐπιτελικῶς καθήκοντος καὶ ἡ ἐν γένει δράσις του ὡς ἐπιτελικῶς, μοναδικῆ ὡς παράδειγμα, διὰ τὴν ἀγωγήν τῶν Ἑλλήνων Ἐπιτελῶν».

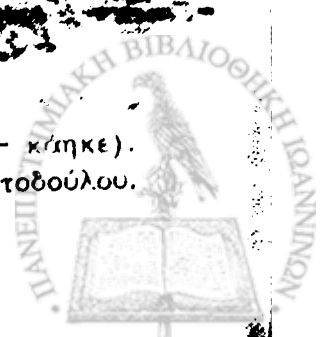
Στη Μονή Παντελεήμονος Νήσου. Διακρίνονται ο Γερούσιастής Γ. Βηλαράς κι' ο Γεωργίου Μπέττος.

16 Σπίτι Λεάνδρου Μίσου και Χαρίκλ. Μίσου, Γούλι, Σόμπολα. Όδ. Αραβίου Ιωάννινα
 Φωτογρ. Άπ. Βερτοδούλου.

17 Σπίτι Χαριριντιν Παπα (παιδίτη Φρυσας Ιωαννίνου - Ιωάννινα - κήκη).
 Φωτογρ. Άπ. Βερτοδούλου.

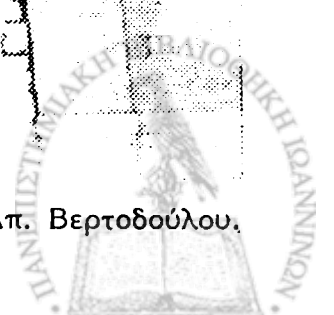
18. — Σπίτι τοῦ Ἀχμέτ Ἀμεντί Χότζα (Ἰωάννινα).

Φωτογρ. Ἄπ. Βερτοδούλου.

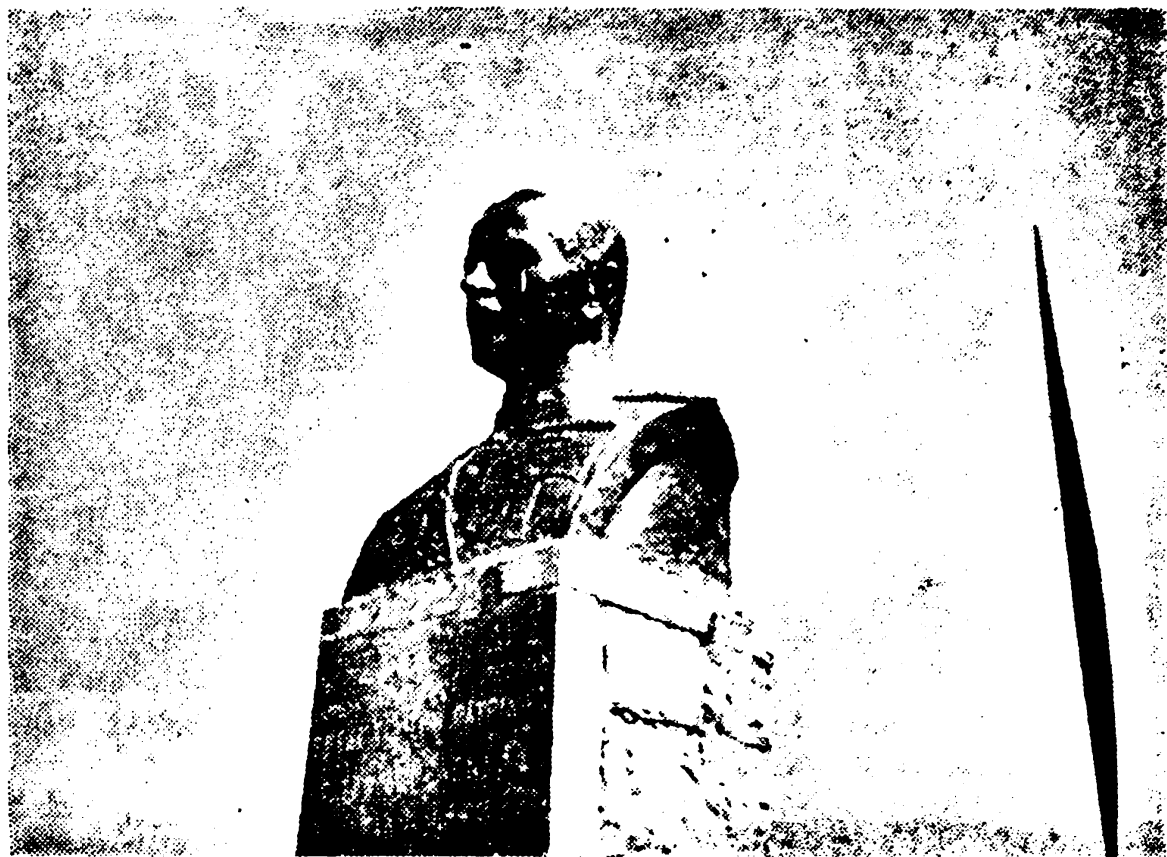

19. — Σπίτι Σταμάτη (ὁδὸς Σούτσου Ἰωάννινα).

Φωτογρ. Ἄπ. Βερτοδούλου.

ΣΤΗΝ ΑΡΤΣΙΣΤΑ (ΑΡΙΣΤΗ) ΣΤΗΘΗΚΕ Η ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΗΡΩΑ ΣΥΝ)ΡΧΗ ΧΡ. ΖΩΪΔΗ

Παρουσία του εκπροσώπου Ἱε-
ραῶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων Πα-
νοσιολογιωτάτου Κλήμεντος (Ζώ-
καρη) καὶ παρουσία τῶν Διοικητι-
κῶν καὶ Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν τοῦ
Νομοῦ, ἔγιναν στὴν Ἀρίστη, τὴ γε-
νέτειρα Κοινότητά του, τὴν 9ην Ἰ-
ουλίου 1979, τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς
προτομῆς τοῦ Συνταγματάρχου
Χρήστου Ζωΐδη, ποὺ ἔπεσε ἡρωϊκὰ
τὴν 11 Ἰανουαρίου 1941 στὸ Τεπε-
λένι.

Τὴν τελετὴ παρακολούθησε πο-
λὺς κόσμος, συγγενεῖς, παλῆοι συμ-
πολεμιστὲς καὶ φίλοι.

Στεφάνια κατέθεσαν: Ὁ Πρόε-
δρος τῆς Κοινότητος, ὁ Ταξίαρχος

Ραγκούσης ἐκ μέρους τῆς VIII Με-
ραρχίας, οἱ παλαιοὶ συμπολεμιστὲς
του καὶ ἡ κόρη του.

Ἄγλημα ἀπέδωσε τὶς τιμές.

Ὁ Ν. Μουδόπουλος ἐξεφώνησε
τὸν ἐπιβαλλόμενο μνημόσυνο λόγο:

Κί' ἂν τὸ Τεπελένι σ' ἔφαγε
τοῦ Ζαγοριοῦ στολίδι
τὴ δόξα σου θὰ διαλαλεῖ
τὸ Ὕψωμα Ζωΐδη.

Μὲ τὰ λίγα αὐτὰ λόγια, ἀπλᾶ
μὰ καὶ συνάμα τόσο συγκινητικὰ
ποῦ θυμίζουν ἀρχαῖο ἐπίγραμμα, ὁ
Ἄγγελος Παπακώστας σὲ σκια-

γράφησε δίνοντας ανάγλυφη ὄλη τὴν εἰκόνα τοῦ τί ἦσουν καὶ τοῦ τί θὰ εἶσαι πάντα γιὰ ὅλους ἐμᾶς ἀλησμόνητε Χρῆστο Ζωῖδη. Τοῦ Ζαγοριοῦ στολίδι, παιδί τοῦ χωριοῦ μας, ποῦ ἐδῶ γεννήθηκες κι' ἐδῶ πέρασες τὰ πρῶτα σου χρόνια:

Σὲ θυμοῦνται ἀκόμα οἱ πιὸ γέροι τοῦ χωριοῦ καθὼς ἔπαιζες φλάουτο τὰ βράδυα μπροστὰ στὸ παραθύρι τοῦ σπιτιοῦ σου. Μὰ τὸ φλάουτο καὶ τὸ χωριὸ δὲν ἀρκοῦσαν γιὰ σένα. Σπρωγμένος ἀπὸ ἀγνὰ ἰδανικὰ ἔνοιωσες ἀπὸ πολὺ νέος τὴν ἀνάγκη ν' ἀγωνιστῆς πρῶτα σὰ δασκαλός — στὸ ἴδιο τὸ χωριὸ μας — κι' ὕστερα σὰ στρατιώτης γιὰ νὰ συμβάλῃς στὴ πραγμάτωση ὅλων ἐκείνων τῶν ὀνείρων, ποῦ ἦταν τὸ θίωμα καὶ ὁ πόθος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Κι' ἔτσι ξεκίνησες ἐθελοντῆς στὰ δεκαοχτῶ μόλις σου χρόνια καὶ δὲν ἔλειψες ἀπὸ κανένα ἀγῶνα, ὥσπου τὸ Γενάρη τοῦ 41 ἔγραψες μὲ τὸ αἷμα σου Ἱστορία στὸ Τεπελένι γιὰ νὰ περάσεις ὁ ἴδιος σὰ θρύλος στὴν ἱστορία αὐτοῦ τοῦ τόπου.

Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς ἀγῶνες συνέχισες στὰ 1914—15 στὸν ἀγῶνα τοῦ ἀλύτρωτου Βορειοηπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὸ στρατὸ τῆς Β. Ἠπείρου πολέμησες στὰ ἴδια ἐκεῖνα βουνά, ὅπου ἔμελλε τὸ 41 νὰ πέσεις γιὰ πάντα.

Τὸ 1915 κατατάσσεσαι στὸν τακτικὸ στρατὸ καὶ ὀνομάζεσαι ἔφεδρος ἀνθ)γὸς τοῦ Πεζικοῦ. Δυὸ χρόνια ἀργότερα προσχωρεῖς στὶς τάξεις τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑθνικῆς Ἀμυνας, στὴ Θεσσαλονίκη, γιὰτι μέσα σου, βαθειά, ἤθελες καὶ πιστευες στὴν ἀναγέννηση τοῦ Ἑλλη-

νικοῦ στρατοῦ, γιὰτι δὲν μπορούσες νὰ λείψεις ἀπὸ τὸν ἀγῶνα αὐτὸ γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῆς Μακεδονίας. Ἔτσι μπόρεσε νὰ γίνῃ ἡ μεγάλη ἐξόρμησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ μεγάλο ξεκίνημα γιὰ τὴν πραγμάτωση ὅλων τῶν προαιώνιων πόθων τῆς φυλῆς μας.

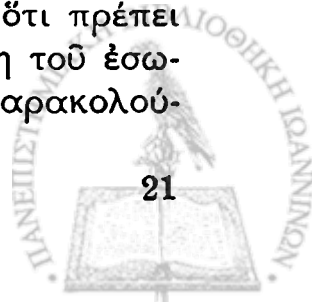
Τὸ 1918, σὰν ὑπολοχαγὸς πιά, παίρνεις μέρος στὴ σκληρὴ καὶ πολύνεκρη μάχη τοῦ Σκρᾶ. Στὴ μάχη αὐτὴ ὁ ἀναγεννημένος Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἔδειξε ὅτι εἶχε ξεπεράσει καὶ αὐτὸν ἀκόμα τὸ Στρατὸ τοῦ 1912—13.

Ἐπηρετοῦσες τότε στὸ δο Σύνταγμα τῆς φημισμένης Μεραρχίας Ἀρχιπελάγους. Φημισμένη, γιὰτι δὲν εἶχε παρά Ἀξιωματικοὺς σὰν καὶ ἐσένα, μὲ ἰκανότητες, μὲ μυαλὸ καὶ μὲ ψύχραιμη ἀντιμετώπιση τοῦ κινδύνου.

Ἀπὸ τότε πλούσιος πιά σὲ πεῖρα, δὲν ἔπαυσες νὰ προσφέρεις. Ἀπὸ τοὺς πρῶτους στὴ διάσπαση τοῦ Μακεδονικοῦ Μετώπου, τὸ 1918 στὴ Δοῖράνη ποῦ σήμανε τὴν πρώτη ρωγμὴ στὶς γραμμὲς τῶν Γερμανοβουλγάρων. Συνέχισες τοὺς σκληροὺς ἀγῶνες στὰ βουνά, στὰ λαγκάδια καὶ στὶς ζηλευτὲς πεδιάδες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Πάντα στὴν πρώτη γραμμὴ, τραυματίζεσαι βαρεῖα στὸ πρόσωπο στὴν κατάληψι τοῦ ἀπόρθητου, ὅπως τὸ θεωροῦσαν, Καλὲ Γκρότο, στὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου 1921.

Μὲ βαρεῖα καρδιά, διακομίζεσαι στὴν Ἀθήνα ὅπου, ὕστερα ἀπὸ μακρὰ θεραπεία, κρίνεσαι ὅτι πρέπει νὰ παραμείνεις στὴ Ζώνη τοῦ ἐσωτερικοῦ, γιὰ ἰατρικὴ παρακολού-

1941, υπέκυψες στα τραύματά σου.

Σήμερα, Συνταγματάρχη Χρήστο Ζωΐδη, παληέ συμπολεμιστή, αγαπημένε φίλε, μαζευτήκαμε ἐδῶ — ἐδῶ ἀπὸ ὅπου ξεκίνησες, γιὰ νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη σου, γιὰ νὰ τιμήσουμε τὴ θυσία σου.

Μὲ πρωτοβουλία τῆς Ἐνώσεως Ἀρίστης - Βίκου Ζαγορίου καὶ μὲ προσφορὰ τῶν παιδιῶν σου, ἔγινε ἡ προτομή σου ἀπὸ τὸ γλύπτη ἀκαδημαϊκὸ Βασίλειο Φαληρέα.

Κι ἔτσι, σὲ λίγο, θὰ βλέπεις πάλι τὸ χωριό σου καὶ τὰ περήφανα βουνὰ τῆς Ἡπείρου θὰ σὲ ξαναδοῦν.

Σὲ λίγο, θὰ ἀντηχήσει πάλι στίς ρεματιές καὶ στίς θουνοκορφές τὸ δημοτικὸ τραγούδι, πού γράφτηκε τότε ἀπὸ τὸν ἀνώνυμο ποιητὴ, γιὰ σένα καὶ γιὰ τὴν παλληκαριά σου :

Νᾶμωνα πουλί νὰ πέταγα
Νὰ πήγαίνα στὰ ὕψη
Ν' ἀγναντεύα τὴν Ἡπειρο
Κλεισοῦρα, Τεπελένι
πὺ πολεμᾶν τ' ἀδελφία μας
τὸ τάγμα τοῦ Ζωΐδη
Ρίχνουν κανόνια τὰ βροχή
καὶ ὄλμους σὰ χαλάζι
Κι αὐτὰ τὰ λιανοτούφεκα
τὸν ἥλιο σκοτεινιάζουν.

ΣΤΟ ΧΡΗΣΤΟ ΖΩΪΔΗ

Μὲ φλόγα μέσα στὴν καρδιά καὶ τὰ
πτερὰ τῆς νιότης
πῆρε τὸ δρόμο τὸν τραχύ, ἐκεῖ, πού
ἡ Δόξα ὀρίζει.

Στὴ Μικρασία πάλεψες, ἀκρίτας στρα-
τιώτης
κ' ἀλύγιστος ἐκράτησες κ' ἀπαρτο με-
τερίζι.

Στερνὰ τὸ χρέος σ' ἔφερε στὴν Ἡ-
πειρο τὴ σκιάδα
καὶ πέταξες σὰν σταυραετός· ἡ λεπτε-
ριά ὁ καημός σου,
μὲ γαῖμα σου τὴν πότισες καὶ τῆς
ψυχῆς σου ἡ λάδα
ἔγινε λάδαρο τρανὸ καὶ θρύλος τοῦ
στρατοῦ σου.

Καὶ τώρα πού σὲ θρόνιασε τὸ στορ-
γικὸ τὸ χέρι,
στὴν πατρικὴ σου τούτη γῆ, ἐκεῖθε
ἀγναντεύεις
καὶ λαχταρᾷς ἀνάσταση τ' ἀγέρι νὰ
σοῦ φέρει
κι ὀλόρθος ἀπ' τὸ ἐάθρο σου καὶ
πάλι νὰ κατέβεις.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΡΑΛΗΣ

Ὁ Ταξίαρχος κ. Κώστας Πανταζῆς γιὰ τὸν Μαρδοχαῖο Φριζῆ

Ὁ ταξίαρχος κ. Κώστας Πανταζῆς, πο-
λεμιστῆς τῶν Ἐθνικῶν Ἀγώνων, ἀπὸ τὸ
1912—13 μέχρι τὸ 1949, καὶ ἱστορικὸς
συγγραφεὺς μὲ τὸ τεράστιο κύρος, πού ἔχει
ἡ γνώμη του, τὰ ἐξῆς μᾶς γράφει γιὰ τὸν
ἥρωα καὶ συμπολεμιστὴ τοῦ Μαρδοχαῖο
Φριζῆ, πού ἔπεσε στὴν Πρεμετὴ κατὰ τὸν
Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο τοῦ 1940. Ἡ προ-
τομή τοῦ Μαρδοχ. Φριζῆ στήθηκε στὸ
Μουσεῖο Καλπακίου.

Τὸ 1940 συνυπηρετούσαμε στὸ 15ον
Σύν)μα τῆς VIII Μεραρχίας Ἡπείρου,
ὁ Φριζῆς Διοικητῆς τοῦ Ὑποτομέως Δελ-
βινακίου καὶ ὁ γράφων Διοικητῆς τοῦ
III) 15 Τάγματος πού εἶχε τὴν εὐθύνην
ἀμύνης στὰ ὑψώματα Ψηλοράχη - Γκραμ-
πάλα - Κόζακας - Σουρεμάδια.

Στὶς 2 Νοεμβρίου ἡ VIII Μεραρχία συ-
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελίδα 44)

Η Π Ε Ι Ρ Ω Τ Ι Κ Η

20. — Τουρκικό σπίτι στο Φρούριο (Ίωάννινα).

Φωτογρ. Άποστ. Βερτοδούλου.

21. — Κεντρική Πλατεία Ίωαννίνων. Άπό τὰ Γιάννινα, πού φεύγουν.
Φωτογρ. κ. Φρόσ. Ίωαννίδου.

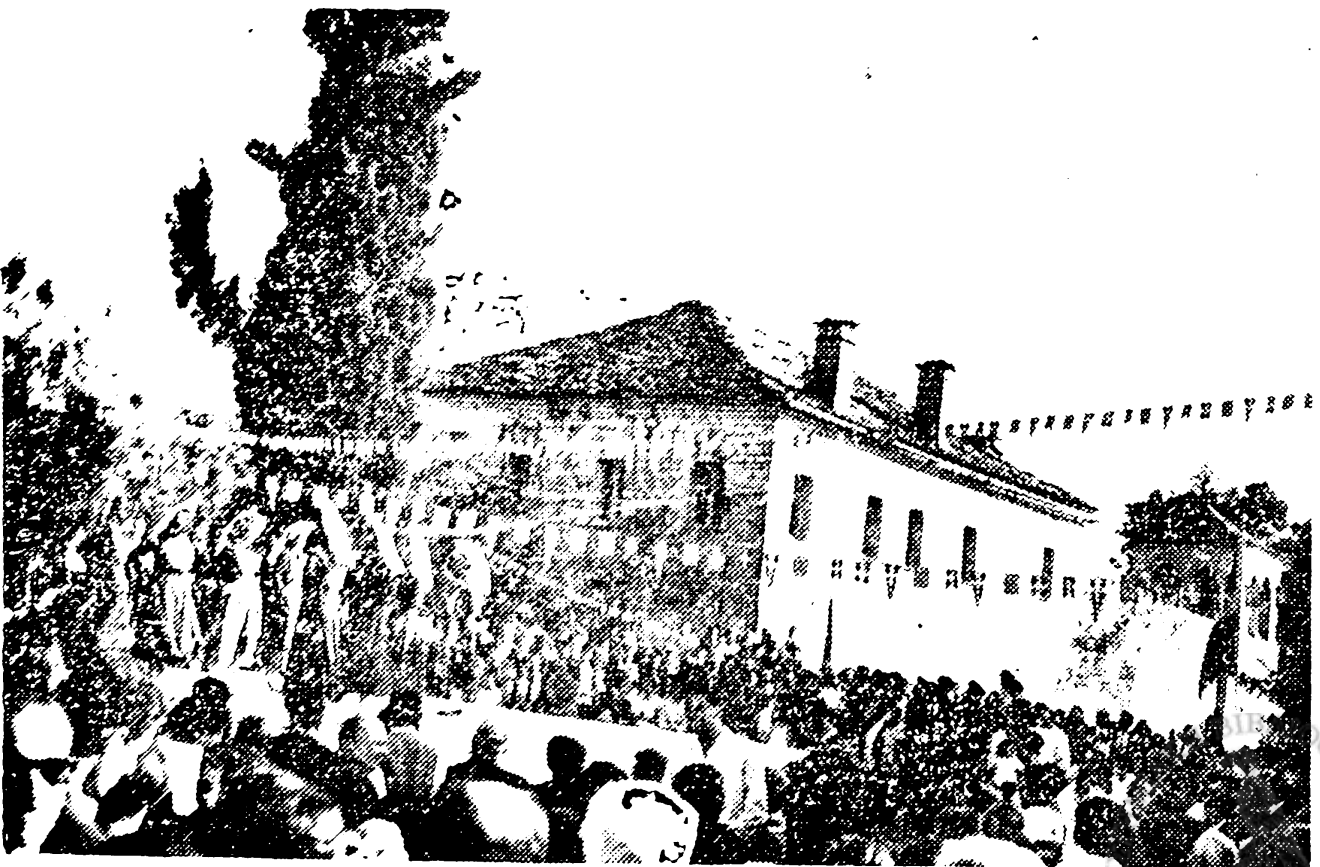
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

22. — "Αποψη Ζίτσας (1921)

Φωτογρ. Κώστα ΄Εξάρχου.

23. — Προφήτης ΄Ηλίας Ζίτσας.

Φωτογρ. Κώστα ΄Εξάρχου.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ ΕΠΑΝΩ ΣΟΥΔΕΝΩΝ

Ἡ Παιδεία καὶ ὁ ρόλος τῆς Ἐφορείας Ἐκπαιδευ- τικῶν καταστημάτων ἐπὶ Τουρκοκρατίας

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΣΟΔΑ ΕΚΚΛΗΣ. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΡΑΓΙΑΔΩΝ

Π α ι δ ε ί α : 1 8 5 8

Ἴσον, ἀπαράλλακτον τοῦ συμφωνητικοῦ μεταξύ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ διδασκάλου

Ἄ. Γονίου

Δυνάμει τοῦ ἀνά χειράς μας πληρεξουσίου γράμματος τῆς κοινότητος, οἱ ὑποφαινόμενοι ἐπίτροποι τῆς Σχολῆς μετὰ τοῦ Πανοσιωτάτου ἡγουμένου Κυρίου Καλλινίκου τοῦ Μοναστηρίου Εὐαγγελιστρίας συμφωνήσαμεν εὐχαρίστως διὰ τριετίαν ἑλληνοδιδάσκαλον τῆς Σχολῆς μας, τὸν ἔλλογιμώτατον Κύριον Ἀναστάσιον Γόνιον, Κάτω Σουδενίτην, νέον χρηστοθεστάτον, ἐπιμελέστατον καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔχοντα πᾶν ὅ,τι ἀπαρτίζει τὸ διδασκαλικὸν ἔργον :

Ὅφειλει ὁ ρηθεὶς διδάσκαλος νὰ διδάσκη ἀόκνως καὶ μετὰ ζήλου τὴν νεολαίαν μας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, δηλ. ἑλληνικά, μαθηματικά κ.τ.λ. ὡς καὶ μίαν ξένην γλῶσσαν, οἷον τὴν Γαλλικὴν. Ὅφειλει προσέτι νὰ κάμνη ἐνιαυσίους ἐξετάσεις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου, μετὰ τὰς ὁποίας θέλει γίνεταὶ διακοπὴ δεκα-

πενθήμερος. Ἐν καιρῷ δὲ τῶν ἐργασιῶν θέλει σχολάζει τὰς Κυριακάς, Δεσποτικάς καὶ Θεομητορικάς ἑορτάς. Ὅφειλει πρὸς τούτοις νὰ ἔχη ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του τὸν κατὰ καιρὸν ἀλληλοδιδάσκαλον.

Τῷ δίδομεν δὲ μισθὸν διὰ τὴν ρηθεῖσαν τριετίαν γρόσια δέκα χιλιάδας καὶ τριακόσια Ἄριθ. 10.300 ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἀνάλογον ποσὸν. . . . θέλει λαμβάνει εἰς τρεῖς δόσεις παρὰ τοῦ Πανοσιωτάτου ἡγουμένου Κυρίου Καλλινίκου, ὅστις ἀναδέχεται πᾶσαν περὶ τούτου εὐθύνην καὶ ὑπόσχεται προσέτι ὁ εἰρημένος Κύριος Καλλίνικος νὰ χορηγήει εἰς τὸν διδάσκαλον τὴν τροφὴν καὶ κατάλυμα.

Διὸ ἐγένετο τὸ παρὸν καὶ ἐδόθη εἰς χειράς του καὶ δι' ἐνδειξιν ὑποφαινόμεθα 1858 Σ)θρίου πρώτη Ἠγούμενος Καλλίνικος - Ἀντώνιος Ι. Καψώφας

Ἐπάνω - Σουδενά

(Αἱ γνήσiai ὑπογραφαί).

Ἀλληλοδιδάσκαλος.

Ὁ κατὰ καιροὺς ἀλληλοδιδάσκαλος ἦται ἕνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους

μαθητὰς στήν ἀνώτερη τάξη τοῦ σχολείου, πού βοηθοῦσε τὸ δάσκαλο στὸ ἔργο του. Πῶς τώρα τὸν βοηθοῦσε; Ἐπέβλεπε ὁμάδα μαθητῶν κατωτέρας τάξεως, στήν ὁποία καὶ τοὺς ἔκανε μάθημα μὲ τρόπο ὑποτυπώδη, κυρίως ἀσκοῦσε τοὺς μαθητὰς στήν ἀνάγνωση.

Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ καθιερώθηκε ἀπὸ τὸν Ἰω. Κοκκῶνη ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἕως τὸ 1880 πού ἀπαγορεύτηκε στήν ἐλεύθερη Ἑλλάδα μὲ Β. Διάταγμα. Ὡστόσο δὲν ἔπαυσε νὰ χρησιμοποιῆται τὸν περασμένο αἰῶνα, καθὼς καὶ στίς ἀρχές τοῦ παρόντος.

Π α ι δ ε ί α 1 8 8 2

Ἀντίγραφον

Συμβολαίου τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς κ. Πολυχρόνου Σακελλαρίου

Ὁ Ἰωαννίνων Σωφρόνιος ἐπικυροῖ Συμβόλαιον

Δι' οὗ δηλοποιεῖ ἡ Ἐφορεία τῶν ἐκπαιδευτικῶν Καταστημάτων Ἄνω - Σουδενῶν ὅτι συνωδᾶ τῷ 1ῳ ἄρθρῳ τοῦ ἐφοροεπιτροπικοῦ ἐγγράφου, δι' οὗ ἐξουσιοδοτεῖ ἡ Κοινότης τὴν Ἐφορείαν, ὅπως συμφωνῇ καταλλήλους διδασκάλους ἔν τε τῇ Ἑλληνικῇ καὶ Δημοτικῇ Σχολῇ, συνελθοῦσα σήμερον συνεφώνησεν ἑλληνοδιδάσκαλον Διευθυντὴν τῆς Σχολῆς τὸν Ἑλλόγιμον κ. Πολυχρόνον Σακελλαρίου ἐκ Μονοδενδρίου διὰ μίαν διετίαν ἀρχομένην

ἀπὸ τῆς 10ης Σεβρίου 1882 καὶ λήγουσαν τὴν 10ην Σεβρίου 1884 τέσσαρα, ἐπὶ μισθῷ ἑτησίῳ λιρῶν Ὀθωμανικῶν πενήκοντα ἀριθ. 50, ἦτοι τὸ ὅλον τῆς διετίας λίρας ὀθωμανικὰς ἑκατόν, ἃς θέλει λαμβάνει παρὰ τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς καὶ δόσεις τέσσαρας· ὀφείλει δὲ ἡ Ἑλλογιμότης του νὰ διαρρυθμίση τὴν Σχολὴν Ἑλληνικὴν τε καὶ Δημοτικὴν κατὰ τὸ νέον σύστημα διδάσκουσα ἀόκνως καὶ μετὰ ζήλου ἅπαντα τὰ μαθήματα Σχολικὰ καὶ Γυμνασιακὰ, φροντίζουσα πάντοτε περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῆς Νεολαίας· εἰς ἔνδειξιν δὲ τῆς προόδου θέλει καθυποβάλλει τοὺς μαθητὰς εἰς Δημοσίας ἐπιδοκιμασίας τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Αὐγούστου, μετὰ τὰς ὁποίας ἔπονται αἱ παύσεις τῶν μαθητῶν ἐπὶ 20 ἡμέρας, συνάμα δὲ ἡ Ἐφορεία συνεφώνησε καὶ δημοδιδάσκαλον τὸν ἐλλόγιμον κ. Φίλιππον Δαουντῆν, ὅστις ὀφείλει νὰ λαμβάνη πάντοτε ὁδηγίας καὶ ὡς πρὸς τὰ μαθήματα, καὶ εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν τάξιν καὶ Διοίκησιν τῆς Σχολῆς παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς κ. Πολυχρόνου Σακελλαρίου. Ἡ ἄνω συμφωνία θέλει ἀνανεοῦσθαι 20 ἡμέρας πρὶν τῆς λήξεως.

Διὸ συνετάχθη τὸ παρὸν Συμβόλαιον ὑπογεγραμμένον παρὰ τῆς Ἐφορείας καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου Διευθυντοῦ τῆς

Σχολῆς κ. Πολυχρόνου δι' ἔνδειξιν.
Ἐν Ἄνω - Σουδενοῖς τῆς αἰ Σ)θρίου
1882

Ἐκαταχ. Βιβ. Δον
ἀριθ. 1902 6 Σ)θρίου
1882 Ἰωάννινα

Ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος
Πολύχρονος Μ. Σακελλαρίου

Οἱ ἔφοροι
τῶν Ἐκπ. Καταστημάτων
Ἀντώνιος Ι. Καψώφας
Νικόλαος Ι. Δούβλης
Γ. Ι. Γκάνιος
Κ. Γ. Δόνος

Τὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν παιδεία τὸ
1882 δὲν τελειώνει στὸ διορισμὸ τοῦ
διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς ἀπὸ τὴν Ἐ-
φορεία τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστη-
μάτων τῶν Ἄνω - Σουδενῶν.

Ἀκολουθοῦν ἄλλα τρία συμβό-
λαια διορισμοῦ ἐκπαιδευτικῶν γιὰ
τὴν παιδεία τοῦ χωριοῦ.

α) Διορίζει ἡ Ἐφορεία δημοδιδά-
σκαλον τῆς Σχολῆς τὸν ἐλλόγιμον
κ. Φίλιππον Δαουντῆν γιὰ δύο χρό-
νια ἀπὸ τὸ Σ)θρη τοῦ 1882 ἕως 16
Σ)θρη τοῦ 1884 μὲ μισθὸ ἐτήσιο 33
λίρες ὀθωμανικῆς.

Οἱ ὑποχρεώσεις του ἦταν: νὰ δι-
δάσκη ἀόκνως καὶ μετὰ ζήλου πᾶν
ὅ,τι ὁ διευθυντὴς τῆς Σχολῆς κ. Πο-
λύχρονος Σακελλάριος ἤθελεν ἐγ-
κρίνει· θέλει δὲ καθυποβάλλει τοὺς
μαθητὲς εἰς δημοσίαις ἐπιδοκιμασί-
αις συμφώνως ταῖς ὁδηγίαις τοῦ Δι-
ευθυντοῦ τῆς Σχολῆς κ. Πολυχρόνου
Σακελλαρίου.

β) Διορίζει ἡ ἴδια Ἐφορεία κ.τ.λ.
μὲ ἐτήσιο μισθὸ 20 λίρες ὀθωμανι-
κῆς γιὰ μιὰ διετία τὸν διδάσκαλον
κ. Ἀθανάσιον Οἰκονόμου ἐκ Κάτω

- Σουδενῶν. Τὸ ἔργον του εἶχε κα-
θορισθῆ:

Ὁφείλει ἡ ἐλλογιμότης του νὰ δι-
δάσκη ἀπὸ μὲν τῆς πρωίας μέχρι
τοῦ γεύματος ἐν τῷ συστα-
θησομένῳ Παρθεναγωγ-
γεῖῳ, ἀπὸ δὲ τοῦ γεύματος μέ-
χρις ἑσπέρας θὰ χρησιμεύῃ ὡς βοη-
θὸς τοῦ ἀλληλοδιδάκτου τῆς Σχο-
λῆς κ. Φιλ. Δαουντῆ ἢ θὰ διδάσκη
ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ, ὅπου ἤθελε δια-
τάξει αὐτὸν ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχο-
λῆς κ. Πολύχρονος Σακελλάριος,
χωρὶς νὰ δικαιουῖται νὰ ἐπιφέρῃ ἀν-
τίρρησιν, δι' οἷονδὴποτε, ὅπερ ἤθε-
λε κρίνει ὠφέλιμον ὁ Διευθυντὴς κ.
Π. Σακελλάριος· ἐν ἄλλαις λέξεσιν
ὁ κ. Ἀθαν. Οἰκονόμου θὰ διδάξῃ
εἴτε ἐν Νηπιαγωγείῳ, εἴτε Παρθε-
ναγωγείῳ, ὅπου ἐγκρίνει αὐτὸν κα-
τάλληλον ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς
κ. Πολύχρονος.

.....

Παραχωροῦνται δὲ αὐτῷ καὶ παύ-
σεις, ὅπως καὶ εἰς τοὺς συναδέλ-
φους· προσέτι ὀφείλει ὁ κ. Ἀθανά-
σιος νὰ ἐβάλλῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰς
Κυριακάς, Δεσποτικὰς καὶ Θεομη-
τορικὰς ἑορτάς, ὡσὰκις εὐρίσκεται·
καὶ ἀνά πᾶν Σάββατον τὸ ἑσπέρας,
ἐπειδὴ θὰ σχολάζῃ τὸ Παρθεναγω-
γεῖον, ὀφείλει ὁ ρηθεὶς Ἀθανάσιος
νὰ πηγαίῃ εἰς τὸ σχολεῖον, ἵνα
συμψάλλῃ μετὰ τῶν μαθητῶν ὁ-
μινοῦς, καὶ ὅ,τι ὁ Διευθυντὴς τῆς
Σχολῆς κ. Π. Σακελλάριος ἐγκρί-
νει, καὶ γ) Διορίζει ἡ ἴδια Ἐφορεία
τὴν κ. Πηνελόπην Χρ. Δούβλη διδα-
σκάλισσα γιὰ δύο χρόνια μὲ ἐτήσιο
μισθὸ δέκα λιρῶν ὀθωμανικῶν.
Ἔργα ποὺ τῆς ἀνατίθενται εἶναι:

Ὁφείλει ἡ κ. Πηνελόπη νὰ διδάσκη ἀπὸ τοῦ γεύματος μέχρι ἑσπέρας ἅπαντα τὰ κοράσια τοῦ χωρίου μας τὴν ραπτικήν, φροντίζουσα καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς, κατὰ τὸ δυνατὸν ἀναπτύξεως αὐτῶν. . . . ἡ ἰδία θέλει καθυποβάλλει τὰ κοράσια εἰς δημοσίας ἐπιδοκιμασίας τὰς 25 Ἰουλίου, ὁπότε ἄρχονται 10 ἡμέραι παύσεως...

Ἡ ἐτήσια δαπάνη γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν ἰατρικὴ περίθαλψη ἔφθανε τὶς 173 χρυσὲς τούρκικες λίρες, ποσὸ ὅχι εὐκαταφρόνητο. Ποῦ θρίσκονται τόσα χρήματα;

Ἐνα ἀντίγραφο ἐφοροεπιτροπικοῦ ἐγγράφου μᾶς δίνει τὴν ἀπάντησιν

Ὁ Ἰωαννίνων Σωφρόνιος
Ἐπικυροῖ

28 Αὐγούστου 1882

Ἰωάννινα

Οἱ ὑποφαινόμενοι χωριανοὶ Ἄνω - Σουδενῖται συνελθόντες σήμερον εὐχαρίστως καὶ οἰκειοθελῶς διορίζομεν Ἐφοροεπιτρόπους τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Καταστημάτων τῆς Κοινότητός μας τοὺς κ.κ. Ἀντώνιον Καψώφαν, Νικόλ. Δούθλην, Γεώργιον Ι. Γκάνιον καὶ Κων. Γ. Δόνον διὰ δύο ἔτη ἀρχόμενα ἀπὸ τὴν πρώτην Σεβρίου 1882 καὶ λήγοντα τὸ ἔτος 1884 τέσσαρα Αὐγούστου 31 ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους:

α) Θέλουν διορίζει διδασκάλους τοῦ τε Ἑλληνικοῦ καὶ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ Ἰατρὸν ἐπιστήμονα ἢ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ αὐτὴ θέλει ἐκδίδει καὶ τὰ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ σχετικὰ

συμβόλαια, ἀφορῶντα ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τὰς ἐναλλάξ ὑποχρεώσεις.

β) Θέλουν εἰσπράττει ἅπαντα τὰ εἰσοδήματα τῶν κληροδοτημάτων, δηλ. τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς Διαθήκης Π. Λαζαρά, τὰ συμπεφωνημένα παρὰ τοῦ Ἡγουμένου τῶν Ἡνωμένων Μονῶν Εὐαγγελιστρίας καὶ Ἁγ. Παρασκευῆς κ. Γαβριήλ, καὶ λοιπῶν διαφόρων κληροδοτημάτων τῆς Κοινότητός μας πρὸς τούτοις συνάμα δικαιούμενοι νὰ πωλῶσιν οἱ ρηθέντες Ἐφοροεπιτροπικοὶ κατ' ἔτος τὸ χόρτον τῶν δύο Ἐκκλησιαστικῶν λειτουργημάτων (Καλογεριοῦ καὶ Μοντσάλας) καὶ λαμβάνουσι τὸ ἀντίτιμον αὐτοῦ.

γ) Ἐξ αὐτῶν, ἀφοῦ πληρῶνωσι κατ' ἔτος τοὺς τε διδασκάλους καὶ ἰατρὸν, τὸ περισσεύμα, ἂν ἤθελε περισσεύσει καὶ ἐπαρκεῖ πρὸς σύστασιν Παρθεναγωγείου παρέχωσι τὸ δικαίωμα τοῖς κ. Ἐφοροεπιτρόποις νὰ συστήσωσι καὶ τοιοῦτον.

δ) Θέλουν φροντίζει καὶ ἐπιτηρεῖ τὴν καλὴν κατάστασιν τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Καταστημάτων μας, ὅσον ἀφορᾷ ἐπισκευὰς αὐτῶν, ἵνα διατηρῶνται ἐσαεὶ ἐν καλῇ καταστάσει ὑποχρεοῦνται δὲ νὰ δίδωσιν ἐτησίως λογαριασμὸν τῆς διαχειρίσεώς των εἰς τὴν Κοινότητά μας ὑποσχόμεθα δὲ νὰ παραδεχθῶμεν τὰς πράξεις των ὡς ἐγκύρους καὶ καλῶς ἐχούσας διὸ συνετάχθη τὸ παρὸν καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας των, καὶ εἰς ἔνδειξιν ὑποφαινόμεθα.

1882 Αὐγούστου 17 Ἄνω - Σουδενᾶ ἔπονται ὑπογραφαὶ 38 (ἄς παραλείπομεν).

ΙΑΤΡΟΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ

Ὁ Ἴατρὸς «νά διανυκτερεύη παρὰ τῷ πάσχοντι»

Ἱατρικὴ καὶ φαρμα-
κευτικὴ περίθαλψη 1882

Ἀντίγραφον

Συμβολαίου τοῦ ἱατροῦ κ. Ι. Μεγ-
γλίδου

Συμβόλαιον

Δι' οὗ γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ Ἐφορεία τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Καταστημάτων Ἄνω - Σουδενῶν, συνωδᾷ τῷ α' ἄρθρῳ τοῦ ἐφοροεπιτροπικοῦ ἐγγράφου, δι' οὗ ἡ Κοινότης ἐξουσιοδοτεῖ τὴν ἐφορίαν, ἵνα συμφωνῇ ἱατρὸν ἐπιστήμονα, συνελθοῦσα σήμερον συνεφώνησε τὸν κ. Ἰωάννην Μεγγλίδην ἐκ Δραγαρίου, ἱατρὸν τῆς Κοινότητος Ἄνω - Σουδενῶν, διὰ δύο ἔτη ἀρχόμενα ἀπὸ τὰς 17 Αὐγούστου 1882 καὶ λήγοντα τὰς 17 Αὐγούστου 1884 τέσσαρα ἐπὶ μισθῷ ἐτησίῳ Λιρῶν Ὁθωμ. ἐξήκοντα δύο ἀριθ. 62, τουτέστι τὸ ὅλον τῆς Διετίας Λίρας Ὁθωμ. ἑκατὸν εἴκοσι τέσσαρας, ἃς θέλει λαμβάνει παρὰ τῆς Ἐφορείας εἰς δόσεις τέσσαρας· ὀφείλει δὲ ἡ ἐξοχότης του νὰ ἐπισκεπτεται ἀνεξαίρετως ἀπάσας τὰς οἰκογενείας τῆς Κοινότητος θεραπεύων καὶ περιποιούμενος τοὺς πάσχοντας καὶ χορηγῶν τὰ πρὸς θεραπείαν κα-

τάλληλα φάρμακα πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἀσθενειῶν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ νὰ διανυκτερεύη παρὰ τῷ πάσχοντι. Διὰ τὰ φάρμακα, ἄτινα θὰ χορηγῇ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς μετὰ τὸ τέλος τοῦ νοσήματος θὰ ἐπαφήνη ἐνὶ ἐκάστῳ σημείωσιν αὐτῶν ἐπὶ τῆ ἀξία, ἣν πωλοῦσι τὰ ἐν Ἰωαννίνοις Φαρμακεῖα, ὡς τὸ τοῦ κ. Χρ. Βουλοδήμου, προσθέτων 10% περιπλέον ἐπὶ τῆ ἀξία καὶ οὕτω θὰ πληρώνεται παρ' ἐκάστου τῶν πασχόντων εἰς Γρ. τρεχούμενα.

Θὰ διαμένη ἀείποτε ἐν τῷ χωρίῳ, ἂν ὁμως τυχὸν καὶ προσκληθῇ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, δύναται νὰ ὑπάγῃ, ἂν δὲν ἔχη ἀσθενῆ πάσχοντα σπουδαίως, τὸ ἐσπέρας ὁμως θὰ ἐπανέρχεται, ὥστε, ἂν κάμῃ χρεῖαν, νὰ προσκληθῇ παρὰ τινος παθόντος ἐν ὥρᾳ νυκτός, νὰ εὐρίσκεται ἐν τῷ δωματίῳ του.

Ἡ ὡς ἄνω συμφωνία θέλει ἀνανεοῦσθαι 20 ἡμέρας πρὶν τῆς λήξεως. Διὸ συνετάχθη τὸ παρὸν Συμβόλαιον, ὅπερ ὑπογραφέν παρὰ τῆς Ἐφορείας, ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ ἱα-

τροῦ κ. Ι. Μεγγλίδου δι' ἔνδει-
ξι ν.

Ἐν Ἄνω - Σουδενοῖς τῆ 20 Αὐγού-
στου 1882

Ὁ ἰατρός

Ἰ. Μεγγλίδης

Οἱ Ἐφοροὶ

τῶν ἑκπ. Καταστημάτων

Ἀντώνιος Ι. Καψώφας

Νικόλαος Ι. Δούβλης

Γ. Ι. Γκάνιος

Κ. Γ. Δόνος

★

Κοινοτική ἐγύση - Ἰδιοκτησία ἀπὸ
διασωζόμενον ἀντίγραφο Κώδικα

Σελ. 389

Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ ἀ-
σφαλιστικοῦ, τὸ ὁποῖον ἡ κοι-
νότης ἔδωκε τῷ Σ. Βαρνάβα.

Οἱ παρευρεθέντες χωριανοὶ Ἐπ.
Σουδενίται κοινῶς καὶ συμφώνως
δηλοποιοῦμεν διὰ τοῦ παρόντος, ὅ-
τι, ἐπειδὴ ἔχει ἡ κοινότης ἡμῶν νὰ
λαμβάνη παρὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Βαρ-
νάβα διὰ βασιλικά δοσίματα ἀπὸ
1849 Σ)θρίου α—1853 Σ)θρίου α κα-
τὰ τὸν κεινὸν λογαριασμὸν τοῦ γρ.
1070 τρέχοντα, ἀπόντος ἕκτοτε τοῦ
εἰρημένου Κ. Ι. Βαρνάβα, ἐσυμφω-
νήσαμεν σήμερον μετὰ τοῦ αὐτα-
δέλφου τοῦ κ. Σπυρίδωνος Βαρνά-
βα νὰ πληρώσῃ τὰ ἀνωτέρω γρόσια,
τὰ ὁποῖα καὶ ἐλάβομεν παρὰ τοῦ ἰ-
δίου ἐπὶ συμφωνία τοιαύδε· νὰ ἔχη
εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁ κ. Σπυρίδων
Βαρνάβας ὅλον τὸ πατρικὸν μερί-
διον τοῦ Ι. Βαρνάβα, ὁσπιτίου δηλ.

μετὰ τῆς περιοχῆς του, ἄλωνοκα-
λύβας, κήπων καὶ ἀμπελοχωράφων,
ὑποσχόμενος ὁ κ. Σ. Βαρνάβας νὰ
δίδη κατ' ἔτος εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὴν
κοινότητα γρόσια 90, καρπούμενος
καὶ κατέχων αὐτὰ ὡς ἐνέχυρον διὰ
τὰ ἀνωτέρω χρήματα. Ὅψέποτε δὲ
ἔλθῃ ὁ ἀδελφός του ἢ οἱ κληρονό-
μοι του καὶ θελήσῃ νὰ οἰκειωθῇ τὰ
ἀνωτέρω κτήματα, ὀφείλει νὰ ἀπο-
δώσῃ πρῶτον εἰς τὸν Κ. Σ. Βαρνά-
βαν τὰ εἰρημένα γρόσια 1070 καὶ
ἔπειτα νὰ τὰ οἰκειωθῇ. Δυστροπή-
σαντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ του ἢ τῶν
κληρονόμων του, ὑπόσχεται
ἡ κοινότης νὰ συνδρά-
μῃ τὸν κ. Σ. Βαρνάβαν.

Τὴν 9 Ἀπριλίου 1854 Ἐπ. Σουδενὰ
Καὶ εἰς ἔνδειξιν ὑποφαινόμεθα.

Ἀναγνώστης Ι. Δούβλης
Οἰκονόμος

Ἀντώνιος Καψώφας
Γεώργ. Λαζόπουλος

Γ. Χ. Ζορδούμης

Ἀδαμάντιος Οἰκονόμου

Κ. Οἰκονομόπουλος

Λάμπρος Παναγιώτου

Ἰ. Καλαρρειιάδης

Μιχ. Χριστοδούλου

Σπυρίδων Πριμηκύρης

Ἀναστάσιος Ντίνου

Ἀναγνώστης Μεντερλῆς

Ν. Γ. Δούβλη

Δημήτριος Γ. Κυρίτσης

Λάμπρος Καμβύτης

Ι. Α. Γερούκας

Νικόλαος Δημητρίου

Δ. Μ. Φώτου

Ἀναστ. Τσαπάρης

Ἐπιμέλεια Σ. Δ. Λαμπρίδη

ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ

ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἄπο τὸ βιβλίον «Τοῦ Τόπου μου καὶ τοῦ Καιροῦ μου»
Τοῦ κ. ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Φωτάκος καὶ ὁ Καμπούρογλου γιὰ τὴν Κοινοτική Αὐτοδιοίκηση

Εὐσεβεῖς καὶ φιλόβρησκοι οἱ πρόγονοί μας. Δέν ἐγνώριζαν τὸ φροῦτο τῶν νεωτέρων ἐποχῶν, τὴ βλασφημία τῶν θείων ποῦ εἶναι καὶ ἀπρέπεια καὶ ἀνανδρία. Ἐμπαιναν στὴν ἐκκλησία καὶ ἐστέκοντο στὸν Σολέα καὶ στὰ στασίδια ἱεραρχικῶς κατὰ σειράν ἡλικίας, οἱ γεροντότεροι κ: ἐπειτα οἱ νεώτεροι. Ὅσοι μποροῦσαν νὰ ψάλλουν τὸ θεωροῦσαν τιμὴ τους νὰ σταθοῦν μπροστὰ στὸ ἄ ν α λ ὅ γ ι ο ν. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀποστόλου ἦταν ἐπίδειξις ἰδιαιτέρας εὐνοίας τοῦ διδασκάλου πρὸς τοὺς ἐπιμαεῖς μαθητὰς καὶ δημοσία ὁμολογία τῆς ἀξίας τους.

«Ἐίχαν συνήθειαν, γράφει ὁ ὑπακοστής τοῦ Κολοκοτρώνη Φωτάκος, ἔλοι οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων καὶ μικρῶν κομποπόλεων νὰ θλέπωνται μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας. Ἐβγαίναν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἔμεναν εἰς τὸ προαύλιον καὶ ἐκεῖ ὠμιλοῦσαν ἀναμεταξύ των κ: ἂν τυγχόν οἱ νοσημονέστεροι ἐγνώριζαν κανένα νέον ἐξωτερικόν ἢ πόλεμον τῶν Φράγκων κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ ἔλεγαν καὶ ἔλοι ἔχαιραν καὶ μάλιστα ὅταν ἡ Ρωσσία ἐκέρδαινε καμμίαν μάχην τότε μετὰ τοῦ ἱερέως ἐδέοντο πρὸς τὸν Θεὸν νὰ ἐνισχύσῃ

τοὺς ὁμοδόξους διὰ νὰ κατατροπήσουν τὸν ἐχθρόν μας Τούρκον.

Ἐκεῖ εἰς τὴν συνάθροισιν ὅποιος εἶχε χάσει τὸ ζῶον του, ἢ ἄλλο τι τὸ ἔλεγαν φανερά καὶ μεγαλοφώνως, ὅτι ὅποιος τὸ εἶδε ἢ τὸ ἔχει νὰ τὸ δώσῃ εἰδεμένη θὰ τὸν ἀφορίσῃ ὁ παπᾶς. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ὁ ἴδιος ὁ παπᾶς ἐκφωνοῦσε τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα διελύοντο καὶ πάλιν ἐσκέπτοντο τὴν ἐρχομένην ἑορτὴν καὶ ὄχι ἄλλην ἐργάσιμον ἡμέραν.

Τοιαύτην ζωὴν ἐξοῦσαν οἱ ραγιαῖδες. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν τούτων δέν ἔλειπαν νὰ σχολιάζουν καὶ τὸν Χρονογράφον περὶ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθὼς καὶ τὸν Ἀγαθάγγελον καὶ πολλὴν τροφήν καὶ παρηγορίαν εἰς τοῦτο εὑρισκαν οἱ Ἕλληνες.

Ταῦτα πάντα ὠφέλησαν τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν, διότι αὕτη γύρε τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ καὶ προετοιμασμένα διὰ τὴν ἐλευθερίαν.»

Ἡ ὑπακοή στους ἀγράφους νόμους τῆς κοινότητος εἶναι ὑποχρέωσις καὶ τὴν ὑποχρέωσι θὰ τὴν τηρήσῃ καθ' ἑναε, γιατί ἄλλοιῶς εἶναι ἀπόβλητος ἀπὸ τὴν μικρὴν κοινωνία.

Πενήντα χρονῶν ἀνθρώπος ἔπρεπε νὰ κοντοσταθῇ, ν' ἀφήσῃ νὰ περάσῃ ἐκαίνας ποῦ ἦταν πενήντα τριῶν. Νὰ πάγε πλάι -

πλάϊ; Θεός φυλάξοι. Ἄν εἶχε διαφορά 10—15 χρόνια, πίσω ἀπὸ τὸν ἡλικιωμένο. Μπροστὰ στοὺς γερόντους τοῦ χωριοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἄντρας καθάλλα. Σ' εἶνα ὠριμένο μέρος τοῦ χωριοῦ ἔπρεπε νὰ ξεκαθαλλικέψη, νὰ σύρῃ ἀπὸ τὸ καπίστρι τὸ ἄλογο ἢ τὸ γαϊδούρι του, νὰ σταθῇ με σεβασμὸ μπροστὰ στοὺς γερόντους, πού καθόταν στὸ μεσοχώρι, νὰ καλησπερίσῃ καὶ νὰ ρωτήσῃ:

— Τί ἔχομε ἀπ' ἐδῶ, ἀπ' τὸ χωριό; ὁηλ. εἶναι ὅλοι καλά, συνέθη τίποτε πού ἐγὼ ἐργαζόμενος στοὺς ἀγρούς δὲν τὸ ξέρω;

Ἔτσι ἔδειχνε τὸ ἐνδιαφέρον του σὰν ἀναπόσπαστο καὶ στενὸ τῆς κοινότητος μέλος.

Μόνον ὑπέργηροι ἢ ἀσθενεῖς μπορούσαν νὰ περνοῦν καθάλλα μπροστὰ στοὺς γερόντους.

Ἄξιωσημείωτη ἦταν ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν Κοινοτήτων τοῦ ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ, πού ἦταν δεμένοι με ἀκατάλυτους δεσμούς. Ἡ ἀλληλεγγύη πρὸς τοὺς ἀναξιόπαθοῦντας δὲν ἐπιδεικνύονταν μόνο τίς μεγάλες μέρες τῆς Χριστιανωσύνης, τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα, μὰ σὲ κάθε ἀνάγκη τῶν μελῶν.

Στὸ ἔργωμα, τῆ σπορά, στὸ σκάλισμα, τὸ θέρο καὶ τὸν τρύγο καὶ σὲ κάθε ἀγροτική ἀνάγκη. Ἡ ὁμαδικὴ βοήθεια — τὰ πολλὰ χέρια εὐλογημένα — προστρέχαν ἀμέσως καὶ πρόφθαιναν τίς ἐποχιακὰς ἐργασίες. Κι ἂν τοῦ χωριοῦ κήκε ἢ ἔπεσε τὸ σπῖτι ὅλο τὸ χωριὸ συμπαραστάτης.

Ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς, τὸν ὅποιον ἔτρεφαν οἱ ραγιαῖδες ἀπέναντι τῶν δημογερόνων, πού κατὰ κάποιον τρόπον ἦταν σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς των, ὁμόφυλοι καὶ ὁμόθητες, ἐκράτησε τὸν ἔθνισμὸ κάτω ἀπὸ μία στυγρὴ δουλεία, πού εἶχε μεταβάλλει τοὺς

ὕπνικους εἰς κτήνη. Πολλὲς φορές καὶ οἱ δημογέροντες ἀνεδείχθησαν ἄξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ὁμοεθνῶν τους.

«Βλέπομεν ὄντως τοὺς Δημογέροντας Ἀθηναίους, λέγει ὁ Καμπούρογλου, πτωχεύοντας, ταλαιπωρημένους, μαστιγουμένους, φυλακίζομένους, φονευομένους, κατακρεουργομένους χάριν τοῦ γνωστοῦ ἰδεώδους.

Ἡ πτώχευσις τοῦ Τόλπασα, αἱ ταλαιπωρίαί τοῦ Βενιζέλου, ἡ μαστίγωσις καὶ φυλάκισις τοῦ Καλογερά, τοῦ Πατούσα, τοῦ Γιαννούλη ὁ φόνος τοῦ Λατίνου καὶ ἡ κρεουργία τοῦ Λιμπονά ἀρκούσιν ὡς πρόχειρα παραδείγματα. Αἱ ἐθελουσία: ἐξακολουθοῦν μέχρις οὗ οἱ τελευταῖοι δημογέροντες τῆς Τουρκοκρατίας τῷ 1821 ἐγυθηθέντες ὅτι δὲν θέλει ἐκραγῆ ἢ ἐν Ἀθήναις ἐπανάστασις, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις αὐτοὶ εἶχον παρασκευάσει, παρέδωκαν ἐαυτοὺς ὁμήρους εἰς τοὺς Τούρκους, ἀφοῦ προηγουμένως ἐνεπιστεύθησαν τὴν πατρίδα εἰς χεῖρας ἀλκίμους καὶ οὕτω ἐβάδισαν στερρῶ τῷ ποδὶ πρὸς τὸν θάνατον».²

Προεστοὶ - Ὁδηγοὶ Λαῶν

Ὁ σεβασμὸς αὐτός, ἡ ἀπέραντη ἐκτίμησις ἐκφράζεται σὲ ἓνα δημοτικὸ τραγούδι ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, πού ἀπευθύνεται στὸν Προεστὸ.

Τὸ τραγούδι γιὰ τοὺς Προεστοὺς λέγει:

Ὁ διαλεγμένε μὲ τὸ χέρι

σὰν τὸ κριάρι μὲ τὸ τροχάνι³

ὦ γέρο, ἀνάμεσα στοὺς γερόντους,
πρῶτε στοὺς πρῶτους.

Ὁ γωνία ἀκίνητη.

Μὲ μυαλὸ καὶ μὲ γεμᾶτο τὸ κεφάλι.

Εἶχες μεγάλο τροχάνι.

Ὅταν τὸ ἔβγαλες, τίνος τὸ κρέμασες;⁴

Γέρο, τοῦ σπιτιοῦ!

Τιμὴ τῶν ξένων.

Στή Χειμάρρα, όπως μάς πληροφορεί ο RENE PUAUX, υπήρχε αυτοδιοίκησης χάρις εις το άρχέγονον σύστημα τών δημογεροντιών άπονεμόντων τήν δικαιοσύνην και διοικούντων εκάστην κοινότητα όκτώ δημογερόντων. Διά τας υποθέσεις τας άφορώσας εις όλην τήν περιφέρειαν, αί δημογεροντίαι συνήρχοντο εις τό πρωτεύον χωρίον τήν Χειμάρραν, και ό πατριαρχικός ούτος θεσμός ήρκει πρὸς εξασφάλισιν τῆς τάξεως και τῆς ήσυχίας.

‘Ομολογῶ ὅτι ό θεσμός τών δημογεροντιών με έγοήτευσε».⁵

‘Αλλά ἄς ιδούμε με ὅλες τίς δυνατές λεπτομέρειες τῆ δικαιοδοσία, πού άσκούσαν οί δημογέροντες κατά τό διάστημα τῆς Τουρκοκρατίας.

Κύριον έργον τών άρχόντων εἶναι: νά προστατεύουν τούς θεσμούς και τούς πληθυσμούς. Για νά τό επιτύχουν ὁμοῦς αυτό, εἶναι ανάγκη συχνά νά ικανοποιούν τίς τουρκικές άρχές, με λίγα λόγια νά οικονομούν τά πράγματα, όπως μπορούν: ‘Εκ τῆς ὁμιλίας τοῦ ‘Ισιδώρου άρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης γίνεται φανερό ή ιδιάζουσα θέσις τους. «Χρή τήν εὐνομίαν διατηρεῖσθαι και άρχόντων θεραπεύει ὀρμάς και πρὸς επιτάγματα δεσποτῶν νῦν μεν εἶκειν, νῦν ἄλλως οικονομεῖν και τούτων άπειλάς ήμεροῦν και δωρεάς νουνεχῶς επιδέχεσθαι και τό χρηματίζεσθαι καιροῦ καλοῦντες ακινδύνως εξευρίσκειν και τας επιούσας ὑγιῶς διαλύειν και δήμου διορθοῦν άταξίαν και πολλαχόθεν τῆ κοινῆ τήν ασφάλειαν πραγματεύεσθαι».

Στίς περιπτώσεις ὁμοῦς αυτές άρχοντες άδύνατοι, φιλόδοξοι και ιδιοτελεῖς εύκολο ήταν νά ξεγλιστρήσουν στή δουλικότητα και νά προκαλέσουν για προσωπικούς λόγους τήν επέμβασιν τοῦ έχθροῦ στά έσωτερικά τών κοινῶν. ‘Ετσι ήταν ἐπόμενον

ν’ άποτυπώνουν στους εαυτούς των και κατ’ επέκτασι σέ ὅλους τούς άρχοντες τό χαρακτηρισμό τών συνεργατῶν τοῦ κατακτητοῦ.⁶

‘Η Δωδεκάρα κί τά καθήκοντά της

Μετά τήν απόλυσι τῆς ‘Εκκλησίας οί Γερόντοι, τά μέλη τῆς Δωδεκάρας τό χειμῶνα συνεδρίαζαν στό χαγιάτι: τῆς ‘Εκκλησίας ἢ στό Ξῶστρι: και τό καλοκαίρι πάνω στά μνήματα τών προγόνων και κει έπαιρναν αποφάσεις για τά κοινά ζητήματα τοῦ χωριοῦ ἢ επέλυαν τίς διαφορές τών συγχωριανῶν τους.

‘Αλλοῦ πάλι: στό προαύλιο τῆς εκκλησίας ἢ στόν ανοιχτό υπαίθριο χῶρο ήταν στημένες μεγάλες τετράγωνες πελεκητές πέτρες σάν ἔδρανα.

Με αυστηρῶς καθωρισμένη κατά ήλικίαν σειρά εκάθονταν και πάντοτε στίς ίδιες, ὥστε ή πέτρα εἶχε γίνει επώνυμος, όπως τό στασίδι τῆς εκκλησίας. ‘Ο σεβασμός και ή τάξις επέβαλε νά μήν αλλάζουν πέτρα. ‘Αν ἄλλος κατά λάθος επίανε ἄλλη πέτρα ἄκουε τήν παρατήρησι: με κάποια άγανάκτησι:

—Σήκω μου πήρες τήν πέτρα μου! δηλ. τῆ θέσι: μου.

Κι έπρεπε άμέσως νά υποχωρήση και νά πάη στή δική του πέτρα.

‘Αν άπουσίαζε κανείς ή πέτρα - ἔδρανον ήμενε κενή κι έδειχνε ποιός έλειπε. Τόν περιμέναν λίγο από σεβασμό κι: αν άγοῦσε έστελλαν τόν μπεξή νά τόν φωνάζη.

—Σέ περιμένουν, έλα!

Ποιός εἶχε συνείδησι τότε τών λεπτομερειῶν τῆς ὥρας, πού βασανίζει τούς ανθρώπους τῆς εποχῆς μας;

Στίς πέτρες - ἔδρανα ἔστρωσαν τήν κάπα τους και οί πιό εκπολιτισμένοι τό σάλι

τους. Καὶ ἀρχίζε ἡ συνεδρίασις ἢ γιὰ τὴ λύσι· ζητημάτων ἢ πρὸς ἐκδοσιν δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Οἱ σύεδροι γέροντες ἐκύτταζαν σὰ μάτια τὸν Πρόεδρο καὶ τοῦ ζητοῦσαν τὴν ἄδεια νὰ ὑποβάλουν ἐρωτήσεις.

Οἱ πράξεις τῶν δημογερόντων ἐδουλώοντο, μὲ τὴ βούλα ἐσφραγίζοντο.

Τὴ σφραγιδα τὴ φύλαγε ὁ Πρόεδρος τῆς δημογεροντίας. Ἐμπαινε στὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου, ἐκπανάζετο καὶ ἐδουλώοντο τὰ ἔγγραφα μὲ τὴ βούλα τῆς.

Ἄν δὲν ἦταν πρόχειρη ἡ λάμπα, ἤξιαν ποίος κοντὰ στὸ κοινοτικὸ κατὰστημα ἦταν τὴν ὥρα αὐτὴ καὶ εἶχε λάμπα.

Ἐστὲλλεν ὁ Πρόεδρος τὸ μ π ε ξ ῆ μὲ τὴ βούλα:

—Σύρε στὸν τάδε, ποῦ ἔχει φ ω τ ἰ (λυχνάρι - λάμπα) νὰ τὴ μαυρίσης!

Ἡ τήρησις τῆς σφραγιδος ἦταν τὸ ἐπισημότερο τῶν καθηκόντων ἀφοῦ αὐτὴ ἦταν ἐμβλημα τῆς ἰσχύος τῆς δημογεροντίας.

Τὸ προεδρεῖο τῆς δημογεροντίας τῆς Κοινότητος τοῦ Μοναστηρίου, ὅπου ἀνθίζε κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα σφριγηλὸς ἐλληνισμὸς μὲ τὰ ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ κατὰστηματα εἶχε τὴ σφραγιδα εἰς τεμάχια. Οἱ ὑπεύθυνοι δημογέροντες ἔφεραν κρεμασμένο μὲ ἀλυσίδα ἀπὸ τοῦ τραχήλου τὸ τεμάχιον, ποῦ τοὺς ἦταν ἐμπειπιστευμένο μαζί μὲ τὸ κ ε μ ἔ ρ ἰ τους τὴ σακκούλα τῶν χρημάτων. Καὶ πρὸς σφράγισιν ἐγγράφου ἔπρεπε νὰ συνέλθουν ἐπὶ τῷ αὐτῷ, νὰ ἐνώσουν τὰ τεμάχια γιὰ νὰ ἀποτελέσουν τὴ σφραγιδα καὶ συνεπῶς ἐμόφωνον ἀπόφασιν! Ἄλλως δὲν ὑπῆρχε ἐμοφωνία!

Εἰδικώτερα οἱ δημογέροντες ἐνεργῶσαν ἐράνους, ὠρίζαν ἀγαρεῖες πρὸς οἰκοδόμησιν, συντήρησιν κτηρίων, γεφυρῶν,

κρηνῶν, πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν, ὑδραγωγείων. Ἐδίκαζαν ἰσαφορὲς μεταξὺ Ἑλλήνων. Τιμωροῦσαν τοὺς πταίσαντες καὶ συνεσχέποντο περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῆς ποινῆς. Μεριμνοῦσαν γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὰ κτήματα τῶν πολιτῶν. Προσελάμβαναν τὸν δραγάτη τὸν τσομπάνο, τὸν ἱερέα καὶ τὸν δάσκαλο. Ἐφρόντιζαν γιὰ τὴν ἀγορὰ τροφίμων καὶ ἐπιτηροῦσαν τὰ πάντα, ἐπροστάτευαν χῆρες καὶ ἐκηδεμόνευαν ὄρφανὰ καὶ διεχειρίζοντο ὄρφανικὲς περιουσίαις. Μεριμνοῦσαν γιὰ τὴν τήρησι τῶν ἐθίμων τοῦ τόπου. Ἀντικαθιστοῦσαν τὸν συμβολαιογράφον γιὰ τὴν σύνταξι· συμβολαίων καὶ διαθηκῶν. Ἐπιτηροῦσαν τίς μοναστηριακὲς περιουσίαις καὶ μὲ τὸν Μητροπολίτη διώριζαν τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς μοναχοὺς. Μεταξὺ τῶν καθηκόντων τους ἦταν καὶ τ' ἀγορανομικὰ καὶ καθόριζαν τίς τιμὲς τῶν προϊόντων, ποῦ ἔφερναν ἀπὸ τὰ γύρω χωρὰ στὸ ἐβδομαδιαῖο παζάρι, ὅπως τὰ γεννήματα, σιτάρι - καλαμπόκι, ἀποικιακά, ὄπωρικά, ζῶα, παίρνοντας γ' ἀμοιβὴ ἓνα μικρὸ ποσὸν γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ τὸν ἑαυτὸ τους. Πωληταὶ ποῦ δὲν ἔστεργαν στὴ διατίμησι τῶν γερόντων ἔπρεπε νὰ πάρουν τὸ ἐμπόρευμά τους καὶ νὰ φύγουν τὴν ἴδια ὥρα ἀπὸ τὸ χωριό. Ἀσκοῦντες ἀγορανομικὰ καθήκοντα οἱ δημογέροντες σὲ ἀστικὰ κέντρα, ποῦ εἶχαν φούρνους ἔκαναν ἐφόδους μὲ τὴν παλάντζα κρεμασμένη στους ὤμους καὶ ζυγιάζαν τὸ ψωμί. Μαζεῦαν ὄλα τὰ ζύκια καὶ τὰ μοιράζαν στοὺς φτωχοὺς καὶ τὸ πρόστιμο πρόστιμο.

Τὸ σπουδαιότερον ἐξ ὄλων ἦταν ὁ ἀναλογισμὸς τοῦ φόρου. *Οἱ προεστοὶ ἔρριπτο γ τὸ δευτέρι εὐθὺς ὡς ἀπητοῦντο οἱ τακτικοὶ ἢ ἔκτακτοι φόροι. *Ὀρίζαν εἰς ἐκάστην τάξιν καὶ ἐκάστην οἰκογένειαν τὴν ἀναλογοῦσαν ποσό-

τητα και έπεμελούντο τής εισπράξεως» λέγει ο Γούδας.⁷

Γαμπροί με ταρίφα

Άρμοδιότητα είχαν τα συμβούλια των γερόντων και στα ζητήματα τής προικός.

Άναφέρουμε τήν περίπτωση τού μεγαλεμπόρου Άργυροκάστρου κατά τόν παρελθόντα αιώνα Φάνη Λήτου, πού έκαμε συνοικέσιο τής θυγατρός του με ένα πρόγονο τού μακαρίτη άκαδημαϊκού και άρχιτέκτονος Βασ. Κουρεμένου από τó χωρίον Μπουλιαράτι. Ο Λήτος έδωκε προίκα στήν κόρη του 500 λίρες. Έξηγέρθησαν οί Δημογέροντες τού Άργυροκάστρου. Τόν εκάλεσαν και τόν επέπληξαν αύστηρά.

—“Η τó χαλās τó συνοικέσιο ή σου κάνομε ανάθεμα. Έσύ έχεις! Οί άλλοι έχουν;

“Έτσι ή προίκα διεκανονίσθη εις ένεννηντα λίρες. Τα άλλα μπορούσε να τ' αφήση διά διαθήκης. Ήταν τόση ή προσήλωσις των γερόντων στα πατρικά θέσμια.

Τόν κανόνα αυτόν εφήρμοσαν έκτοτε όλοι οί πλούσιοι άπαρεγκλίτως. Οί φτωχοί έβδαια δέν μπορούσαν να τόν παραβούν. Άντιθέτως με τόν δημοκρατικό γενικό καθώρισμό τής προικός σέ 90 λίρες τού Άργυροκάστρου, στο άριστοκρατικό Ζαγόρι καθώρισαν τούς γαμπρούς αναλόγως των χωρίων τής προελεύσεως εις 4 κλάσεις με άπαιτήσεις προικός εις γρόσια Τουρκίας αντίστοιχως 4000, 3000, 2000 και 1000 γρόσια. Είχαμε δηλ. γαμπρούς με ταρίφα!

Αίτια των άνθρωπίνων διενέξεων, πού συχνά οδηγούν στο έγκλημα είναι λόγοι τιμής ή κτηματικές διαφορές.

Και αν οί πρώτοι είναι πανιώτεροι, οι κτηματικές διαφορές μαστιίζουν επί αιώνας τούς προσωρινούς νομείς αύτης τής γής.

κατά τó διάστημα τού βίου, πού έχει προορίσει τó Θεϊον να διανύσουν επάνω σ' αύτήν.

Τελετουργικών χαρακτηήρα έπαιρνε ό καθορισμός των συνόρων σέ χωράφια ή δασικές εκτάσεις ή λειθαδοτόπια.

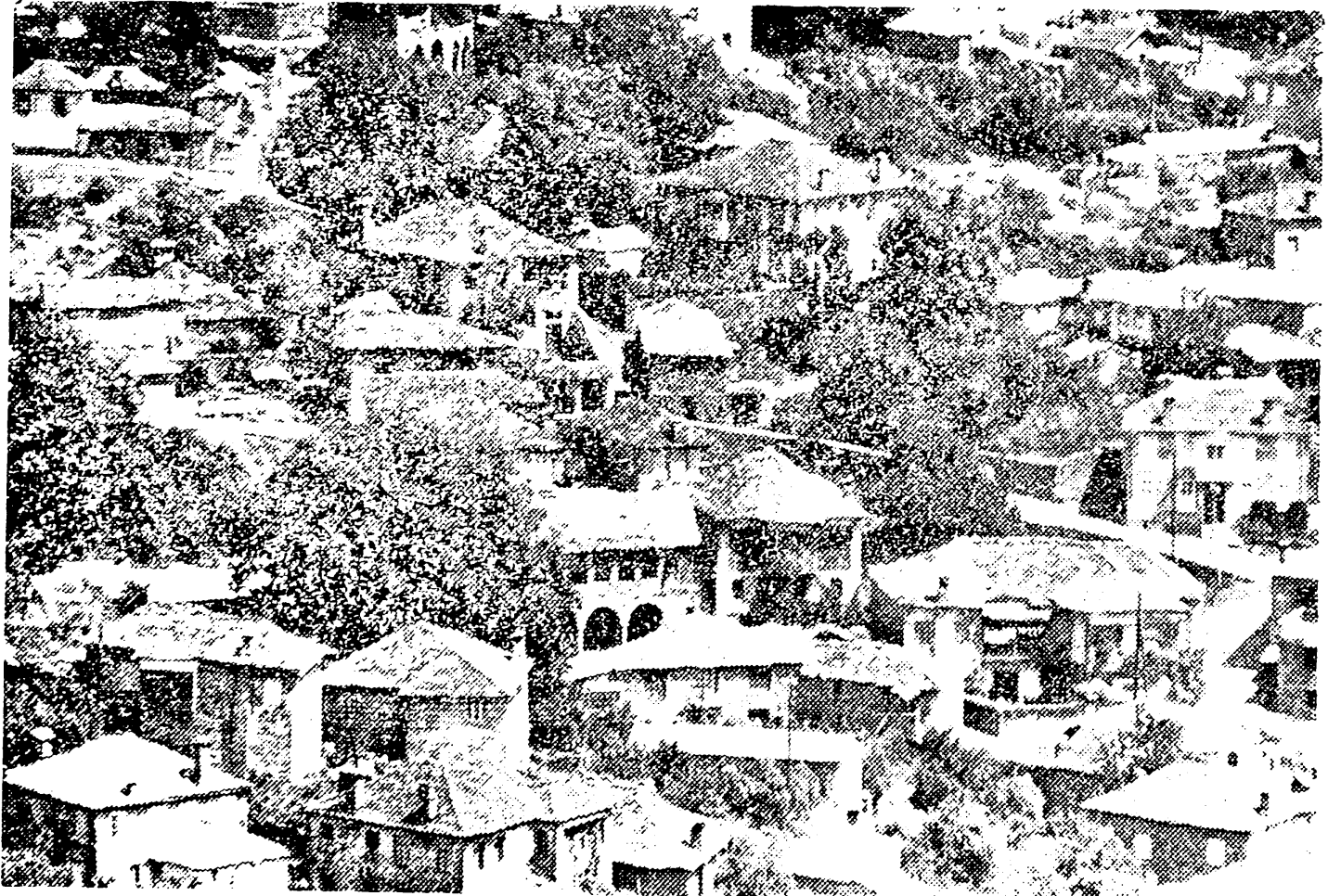
Έπροπορεύτο ό Δημογέροντων έχοντας φορτωμένο στήν πλάτη του τó Ευαγγέλιο — όχι στο χέρι, διότι στο χέρι μόνον ό παπās δικαιούται να τó κρατή — περίσπο, να τó βλέπουν όλοι. Πίσω του ακολουθούν 15—20 άτομα. Λευκοί, έντιμοι, γέροντες πολύπειροι μάρτυρες άψευδείς τής πράξεως και ή πορεία τους χαράζε τήν ιδεατή γραμμή των συνόρων και περικλείνει τήν επώνυμον ιδιοκτησία και άλλος από σάκκον, πού κρατεί, γεμάτον με πέτρες ρίχνει πίσωθέ του, σαν ό Δευκαλίων, και όροθετεί άκλόνητα όρια χτυπώντας με βαρεία και σημαδεύοντας δράχους και σταυρώνοντας δέντρα για να διασφαλίση τó κτήμα επί γενεές γενεών για να τó νέμονται οί επίγονοι έν ειρήνη.

Η μετατόπισις των σωρευτών πετρών, πού έλέγοντο γ κ ο υ μ ο υ ρ ά δ ε ς, ή μετατόπισις δηλ. των συνόρων ήταν έγκλημα από τά βαρύτερα και ό ύποπίπτων έπέσυρε κατά τής κεφαλής του τόν άφορισμό κι έμινε α λ υ ω τ ο ς.

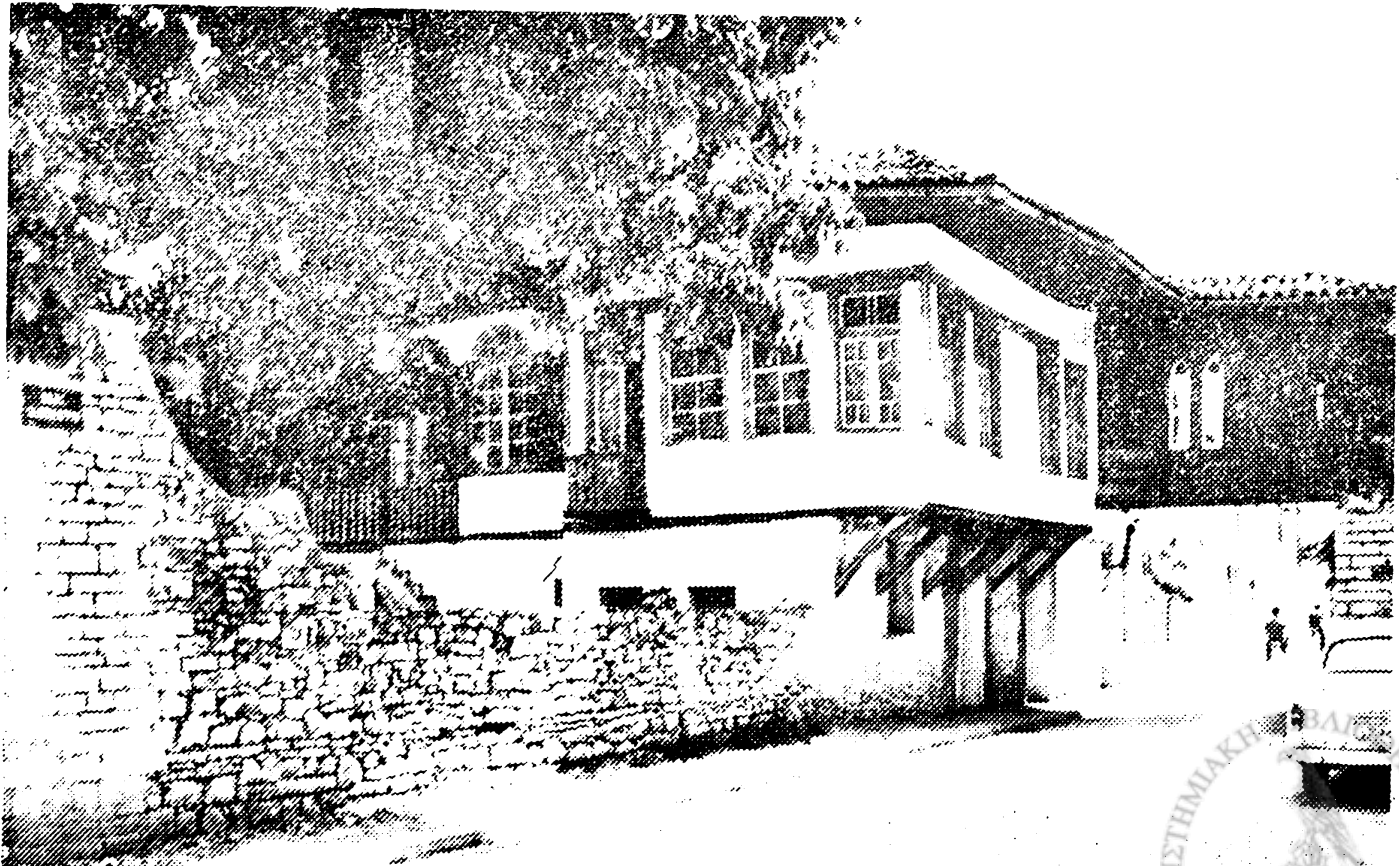
Στις άγροζημιές οί Δημογέροντες βοηθούντα: από ειδικευμένα πρόσωπα, γέροντες επίσης γενικής ύπολήψεως άνεπιλήπτου χαρακτηήρος, άκριβοδικάτους, πολυπείρους, πασιδήλου άναγνωρίσεως τής άρετής πού κοσμεί τόν άνθρωπο. Αυτοί ήταν οί λεγόμενοι έ κ τ ι μ η τ α λ ή κ τ ι μ η τ α λ ή ά π ο κ ο π ι ά ρ η δ ε ς.

Σέ περιπτώσιν άγροζημίας επήγγαιναν στον τόπο τής ζημίας ό ζημιωθείς, ό δραγάτης και ό εκτιμητής. Από τήν αύτοψία (ΣΥΝΕΧΕΙΑ στή σελίδα 44)

24. — Τσεπιλσοβό. Πρωτεύουσα τοῦ Ζαγορίου ἐπὶ Τουρκοκρατίας. (Φωτ. Φρ. Ἰωαννίδου).

25. — Ἄλλη ἀποψη τοῦ σπιτιοῦ Φρόσ. Ἰωαννίδου Ἰωάννινα. (Φωτογρ. Ἄπ. Βερτοδούλου).

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ

Δυὸ «ψυχαδέρφια» μὲ ἐπισκεφτή-
κανε σήμερα. Γνωριμίες τῶν βουνῶν
καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπαίθρου. Γνω-
στοὶ ἀπὸ τὰ «ὀλύμπια δώματα» ὅ-
που «Μοῦσαι ὀλυμπιάδες θαθύκολ-
ποι» μᾶς λίκνισαν καὶ μᾶς μύρω-
σαν σὲ πορεῖες, ὅταν «Οὐλύμποιο
κατήλθομεν» ναὶ ἀπὸ τὸν «αἰγλήεν-
τα» καὶ «ἀγάννιφον» «πολυδειράδα»
Ἔλυμπον, συντροφιά μὲ τὸν πρῶ-
τον τὸν Κλεόβουλο Δενδρινὸ πλάι
στὴ χαράδρα τοῦ Ἐνιπέα πρὸς τὸ
Λιτόχωρο. Πῶς νὰ μὴ μοιάσεις τοὺς
Θεοὺς καὶ νὰ μὴ συνδεθεῖς μὲ ἀδελ-
φικές ψυχές, ὅταν ἔχεις εὐτυχῆσει
ν' ἀνέβεις σ' αὐτὰ τὰ ψηλῶματα, ὅ-
που ἐκμηδένισες τὸ σωματικὸ θά-
ρος κι ὁ νοῦς σου ταξιδεύει ἐλεύθε-
ρος καὶ τὸ πνεῦμα «πνεῖ» ὅπου θέ-
λει;

Σὲ μιὰ τέτοια κατάσταση ἐκστά-
σεως, ὅπου τὰ πάντα εἶναι καλοδε-
χούμενα γνώρισα τὸν ἀδελφὸ Κλε-
όβουλο, τὸν ἐκδότη τῶν «Χρονικῶν».

Πέρασαν πενήντα χρόνια, (1929)
ποὺ τρεῖς φυσιολάτρεις ὁ Κλεόβου-
λος Δενδρινός, ὁ Νίκος Τσεκούρας,
κι ὁ Κώστας Χρηστίδης, ἰδρυτικὰ
μέλη τοῦ «Πανός» ἰδρύουν καὶ τὸ
Περιοδικὸ τῶν Φυσιολατρῶν, τὰ
«Ἐκδρομικά».

Ἡ ἐκκόλαψη καὶ τὸ συμφωνητικὸ
ἔγιναν στὰ μαρμάρινα τραπεζάκια
τοῦ Ἀντωνιάδη, ἐκεῖ στὴν πλευρὰ
τῆς Πλατείας Συντάγματος πρὸς τὴ
Φιλελλήνων, μᾶς ἐξιστορεῖ ὁ Τάσος
Ζάππας, τὸ Περιοδικό, ποὺ θὰ κρα-
τήσει μόνος του ὁ Δενδρινός καὶ θὰ
σημειώσῃ τὸν λαμπρὸ θηματισμὸ
του, ὡς τὰ 1936 μὲ 86 τεύχη καὶ μὲ
2500 σελίδες, ὅπου παρελαύνει εἰ-
κονογραφημένη ἡ ἱστορία τοῦ ἑλλη-
νικοῦ ἐκδρομισμού. Αὐτοῦ τοῦ ἐμ-
βρυακοῦ ἐκδρομισμού, ποὺ εἶχε κυ-
ριολεκτικὰ καὶ μεταφορικὰ ὑποδο-
μὴ τὰ ἑλληνικὰ ποδάρια, ἀφοῦ ἡ
πεζοπορία ἦταν ὁ ἀποκλειστικὸς
τρόπος περιηγήσεως στὴ Χώρα μας,
ποὺ ἔλειπαν καὶ οἱ πολλοὶ δρόμοι
καὶ τὰ μεταφορικὰ μέσα.

Καὶ θὰ παρελάσουν ἐκεῖ πολλὰ
γνωστὰ ἀργότερα ὀνόματα ἐπιστη-

μόνων, λογοτεχνῶν, χαρακτῶν καὶ ζωγράφων, μουσικῶν καὶ ἄλλων καλλιτεχνῶν, πού τισ εὐγενικές χορδές τους ἔθιξε ἢ μυροβόλα πνοή ἀπὸ τὴν πάναγνη κι ἀμόλυντη ἑλληνική φύση, προτοῦ τὴ ρυπάνει ὁ σημερινὸς ἀγοραῖος τουρισμός.

Ἐκεῖ θὰ καταφεύγουμε ὅσοι ἀσχολούμαστε μὲ ταξειδιωτική φιλολογία ἢ καὶ μὲ τὸν ἐκδρομισμό τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, στὸ θησαυρὸ πού ἔχει ἐξασφαλίσει ἢ πίστη τοῦ Κεφαλωνίτη ἱεροφάντη, ἰδεολόγου καὶ ἀσκητῆ Δενδρινοῦ.

***

Ἀπὸ τὴ Βαλοβίστα τῆς Βορείου Ἠπείρου ὁ Ἡλίας Νικόπουλος, τὸ ἄλλο «ψυχαδέρφι». Ἱστορικός καὶ φωτογράφος τοῦ Ὀλύμπου. Ἄν ὁ Ἰθακήσιος καὶ ὁ Μόσχος μᾶς ἔδωσαν ὁ πρῶτος μὲ λάδι κι ὁ δεύτερος μὲ ξυλογραφίες τὶς «κατὰ πύχας Οὐλύμπιοι» εἰκόνες, ὁ Νικόπουλος μὲ τὸ «κλίκ» τῆς μηχανῆς του ἀκαταπόνητος, μᾶς χάρισε ἐξαίσια Ὀλύμπια τοπία μὲ τὴ μεγαλωσύνη τῆς ἀπλᾶς τους, εἴτε σκιδόεντα, μαυριδερά λόγγα, εἴτε παραμυθένιες χιονόβλητες πλαγιές. Μᾶς ἔδωκε καὶ μιὰ σύντομη ἱστορία τοῦ Ὀλύμπου μὲ τὸ χρονικὸ τῶν ἀναβάσεων, προλογισμένη ἀπὸ τὸ Βενέζη.

Βετεράνος ὄρειθᾶτης, νονὸς τῶν πρώτων «Κούκων» ὅπως ἐθάφτισαν οἱ ἑκπληκτοὶ Κηφισσιῶτες τοῦ 1922 τὴν ομάδα τῶν ὄρειθατῶν, πού ξεκίναε ἀπὸ τὸν Πλάτανο γιὰ τὴν κο-

ρυφή τῆς Πεντέλης, μὲ τὰ κασκέτα στὸ κεφάλι, πού τὸ πατρόν τους εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ Παρίσι ὁ δαιμόνιος καὶ ἐφευρετικώτατος Νικόπουλος.

Ἦρθαν σήμερα οἱ Φίλοι μου. Καὶ οἱ δυὸ παράλληλοι. Ἔχουν ἀφήσει τὰ ἡντὰ καὶ πιάσανε τὰ φ-όντὰ τῆς ἡλικίας τους. Λευκοὶ ὅπως ὁ Ὀλυμπος, ὑψικάρηντοι, ἀγνοί, αἰσιόδοξοι, φιλόσοφοι, ἀσκηταί, ὀστεῶδεις, λιπόσαρκοι, ἐξαϋλωμένοι, λές καὶ δραπέτευσαν ἀπὸ τὸ πλαίσιο κάποιου πίνακα τοῦ Γκρέκο, μὲ πλήρη περιφρόνηση τῶν ἀστικῶν σημερινῶν ἀναγκῶν, χαμογελαστοί, «ὑποφερόμετρα» τῶν ἀνθρωπίνων ἀτυχιῶν, πού κατεργάζονται οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι. Ἦρθαν νὰ καταθέσουν τὴν προσωπικὴ ἀγάπη, ὅπως θὰ τὴν ἰδῆ ὁ ἀναγνώστης, σὲ ἄλλες στήλες. Καλῶς ὤρισαν. Καλῶς νὰ ὀρίσουν πάντοτε, ἐπιθυμητοὶ κι ἀγαπημένοι, ὅπως μᾶς εἶναι...

α.χ.μ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΣΟΥΜΑΝΗΣ

Ο ΑΛΤΡΟΥΙΣΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ἀπέθανε ἀνεπάντεχα ἀπὸ ἔμφραγμα, ἓνας λαμπρὸς ἄνθρωπος, ἀπὸ τοὺς Πάδες Κονίτση, ὁ Νικόλ. Τσουμάνης.

Κλασικὸς τύπος τοῦ αὐτοδημιουργήτου Ἠπειρώτη διέπρεψε ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ, στὸ Βελγικὸ Κογκέ. Εἶχε οἰκοδομήσει μιά προσωπικότητα ποὺ ἐπεδλήθη τόσο στὴν Ἠπειρωτικὴ Παροικία τῶν Ἀθηνῶν, ὅσο καὶ στὸν κόσμον τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν τοῦ Ζαῖρ, τῶν ἑποίων εἶχε ἀναδειχθῆ Πρόεδρος. Ἐξέδιδε ἐπὶ μεγάλο χρονικὸ διάστημα καὶ τὸ περιοδικὸ τους. Στὸ Βελγικὸ Κογκέ ἐργάστηκε ὡς Τοπογράφος - Μηχανικὸς καὶ κατεσκεύασε σειρὰ δημοσίων κτιρίων, σχολείων, νοσοκομείων στὴν Ἐλισάβετβιλ. Στὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα τοῦ Ζαῖρ ἔχει δωρήσει κοινωνικὸ κατάρστημα. Ἔργο του ἐπίσης, ὅστερα ἀπὸ ἀλλεπάλληλα ταξίδια στὸ Βέλγιο, ἦταν ὁ διακανονισμὸς τῶν συντάξεων τῶν Ἑλλήνων Μεταναστῶν τοῦ Ζαῖρ, ποὺ ἔχουν ἐπιστρέψει στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν τοῦ Τσουμάνη ἐκφράστηκε στὸ νὰ τοποθετηθῆ Ἐπιτιμὸς Πρόξενος τοῦ Ζαῖρ στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἀκόμητος ὁμοῦς ἦταν ὁ πόθος του νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἑλλάδα, ὅπου καὶ κατέληξε ὁ μεγαλοπράγμων, ὁ χρηστότατος πνευματικὸς ἄνθρωπος Νικόλ. Τσουμάνης.

Ἐδῶ ἀκούραστος κοινωνικὸς παράγων, διετέλεσε ἐπὶ 2—3 τριετίες Πρόεδρος τῆς Λέσχης τῶν Λαίων Ψυχικῶ.

Γιὰ τὴν Ἠπειρο καὶ τὴν ἰδιαιτερίη του πατρίδα, τὴν κοινότητα Πάδες, ἔτρεφε ξεχωριστὴ λατρεία. Τὴν ἐπροίκισε μὲ δυν-

αμύνη: αὐτὸς καρποφόρων δέντρων γιὰ νὰ ἐπιφελήθῃ ἀπὸ τὰ πλούσια νερά της.

Ἔγινε χορηγὸς τοῦ «Τσουμανεῖου» ἐριθελίου μέσω τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑταιρείας γιὰ τὴ συγγραφή τῆς Ἱστορίας τοῦ χωρίου του καὶ ἐβραβεύθη ὁ πυρήνας τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ποὺ συνέταξε μὲ ἐπὶ τόπου πληροφορίες ὁ Ἀναστάσιος Εὐθυμίου τὸ 1975. Δὲν ἱκανοποιεῖται ὁμοῦς ὁ Τσουμάνης. Τοῦ φαίνονται λίγα τὰ στοιχεῖα. Ἀποδύεται σὲ μιά προσπάθεια περισυλλογῆς ὕλικου ἀπὸ μέρους τῶν ὀπουδήποτε ἐπιζώντων Πατριωτῶν, ποὺ ἀπέφερε ἱκανώτερους καρπούς. Αὐτὸν τὸν ἄμορφο χυλὸ τῶν στοιχείων ἔχει ἐμπιστευθῆ ὁ ἀείμνηστος Νίκος Τσουμάνης στὸν Πρόεδρο τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑταιρείας νὰ τὸν σχηματοποιήσῃ: σὲ βιβλίον, ποὺ θὰ περιλάβῃ τὴν ἱστορία τῶν Πάδων.

Μὲ τὴν Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία συνδέθηκε ἰδιαίτερα ὁ Νικ. Τσουμάνης. Ἐξετίμησε τὸ ἔργο της. Εὐεργέτησε τὴν Πνευματικὴ τῆς Στέγη μὲ τὸ ποσὸν τῶν ὀρχ.

Ἡ Ἠπειρωτικὴ Ἑταιρεία σὲ ἐνδειξὴ εὐγνωμοσύνης τὸν ἀνεκήρυξε Εὐεργέτη της καὶ τὸν ἀνέδειξε ἀριστίνδην Μέλος τοῦ Δ. Συμβουλίου της.

Τὸ Συμβούλιον ἐξέδωκε φήφισμα μὲ τὸ θάνατον τοῦ Νικόλ. Τσουμάνη. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας κατέθεσε στέφανον στὴ σορὸν του καὶ τὸν ἀπεχαιρέτησε.

Ἡ Ἑταιρεία εὐχεται: στὴν οἰκογένειαν νὰ διατηρήσῃ: τὴ μνήμη του μαζὶ μὲ τοὺς Ἠπειρώτες.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

ΤΟ ΡΙΖΑΡΕΙΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΕΝ ΓΟΥΝΑΣΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ποιοί θέλουν τὸν ἐκσυγχρονισμό καὶ τὴν συνέχιση τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς καὶ ποιοί συντελοῦν χωρὶς ἴσως νὰ τὸ θέλουν στὸ κλείσιμό της

Στις 18 Σ)βρη ἐκδικάστηκε ἀπὸ τὸ τριμελὲς Ἐφετεῖο Ἀθηνῶν, μόνον ἀρμόδιο νὰ ἐκδικάζη σ' ὅλη τὴ χώρα ὑποθέσεις ποὺ ἔχουν σχέση μετὰ τὸ νόμο 455)1976 «περὶ ἐπώφελεστέρως ἀξιοποιήσεως ἢ διαθέσεως ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ καταλειφθέντων ἢ δωρηθέντων περιουσιακῶν στοιχείων κατὰ τὸ ἄρθρον 109, παρ. 2 τοῦ Συντάγματος. ἢ α ἴ τ η σ η τ ῶ ν τ ρ ι ῶ ν Σ ω μ α τ ε ί ω ν, δηλ. τοῦ Πολιτιστικοῦ Συνδέσμου τῶν Ζαγορισίων Ἰωαννίνων, τῆς Ἐνώσεως τῶν Ζαγορισίων Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν, μ ἐ σ τ ὄ χ ο τὴν ἐπωφελέστερη διάθεση τῶν προσόδων τοῦ Ριζ. Κληροδοτήματος, α) γιὰ νὰ ἐκσυγχρονισθῇ ἡ Ριζ. Σχολή καὶ νὰ συμπλεύσῃ μετὰ τὰ παρόμοια ἄλλα δημόσια σχολεῖα, διότι διαφορετικὰ μετὰ τὸ δρόμο, ποὺ ἀκολουθεῖ, ὀδηγεῖται στὸ θέβαιο κλείσιμο, καὶ β) ἓνα σημαντικό ποσὸ ἀπὸ τὶς προσόδους τοῦ Ἰδρύματος νὰ διατίθεται γιὰ πραγματικούς κοινωφελεῖς σκοπούς, ὅπως εἶναι ἡ ἀνάπτυξη μιᾶς πολυδιάστατης βιοτεχνίας στὸ χωριὸ τῶν Ριζάρηδων, τὸ Μονοδέν-

δρι, ἢ περίσωση καὶ διαφύλαξη τῶν πολιτιστικῶν μνημείων μεγάλης περιοχῆς τῆς Ἡπείρου, ποὺ ἡ ἀξία τους εἶναι ἀπροσμέτρητη καὶ ἡ ἀνταπόκριση σὲ ἄλλες ἀνάγκες ἐκπαιδευτικοῦ χαρακτήρα.

Βρήκαμε νὰ ἀντιδροῦν στὴν αἴτησή μας:

α) τὴν πλειοψηφία τῶν ἐκπροσωποῦντων τὸ Ριζ. Ἰδρυμα καὶ τὴ Ριζ. Σχολή, ποὺ διαμορφώθηκε σὲ 5 μὲ τὴν ψῆφο τοῦ συμπατριώτου μας κ. Ἀθαν. Σουρᾶ,

β) τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καὶ γ) ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο συλλόγους τῶν ἀποφοίτων Ριζαρειτῶν.

Βρήκαμε θερμοὺς συμπαραστάτες τοὺς τέσσαρες Συμβούλους τοῦ Ριζ. Ἰδρύματος, δηλ. τοὺς συμπατριώτας μας κυρίους Κων. Παληό, Ἰ. Σαραλῆ, Ε. Πανταζῆ καὶ Ἀγ. Κίτσο.

Κανένα σχόλιο δὲ χωράει αὐτὴν τὴν ὥρα, γιὰτὶ ἡ ὅλη ὑπόθεση θρίσκειται στὴν κρίση τῆς Ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης.

Μποροῦμε ὡστόσο νὰ εἰποῦμε ὅτι ἡ ἐκβασή της θά εἶναι σταθμὸς γιὰ ὅλα τὰ Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα (ΣΥΝΕΧΕΙΑ στή σελίδα 44)

MONUMENTUM AERE PERENNIS

Ἡ «Πνευματικὴ Στέγη» θὰ στηριχθῆ στὴν ἀγάπη τῶν ζώντων, πού δὲν ἐστέρεψε σὲ τοῦτον τὸν Τόπο. Ταυτόχρονα θὰ εἶναι ἡ «Πνευματικὴ Στέγη» Μαυσωλεῖο στὴ μνήμη τῶν προαπελθόντων Ἑπειρωτῶν.

Ἔστις δὲ τοὺς τεκόντας ἐν βίῳ σέβει ὃδ' ἐστὶ καὶ ζῶν καὶ θανῶν θεοῖς φίλος...

(Εὐριπίδη — Ἡρακλείδες)

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ ΕΙΣΦΟΡΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ

Ἐπίτιμος Δήμαρχος Δελβινακίου κ. Ματθ. Βαλκωνίης τακτικὸς ἀλληλογράφος τῆς στήλης, δωρητὴς τῆς Ἑταιρείας μᾶς ἀποστέλλει ὄρχ. 3000 νά διατεθοῦν ἀντὶ στεφάνου εἰς μνήμην τοῦ ἀτυχοῦ νέου Νίκου Σταμούλη σὲ Βορειοηπειρώτη σπουδαστὴ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας. Ἄντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου κ. Κώστας Ἐξάρχος εἰς μνήμην τοῦ παλυκλαύστου Χρήστου Παπασταύρου, παλαιοῦ πολιτευτοῦ Θεσπρωτίας, τ. ὑπουργοῦ ὄρχ. 2000 (Σύνολον τῶν μέχρι σήμερα δωρεῶν αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του Ζίτσας Ἐξάρχου ὄρχ. 26.000). κ. Χρηστάκης Παπαδασιλείου ἀπὸ Κεσποράτι Β. Ἡπείρου ὄρχ. 1000 κ. καὶ ἡ Κα Γεωργ. Βαλοῦρδου βιομηχάνου, εἰς μνήμην τοῦ Παύλου Κιτσανέλη ἀπὸ Ἄνω Ραβένια Ἡπείρου ὄρχ. 1000 (Σύνολο μέχρι σήμερα 3000). Ἰατρός κ. Μιχαὴλ Μηλίγγος ἀπὸ Κόνιτσα εἰς μνήμην τοῦ πα-	τρὸς τοῦ Θωμᾶ Μηλίγγου ὄρχ. 1000 Ἰατρός κ. Κλεόβουλος Δεδρινός ἐκδότης τῶν «Ἐκδρομικῶν» ἡμερησίου, συνδρομῆ τοῦ Δελτίου ὄρχ. 500 κ. Ἠλίας Νικόπουλος ἡμερησίου ἐκ τῶν ἐπιζώντων «Κούκων» ἱστοριογράφος καὶ φωτογράφος τοῦ Ὀλύμπου ἀπὸ Βαλοῦρδου Β. Ἡπείρου συνδρομῆ τοῦ Δελτίου 500 Ἰατρός κ. Γεώργιος Νούτσος, συνδρομῆ τοῦ Δελτίου 1000 κ. Σταμ. Ἀποστολάκης Κρήτης, μελετητὴς Ἑπειρωτικῶν θεμάτων, συνδρομῆ τοῦ Δελτίου 300 Οἱ κυρίες Ὀλυμπιάς καὶ Θάλεια Βασιλείου Μιχαηλίδου μὲ τὴν συμπλήρωσιν δωρεῶν ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ἀληθμονήτου Μεγάλου Εὐεργέτου τῆς Ἡπείρου Γεωργίου Β. Μιχαηλίδου, υἱοῦ καὶ ἀδελφοῦ ὄρχ. 5000 (Μέχρι σήμερα οἱ δωρεῶς τῶν κυριῶν ἀνέρχονται σὲ 15.000). Πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου Μονοδενδριτῶν καὶ τῶν Φίλων τοῦ Βίκου κ. Φωκίων Πανταζῆς, εἰς μνήμην τῶν Γονέων τοῦ ὄρχ. 1000 Τσερβαρίτης πολιτικὸς συντα-

- ξιοῦχος κ. Εὐριπίδης Ἐμμανου-
ήλ εἰς μνήμην τῶν γονέων του
Σπυρίδωνος καὶ Φεδρωνίας δρχ. 1000
(Σύνολον μέχρι σήμερα 2000)
- Ὁ κ. Φωκίων Σκενδέρης, πολιτι-
κὸς συνταξιούχος εἰς μνήμην τοῦ
Ἐθνικοῦ Ἀγωνιστοῦ, βουλευτοῦ
Κορυτσᾶς Κων. Σκενδέρη, μετὰ τὴ
συμπλήρωση εἰκοσαετίας ἀπὸ τὸ
θάνατό του δρχ. 1000
(Σύνολο μέχρι σήμερα 6000).
- Ὁ κ. καὶ ἡ κ. Γεωργίου Βα-
λούρδου, διομηγάνου, εἰς μνήμην
Παύλου Κιτσανέλη, πρὸς στήρι-
ξη τοῦ Πνευματικοῦ ἔργου τῆς
Ἐταιρείας Δρχ. 1000
(Σύνολο μέχρι σήμερα 4000).
- Ἄνωνυμος Τραπεζικὸς δωρητὴς
μετὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 535) 13.9.79
ἀπόδειξη δρχ. 2000
- Ὁ κ. καὶ ἡ κ. Νιόβη Μπέγου, ἰα-
τροῦ, εἰς μνήμην τῆς Ἰφιγενείας
Ἀσημάκη (Μέσω τῆς ἡμερησ.
ἐφημερίδος «Ἐστία») δρχ. 2000
- Ἡ οἰκογένεια τοῦ Δικηγόρου κ.
Ἀθανασίου Λέκα Πολυτσανίτου,
μέσω τῆς «Ἐστίας», εἰς μνή-
μην τοῦ Δημ. Κυρίτση ἀπὸ Σέλ-
τση Βορ. Ἡπίρου καὶ Λεωνί-
δα Δήμα Δικηγόρου ἀπὸ Κά-
τω Λάμποδο (Ζάππα) Βορ. Ἡ-
πίρου δρχ. 2000
(Σύνολον μέχρι σήμερα 5000)
- Ἡ κυρία Ρεδέκκα Πολυμέρου μέ-
σω τῆς «Ἐστίας», εἰς μνήμην
τοῦ Κορυτσαίου Ἀντιστρατήγου
Μιλτιάδου Βίμπλη δρχ. 1000
(Σύνολο μέχρι σήμερα 3000)
- Ὁ τραπεζικὸς συνταξιούχος δημο-
σιολόγος καὶ μελετητῆς Ἡπει-
ρωτικῶν θεμάτων κ. Γεώργ.
Βάντζιος, εἰς μνήμην τῆς πολυ-
κλαύστου ἀδελφῆς του Πιπί-
τσας Ἀχ. Βάντζιου δρχ. 1000
(Σύνολον μέχρι σήμερα 2000)
- Ὁ Σύμβουλος ἱστορικὸς ἐρευνητῆς
κ. Δημ. Παπαζήσης, συνδρομῆ
τοῦ Δελτίου δρχ. 300
- Ὁ Λυκειάρχης κ. Γεώργιος Σάρ-
ρας πρὸς ἔκδοσιν τῆς περὶ Δη-
μητρίου Σάρρου ὀμιλίας τοῦ κ.
Θεοδ. Εὐδὴ ἐπὶ ἀποδόσει λογα-
ριασμοῦ δρχ. 20000
- Ὁ Εὐεργέτης τῆς Ἐταιρείας Ἐ-
πίτιμος Γυμνασιάρχης ἀπὸ Βούρ-
μπιανη Κονίτσης κ. Νίκος Πα-
πασωτηρίου (Σύνολον μέχρι σή-
μερα δρχ. 110.370) 8000
- Ὁ Πρόεδρος κ. Δήμος Πιτούλης,
Εὐεργέτης καὶ Ἀθλοθέτης τῆς
Ἐταιρείας δρχ. 50.000
- Ὁ κ. Σπύρος Τζομάκας τῆς παρα-
δοσιακῆς Λαϊκῆς Τέχνης, Ἡ-
πειρωτικῆς Ἀργυροχοῦρας καὶ
Χρυσοχοῦρας δρχ. 5000
- Ἡ ζωγράφος Τέμη Μανέκα συν-
δρομῆ τοῦ Δελτίου δρχ. 200
- Ὁ κ. Ἰωάν. Ξεπουλιάς συνδρο-
μῆ Δελτίου δρχ. 500
- Ὁ ἐμπορορράπτης κ. Νίκος Μάσ-
σιος ἀπὸ Δερβιτσάνη Δροσπόλε-
ως, συνδρομῆ τοῦ Δελτίου δρχ. 500
- Ὁ καλλιτέχνης - ἐρασιτέχνης φω-
τογράφος καὶ τ. Πρόεδρος τοῦ
Ὀρειβατικοῦ Ἰωαννίνων κ. Ἀ-
πόστ. Βερτόδουλος σειρὰ φωτο-
γραφιῶν σωζομένων ἀρχοντικῶν
στὰ Γιάννινα.
- Οἱ κυρίες Χαρ. Μισίου καὶ Εὐγεν.
Σόμπολα φωτογραφία τοῦ ἀρ-
χοντικοῦ Μισίου στὰ Γιάννινα.

ΤΟ ΡΙΖΑΡΕΙΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τή σελίδα 41)
τα, ιδιαίτερα τὰ Ἑπειρωτικά, γιά τὰ ὁποῖα ἡ Ἑπειρωτική Ἑταιρεία ἔχει ἀποδουθῆ σέ μεγάλο καί πολύ-πλευρο ἀγῶνα.

Καί κάτι ἄλλο μποροῦμε νά εἰ-
πούμε ἐδῶ.

Οἱ ἀντιδικοί μας ὑποβλήθηκαν σέ
μιὰ ἄχαρη καί ἀτελείωτη προσπά-
θεια νά ἐπηρεάσουν τὰ ἐποπτεύον-
τα ὑπουργεῖα στό Ριζ. "Ἴδρυμα Ἑ-
θνικῆς Παιδείας καί Οἰκονομικῶν
γιά παρέμβασή τους στήν ἐκδίκαση
τῆς ὑποθέσεως μέ στόχο νά ἐνισχυ-
θοῦν οἱ ἀπόψεις καί οἱ θέσεις τους.

Δέν τὸ ἐπέτυχαν. Αὐτὸ εἶναι κα-
λὸς οἰωνός.

Ὁ Ταξίαρχος κ. Κώστας Πανταζῆς γιά τὸν Μαρδοχαῖο Φριζῆ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τή σελίδα 23)
νεκρότησε τὸ Μικτὸ Ἀπόσπασμα Ἀῶου
μέ Διοικητὴ τὸ Φριζῆ καί μέ ἀποστολή,
καταλαμβάνοντας θέσεις στή νότια ὄχθη
τοῦ Ἀῶου, νά καλύψῃ τὸ δεξιὸ τῆς Με-
ραρχίας ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν ΕΛΕΥΘΕ-
ΡΟ - ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ, διότι οἱ Ἴταλοὶ εἶ-
χαν καταλάβει τὴν Κόνιτσαν καί ἐκινού-
ντο πρὸς ἀνατολὰς παράλληλα τῆς θορείας
ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Στίς θέσεις πού κατέ-
λαβε ὁ Φριζῆς ἠμύνθη μέχρι 10 Νοεμ-
βρίου ὅποτε ἐνισχύθη μέ μιὰ Ἐπιλαρχία.
Τὴν ἐπομένη, μέ δική του πρωτοβουλία ἐ-
πετέθη αἰφνιδιαστικά, ἀνέτρεψε τὰ ἐχθρι-
κὰ τμήματα, ἠγχιμαλώτισε 15 ἀξιωματι-
κούς καί 700 ὀπλίτας Ἴταλοῦς, περισυλ-
λεξε ἀφθονο πολεμικὸ ὕλικὸ καί 100 ἡμιό-
βους. Ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς κυριώτερους συν-
τελεστῆς τῆς ἀνακαταλήψεως τῆς Κονί-

της ὅπως γράφει ἡ ἐπίσημη στρατ. ἱστο-
ρία (σελ. 194—195 τοῦ τόμ. «Ἱταλικὴ
εἰσβολὴ 28 Ὀκτωβρίου μέχρι 13 Νοεμ-
βρίου 1940»). Ἡ πρότασις τοῦ συνεργά-
του Σας νά στηθῆ προσημὴ τοῦ ἡρωικοῦ
Συντ)χου στὸ ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ εἶναι ὀρθή
διότι ἐκεῖ διεκρίθη ὁ Φριζῆς καί τὴν 5
Δεκεμβρίου 1940 ἐφρονέθη στήν Πρεμε-
τή, ἀπὸ βόμβα ἀεροπλάνου.

Μετά τιμῆς
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Ταξίαρχος ἐ.ἀ.

ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τή σελίδα 36)
ὁ ἐκτιμητῆς ἐσχημάτιζε ἐντύπωσι καί γνώ-
μη, γιά τὸ ποσὸν τῆς ἀποζημιώσεως, πού
ἐπαιρναν ὡς ὅασι. οἱ δημογέροντες γιά νά
δικάσουν τὴ διαφορά. Ὁ ἐκτιμητῆς ἐπέ-
ζησε ἀκόμη ὡς τὰ χρόνια μας καί ἡ μαρ-
τυρία του ἦταν ὑποχρεωτικὴ γιά τὸν Εἰ-
ρηνοδίκη.

Συμφώνως πρὸς γενικὴ ἀρχὴ τοῦ Ἰσλα-
μικοῦ δικαίου οἱ EHLI ZIMMET δηλ. οἱ
ὑπαγόμενοι στὸν κεφαλικὸ φόρο, στὸ χα-
ράτσι οἱ Ροῦμι δηλ. Χριστιανοὶ καί Ἰου-
δαῖοι δικάζονται μέ τοὺς δικούς τους νό-
μους. Ἐτσι διαζύγια καί κληρονομικά τῶν
ραγιαδῶν ἐδικάζαν τὰ ἐπισκοπικά δικα-
στήρια καί τίς ἄλλες ποινικὰς καί ἀστικὰς
διαφορὰς μεταξὺ τους ἡ δημογεροντία.

1. Βλ. Φωτ. Χρυσανθοπούλου ἢ Φωτά-
κου. Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Ἑλλη-
νικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀθῆναι 1960, σελ.
44.
2. Ἑβδομάς 1890 (Τ. 39) Δ. Γρ. Καμ-
πούρογλου.
3. Τὸ τροκάνι σύμβολο τῆς δυνάμεως.
4. Ὑπαινιγμός πρὸς διαδοχὴν.
5. RENE PYAUX. Δυστυχισμένη Ἑπει-
ρος. Ἐν Ἐθῆναις 1914, σελ. 34—43.
6. Βακαλοπούλου Α' Σελ. 124—125.
7. Βλ. Ἄν. Γούδα. Βίοι Παράλληλοι κ.
λ.π. Γ' (Προλεγόμ. σελ. 11').

26. — Κατσι-
μῆτρος —
Μαυραγάν-
νης. Οί ἀργι-
τέκτονες τῆς
νίκης στό
Καλπάκι.

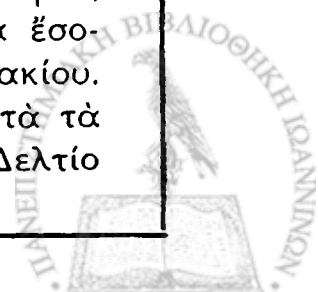
ΑΛΞ. ΤΣΟΥΚΑΝΕΛΗ: «Χαρ. Κατσιμῆτρος, Πρόμα- χος τῆς Ἠλείου»

“Ἐνα βιβλίον, πού δέν πρέπει νά λείψῃ ἀπό καμμιά Ἠπειρω-
τική Βιβλιοθήκη.

“Ἐκδοση ἀναμνηστική, εἰκονογραφημένη, πολυτελής, ἀρι-
θμημένη. Μόνο σέ 1.500 ἀντίτυπα.

Ἄποστέλλεται ἀπό τήν Ἠπ. Ἐταιρεία ταχυδρομικῶς. Ἔχει
διατιμηθῆ σέ δρχ. 300 τὸ κάθε ἀντίτυπο.

Ἡ δαπάνη τῆς ἐκδόσεως ἔχει καταβληθῆ ἀπὸ τὸν Ἐταῖρον,
συγγραφέα καθηγητῆ καὶ προσεφέρθη στὴν Ἐταιρεία. Τὰ ἔσο-
δα ἀπὸ τὴν πώληση προορίζονται γιὰ τὸ Τρόπαιο Καλπακίου.
Ἡ διαχείριση τοῦ ὅλου λογαριασμοῦ θὰ εἶναι δημοσία, κατὰ τὰ
κρατοῦντα στὴν Ἐταιρεία, καὶ θὰ ἐξεικονίζεται στὸ Δελτίο
Πνευμ. Ἐνημερώσεως.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Ο ζωγράφος ΠΑΝΤΑΖΗΣ επανέρχεται στην Ελλάδα και αυτή τη φορά με πολύ συγκίνηση, έρχεται στα Γιάννινα, την ιδιαίτερη πατρίδα του, να παρουσιάσει το έργο του. Ένα έργο μόχθου τριάντα χρόνων που λείπει στο εξωτερικό. Ένα έργο ζυμωμένο με το πάθος του για την ζωγραφική και τα διώματά του, τόσο έντονα των χρόνων που πέρασαν.

Ο Πανταζής ανήκει στην ECOLE DE PARIS. Από το σύνολο του περιεχομένου των έργων του νοιώθει κανείς πώς ο Πανταζής δεν σταματά. Μάχεται συνεχώς. Με τις ψυχικές και πνευματικές του ικανότητες, ο καθένας μπορεί να δει στο έργο του πώς έχει κερδίσει αυτή τη μάχη.

Η ίδια η τέχνη του μάς λέει επίσης ότι είναι ο ωραιότερος και ο πιο ένθουσιαστικός αγώνας. Ζωγράφος με πάθος, όρμη και εργατικότητα ο Πανταζής κέρδισε την αγάπη του κοινού και την έγκωμιαστική κριτική των τεχνοκριτών από όπου και αν πέρασε.

Οι εκθέσεις του ατομικές και μίγ στην Ευρώπη και Αμερική, περισσότερες από σαράντα, αφήσανε ανεξίτηλα ίχνη στην ψυχή του επισκέπτη, αλλά και ένθουσιαστικές κριτικές, βραβεία, επαίνους και επίσημες αγορές π. Μουσεία.

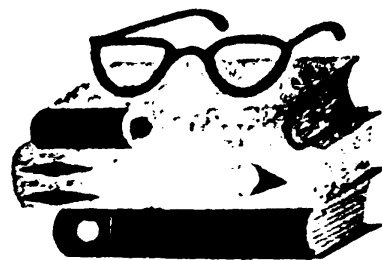
Ο Πανταζής αν και ξενιτεμένος σε τόπους με μικρότερες και αδιάπτωτες καλλιτεχνικές παραδόσεις, (όπως το Παρίσι, Ραβέννα κλπ.) κατόρθωσε να δώσει έντονα τα σημάδια της αξίας του και να αποσπάσει αμέτρητους επαίνους, τιμώντας έτσι ιδιαίτερα την Ελλάδα και τα Γιάννινα μας.

Η παρουσία του στο «Εργαστήρι 17» στις 3 Οκτωβρίου στις 8 το βράδυ ήταν ένα καλλιτεχνικό γεγονός.

● ΕΠΙΣΤΗΜΗ

● ΤΕΧΝΕΣ

● ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

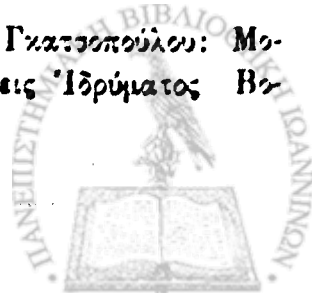
Έλάβαμε :

- Περιοδ. «Σκουφάς» (Άρτα) τχ. 50—51 (1979).
- Περιοδ. «Ήπειρος» (Θεσσαλονίκη) τχ. 1 (έτος Β') Ιανουάριος - Ιούνιος 1979.
- Περιοδ. «Εκδορικά Χρονικά» (Αθήναι) τχ. 2 και 3 (1979).
- Περιοδ. «Ο Φυσιολάτρης» (Αθήναι) τχ. 371—372 (1979).
- Περιοδ. «Ο Άττικός» (Αθήναι) τχ. 72 (1978) τχ. 74 και 75 (1979).
- Περιοδ. «Κρυστάλλης» (Πειραιεύς) τχ. 165 (1979).
- Περιοδ. Έλληνίδων Βορείου Ελλάδος αρ. 132 (1976) 133—135 (1977), 138, 140 (1978) 141—142 (1979).
- Περιοδ. Προβλήματα Έκκλησιαστικά κοινωνικά αρ. 6, 7, 8 (1978) και 9, 10 (1979).
- Έφημ. «Τὰ Θεοδώριανα» (Αθήνα) φ. 83—84 (1978) φ. Γενάρης - Φλεβάρης 1979.
- Έφημ. «Πυρρός Βορείου Ήπειρου» (Αθήναι) φ. 35 (1978) φ. 36, 39, 40, 41 (1979).
- Έφημ. «Τὸ Βουργαρέλι» (Αθήνα) φ. 6, 7, 8, 9 (1978) φ. 10, 12, 13 (1979)

Π. ΟΙΚ.

ΒΙΒΛΙΑ

- 1) Σταύρου Ματθ. Γκατσοπούλου: Μοσχόπολις. Έκδόσεις Ίδρυματος Βα

Βορειοηπειρωτικῶν ἐρευνῶν. Ἰωάν-
νινα 1979.

- 2) Πελοπ. Ἐπ. Οἰκονομίδου : Ἐλαφύ-
τοπος - Ζαγορίου. Διαθήκαι Εὐερ-
γετῶν καὶ ἄλλα ἱστορικά στοιχεῖα.
Ἀθήναι 1979.
- 3) Μάνθου Κ. Οἰκονόμου: Γύρω ἀπὸ τὸ
ὄνομα τῆς μάγας τῶν Ριζάρηδων. Ὁ
κῶδιξ τῆς κοινότητος Μονοδενδρίου
Ζαγορίου. Ἀθήναι 1979.
- 4) Κώστα Ντούλα : Μαγουσάκια ἀπὸ
τὴν Ἡπειρο. Ἀθήναι 1979.
- 5) Ἡλία Νικοπούλου: Ὀλυμπος. Ἀθή-
ναι 1972.
- 6) Κλεοθ. Δενδρινού: Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα
στὸ Στάλιγκραντ. Ἀθήνα 1979.
- 7) Μαίρης Ν. Βέη: Τὰ ἀνέκδοτα αὐ-
θεντικά ἔγγραφα περὶ τῶν ταραχῶν
εἰς τὸ «Μπουρτζι». Ἀθήναι 1979.
- 8) Μαίρης Ν. Βέη : Ταραχαὶ μεταξὺ
τῶν ἀγωνιστῶν ἐντὸς τοῦ Μπουρτζίου
τῆ 30 Νοεμβρίου 1822. Ἀθήναι '79.
- 9) Ἄννας Δερέκα: 69 ποιήματα ἀγά-
πης. Ἰωάννινα 1979.
- 10) Χρυσάνθου: Μέγα θεωρητικὸν τῆς
Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Ἐκδόσεις Κ.
Σπανοῦ. Ἀθήναι 1977.
- 11) Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ : Τὸ
ἐκστρατευτικὸν σῶμα Ἑλλάδος εἰς
Κορέαν. Ἀθήναι 1977.
- 12) Στάθη Δ. Λαμπρίδη: Ἰωάννης Λαμ-
πρίδης (Ἡπειρωτικὴ Μέλισσα). Ἀ-
θήναι 1979.
- 13) Δημητρίου Λουκάτου : Εἰσαγωγὴ
στὴν Ἑλληνικὴ Λογογραφία. Μορφω-
τικὸ Ἰδρυμα Ἑθνικῆς Τραπεζῆς.
Ἀθήνα 1977.

ΑΠΟ ΤΟΝ κ. ΚΩΝ. ΕΞΑΡΧΟΝ λά-
βαμε τὰ ἑξῆς:

- α) Χαράλ. Γ. Κατσαλίδου: Ἡ Δωδώνη.
Ἀλεξάνδρεια 1931.
- β) Μ. Α. Οἰκονομίδου: Ἡπειρωτικά. Ἀ-
θήνα 1938.
- γ) Γ. Α. Καλυδοπούλου: Ἐνας φίλος τοῦ
ἀγρότη διηγεῖται. Ἀθήναι 1956.
- δ) Νικολάου Β. Πατσέλη: Οἱ πολιτικοὶ
τῆς Ἡπείρου. Ἰωάννινα 1959.
- ε) Σπύρου Ἰωσ. Ρίγγα: Ἡ Ἑλλάδα καὶ
τὰ ἔθνικά τους δίκαια. Ἀθήναι 1964.
- στ) Σπύρου Ἰωσ. Ρίγγα: Ὁ πόλεμος, ἡ
εἰρήνη καὶ ὁ ἀγρότης. Ἀθήναι.
- ζ) Σπύρου Ἰωσ. Ρίγγα: Ποιήματα ἀπὸ
τὸ ἔθνικό μας Ἔπος. Ἀθήναι.

BIBLIA EN ΦΩΤΟΤΥΠΙΑ

- 1) Πραγματεία περὶ Δωδώνης, ὑπὸ Π.
Ἀραβαντινοῦ. Ἐν Ἰωαννίνοις τύποις
Δωδώνης 1862.
- 2) Ἡ Ζίτσα. Γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ
περιγραφή τῆς κωμοπόλεως ταύτης
τῆς Ἡπείρου ὑπὸ Ἀμαλίας Κ. Πα-
πασταύρου ἐν Ἀθήναις 1895.

Π. Οἰκ.

«ΔΩΔΩΝΑΙΑ 1979»

Ἔγιναν καὶ φέτος (18.8.79) τὰ «Δω-
δωναῖα» μὲ τὴν παράσταση τῆς ἀρχαίας
τραγωδίας «Ἴων» τοῦ Εὐριπίδη.

Ἡ Ἑταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν μὲ
τὸν Πρόεδρό της καὶ Δήμαρχο Ἰωαννιτῶν
κ. Κ. Φρόντζο, ὠργάνωσε ἄριστα, ὅπως
κάθε χρόνον, καὶ συνέρρευσαν οἱ ξένοι καὶ
Ἡπειρωτῆς «θεωροὶ» ἀπὸ κάθε γωνιὰ τῆς
Ἑλλάδος. Καὶ ἡ ἀρχαία παράσταση ἔγινε
λαϊκὸ Ἡπειρωτικὸ πανηγύρι.

your
best choice

of **1**
3 **4** -day
7 **CRUISES**

greek islands
turkey - egypt

with the luxury ships of

ΕΠΙΡΩΤΙΚΗ

NOW FEATURING

One day cruises to Hydra, Poros and Aegina
with TMV HERMES

ΕΠΙΡΩΤΙΚΗ ΛΙΝΕΣ

HEAD OFFICE: EPIROTIKI BUILDING AKTI MIAOULI 87, PIRAEUS
Tel. 4526 756, 4526 782. Cables: 'Apolamianos' Telex: EPIR GR 212302, 212741
Athens Booking Office: Voukourestiou 11 - Tel. 3601 919, 3606 423, 3635 903

Ένα γράμμα για σας

Αγαπητή κυρία - Αγαπητέ κύριε,

Στά 25 χρόνια γιορτάζονται συνήθως οι άργυροι γάμοι. Εμείς λοιπόν γιορτάζουμε φέτος την χρυσή μας επέτειο μαζί σας.

Γιατί φέτος συμπληρώνονται 50 ολόκληρα χρόνια από τότε που δειλά-δειλά οι πρώτες Έλληνίδες νοικοκυρές (ή μαμά σας, ή γιαγιά σας, κάποιο δικό σας αγαπημένο πρόσωπο) μαγειρεύει για πρώτη φορά μακαρόνια MISKO.

50 ολόκληρα χρόνια από τότε που για πρώτη φορά άκουστηκε ή βροντερή φωνή του καλόγερου "Ακάκιε τὰ μακαρόνια νὰ είναι MISKO..." Μισός δηλαδή αιώνας.

Σ' όλο αυτό το διάστημα τὰ μακαρόνια MISKO ζμειναν πρώτα σέ κατανάλωσι. Αυτό δέν είναι τυχαίο. Οφείλεται σ' εκείνο που συνήθως τὸ λένε άμοιβαία εκτίμησι. Σεις έχετε καλό γούστο. Καί ή MISKO δέν σκέφτηκε ποτέ τὸ παραπάνω κόστος που χρειάζεται για νά επιτύχη κορυφαία ποιότητα.

Χρησιμοποίησε πάντοτε διαλεγμένα σιμιγδάλια, πάντοτε τὰ πιό σύγχρονα μηχανήματα, άκολούθησε τόν πιό έξελιγμένο τρόπο (know-how) παραγωγής. Αποτέλεσμα. Τὰ MISKO όχι μόνον είναι τὰ πρώτα μακαρόνια στήν Ελλάδα, αλλά καί έξάγονται έξακολουθητικά σέ σοβαρές ποσότητες, στήν Ιταλία, στήν υπόλοιπη Εύρώπη, στήν Αμερική, στόν Καναδά καί στήν Μέση Ανατολή.

Σήμερα ένα στά τρία σπιτία μαγειρεύει MISKO.

Νομίζουμε λοιπόν ότι ένα άπλο εύχαριστώ δέν φτάνει. Σας γράφουμε αυτό τὸ γράμμα, για νά σας ύποσχεθούμε ότι ή MISKO θά συνεχίση άκούραστα τίς προσπάθειές της για ν' σας προσφέρη δτι καλύτερο μπορεί νά ύπάρξη στήν παγκόσμιο βιομηχανία τών ζυμαρικών.

Σας εύχαριστούμε άλλη μιá φορά για τήν άγάπη σας.

MISKO

1927 - 1977

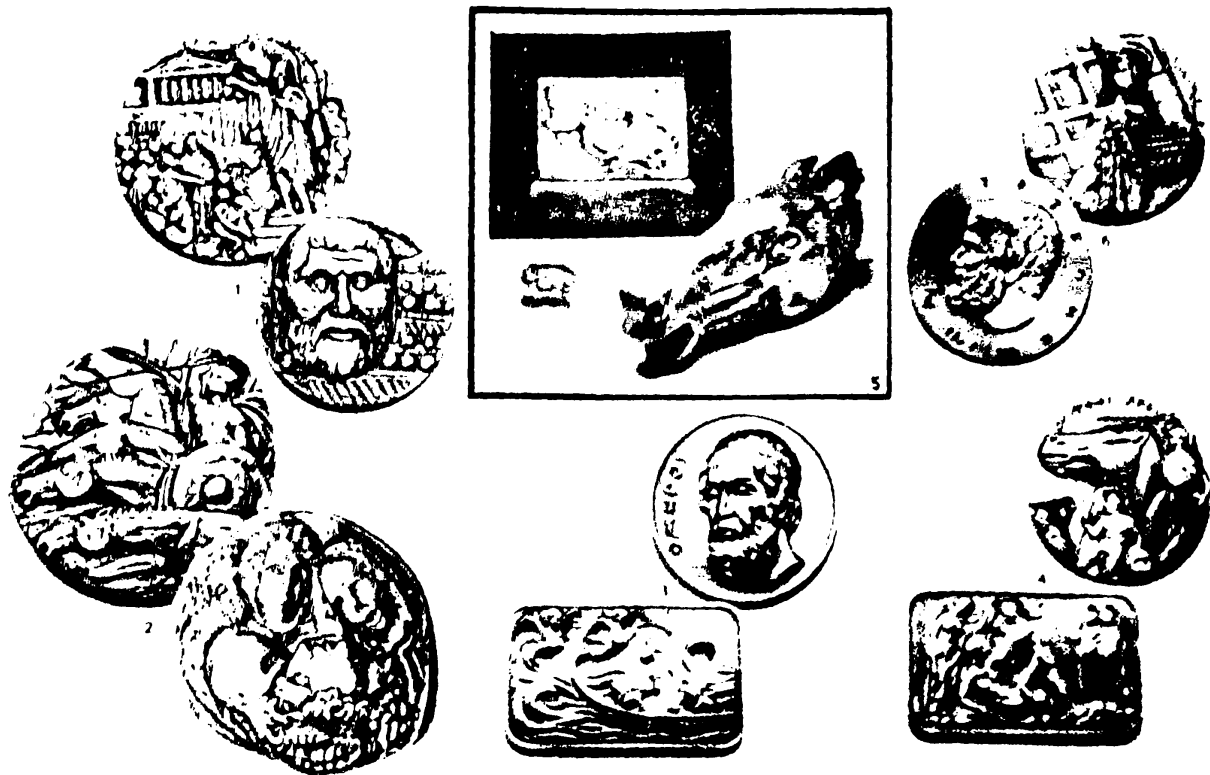

MISKO

50 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΩΤΑ

ΑΝΤΙΚΑ

δημιουργός συλλεκτικών αξιών

Μιά ιστορία εϋθύνης.

Ίουλιος 1975 Ένας χρόνος μετά την μεταπολίτευση για πρώτη φορά στην Ελλάδα η ΑΝΤΙΚΑ παρουσιάζει συλλεκτικά μεταλλικά με την ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΕ ΑΣΗΜΙ (11 του Γλυπτή Γιάννη Παρμακέλη (6 μεταλλία σε ασήμι 999) και δημιουργεί ένα μεγάλο πραγματικό συλλεκτικό κοινό ανυψώνοντας το καλλιτεχνικό του αισθητήριο

Τά επιτεύγματα...

Τόν Μάιο 1976 ακολουθεί η μνημειώδης σειρά ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (11 του ίδιου γλυπτή 12 Μεταλλία σε ασήμι 999 και χρυσό 24Κ βιθεϊάς χαραξής και ελευθερού περιγραμματος όπως τα αρχαία Νομισμάτια

Τόν Μάιο του 1977 κυκλοφορεί η ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ (10 μεταλλία σε ασήμι 999 και σε χρυσό 24Κ) και τόν Ιανουάριο 1978 η ΙΛΙΑΔΑ (11 κλειώνοντας τα ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ Έργα της γλυπτριάς Κατερίνας Χαλέπα Καταίτοι αποδίδονται στο παγκόσμιο συλλεκτικό σχήμα των πλακετιών (Plaquettes Ingot)

Τόν Απρίλιο 1978 πάντα πρωτοπορώντας και θέλοντας να ξεφύγει από τους μιμητές που την αντιγράφουν προσφέρει αμιγή Γλυπτική στις 3 μορφές της Ολόγλυφο Ανάγλυφο Μεταλλίο παρουσιάζοντας τόν ΒΟΥΚΕΦΑΛΑ (11 του γλυπτή Γιάννη Παρμακέλη ενώ έξ' αλλου φέτος τα Ηνωμένα Έθνη της αναθέτουν την κοπή και διάθεση για την Ελλάδα των Μεταλλίων για την διάσωση της ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ και του Διεθνούς Έτους ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (11

Παράλληλα δίνει την ευκαιρία στους Έλληνες συλλέκτες να προμηθευτούν τα Καναδικά Νομισμάτια για τόν Αργυρό Ιωβηλαίο της Ελισαβέτ της Αγγλίας τό 1977 τών 11ων Αγώνων της Κοινοπολιτείας στό Εντμόντον και της έπετειου της Ένωσεως τών 10 επαρχιών και 2 περιόχων τού Καναδά τό 1978 σαν σ αποκλειστικός αντιπρόσωπος τού Καναδικού Νομισματοκοπέιου και δέχεται να αναλάβει έπίσης την αποκλειστική αντιπροσώπευση τών Ρωσικών Νομισμάτων για την 22α Ολυμπιάδα στην Μόσχα που θή γίνει τό 1980

Συναμα έχει ευγενώς προσφέρει εκτός εμπορίου μεμονωμένα μεταλλικά (Πικτες - Ζυγος - Ναυαρινο - Καζαντζάκης - Αθηνά - Παλιόισται) σε διάφορους οργανισμούς κοινής ωφελείας για δωρεαν διάθεση

Τά αίτια τής έπιτυχίας...

Σεβασμός στην Ελληνική παράδοση. Όλα τά θέματα τής ΑΝΤΙΚΑ είναι παρμένα αποκλειστικά από την Ελληνική Μυθολογία και Ιστορία και πλαισιώνονται από ιστορικά σημειώματα σχηματίζοντας έτσι σπανίες εκδόσεις εκτός Εμπορίου

Σεβασμός στην Τέχνη. Αναγνωρισμένοι και αξίοι δημιουργοί δίνουν τόν καλύτερο εαυτό τους ένω παράλληλα την τέχνη εξυπηρετεί η πιο λεπτολόγη και επιμονή τεχνική ώστε να δημιουργούνται σπιστευτά επιτεύγματα

Σεβασμός στην αλήθεια Τιμα ενημέρωση τού συλλεκτικού κοινού και παντοτε πραγματώση των υποσχέσεων

Σεβασμός στους συλλέκτες Απόλυτα αριθμημένες σειρές (άκο λουθούν πρωτόκολλα καταστροφής των μητρων μετά την αποπεράτωση κάθε εργασίας εγγυήσεις πιστότητας και καθαρότητας των μετάλλων προσφέρουν την δυνατότητα μιας συλλεκτικής αξίας και μιας καλλιτεχνικής απόκτησης σε πολύ προσιτή τιμή)

Η επιβράβευση και τό μέλλον.

Η έπιτυχία τής ΑΝΤΙΚΑ είναι γεγονός Όμως η σχέση δυνατής φίλικης και απολυτής εμπιστοσύνης που δημιουργήθηκε με τό συλλεκτικό κοινό τά ενθουσιάζοντα τηλεφωνήματα και τά συγκινητικά γράμματα σι αναριθμητές προσωπικές έπισκέψεις είναι η μεγάλη εγγύηση και συναμα υπόσχεση ότι θα συνεχίσει τήν αναζήτηση της για νέα πάντα πρωτότυπα θέματα στόν χώρο τών συλλεκτικών αξιών.

ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ Χ.Ν. ΓΥΡΑΣ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΦΗΞΕΩΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ & ΔΙΑΝΟΜΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΩΡΟΜΗΤΟΥ ΒΑΛΦΑ 134 - ΤΗΛ 36 37 616
ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, 17.200.000 Δρα.

